
Het vrijwilligerswerk in België

Kerncijfers

Het vrijwilligerswerk in België

Kerncijfers

Auteurs:

Lesley Hustinx, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Michel Marée, Centre d'Economie Sociale, HEC - Université de Liège

Lieselot De Keyser, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Loes Verhaeghe, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Virginie Xhaufclair, Centre d'Economie Sociale, HEC - Université de Liège

Controle en voorafgaandelijke opmaak van de data bij de FOD Economie:

Sébastien Pereau, ConcertES

Supervisie van de methodologie bij de behandeling van de data:

Ronan Van Rossem, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

COLOFON

Het vrijwilligerswerk in België

Kerncijfers

Cette publication est également disponible en français sous le titre:

Le volontariat en Belgique

Chiffres-clés

Une édition de la Fondation Roi Baudouin

Rue Brederode 21

1000 Bruxelles

AUTEUR(S)

Lesley Hustinx, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Michel Marée, Centre d'Economie Sociale, HEC - Université de Liège

Lieselot De Keyser, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Loes Verhaeghe, Vakgroep Sociologie, Universiteit Gent

Virginie Xhaufclair, Centre d'Economie Sociale, HEC - Université de Liège

VERTALING

Patrick De Rynck

COÖRDINATIE

VOOR DE KONING

BOUDEWIJNSTICHTING

Gerrit Rauws - Directeur

Benoit Fontaine - Adviseur

Delphine Saudoyer - Assistente

Hannelore Piens - Stagiaire

GRAFISCH CONCEPT

PuPiL

VORMGEVING

TiltFactory

(INDIEN PRINT ON DEMAND)

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be

Een afdruk van deze elektronische uitgave kan (gratis) besteld worden via

www.kbs-frb.be

WETTELIJK DEPOT

D/2893/2015/32

BESTELNUMMER

3366

Oktober 2015

Met de steun van de Nationale Loterij

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	7
SAMENVATTING	9
EXECUTIVE SUMMARY	11
ALGEMENE INLEIDING	13
HOOFDSTUK 1. DE OMVANG VAN HET VRIJWILLIGERSWERK IN BELGIË	21
1.1. Algemeen overzicht van de vrijwillige inzet in België.....	23
1.2. Het type van activiteiten dat vrijwilligers verrichten.....	28
1.3. De sectoren waarin vrijwilligers actief zijn.....	32
1.4. Enkele internationale vergelijkingen	39
De omvang van het vrijwilligerswerk in België: samenvatting van de resultaten	42
HOOFDSTUK 2. HET PROFIEL VAN DE VRIJWILLIGERS IN BELGIË	45
2.1. Het algemene vrijwilligersprofiel in België	48
2.2. Activiteiten naar vrijwilligersprofiel	58
2.3. Sectoren naar vrijwilligersprofiel.....	61
2.4. Aantal uren vrijwilligerswerk naar vrijwilligersprofiel	62
Het profiel van de vrijwilligers in België: Samenvatting van het hoofdstuk.....	65
CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	69
BIJLAGE 1: METHODOLOGIE VAN DE ENQUÊTE	71
BIJLAGE 2: DE CODERING VAN VRIJWILLIGERSACTIVITEITEN VOLGENS DE ISCO CLASSIFICATIE	79
BIJLAGE 3: GEDETAILLEERDE STATISTISCHE TABELLEN	81
BIBLIOGRAFIE	93

VOORWOORD

De Koning Boudewijnstichting heeft eind 2012 een permanent Observatorium van de Verenigingen en Stichtingen opgericht met als doel het verenigingsleven in België meer zichtbaarheid te geven en om nauwkeurige data te verzamelen.

Het vrijwilligerswerk heeft een belangrijke plaats in onze maatschappij, zowel vanuit een maatschappelijk als vanuit een economisch perspectief. Maar tot nu toe was het echter onduidelijk hoe groot de omvang van het vrijwilligerswerk in België was. Bestaande cijfers waren sterk verouderd of onvolledig. De nood was dus groot om het vrijwilligerswerk te meten.

Daarom heeft de Koning Boudewijnstichting aan de Federale Overheidsdienst Economie gevraagd om een module over vrijwilligerswerk in België toe te voegen aan de jaarlijkse arbeidskrachtenenquête. Deze enquête liep van oktober 2014 tot januari 2015 en 10.000 burgers werden bevestigd. Onderzoekers van de Universiteit Gent en de Universiteit Luik werden belast met het analyseren van de resultaten van deze vrijwilligersenquête. Dit resulteert in een uitgebreid rapport waarbij de omvang van het vrijwilligerswerk en het profiel van de vrijwilligers in Vlaanderen, Wallonië en Brussel werden onderzocht. Dit rapport brengt een eerste grootschalige analyse over het vrijwilligerswerk.

De Stichting dankt in het bijzonder de Federale Overheidsdienst Economie zonder wie deze studie niet mogelijk was geweest en die met veel professionalisme de data heeft verzameld. De Stichting dankt ook de auteurs van het rapport: Virginie Xhaufclair en Michel Marée van de Université de Liège en Lesley Hustinx van de Universiteit Gent voor de kwaliteit en nauwgezetheid van hun werk. Ze dankt ook Sébastien Perreau van ConcertES voor de cleaning van de databank, de Hoge Raad voor Vrijwilligers, la Plate-forme Francophone du Volontariat en het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk voor de steun en feedback. Bedankt ook aan de leden van het begeleidingscomité van het Observatorium voor hun pertinente opmerkingen.

De Koning Boudewijnstichting heeft tot doel dit onderzoek twee- of driejaarlijks te herhalen zodat resultaten kunnen worden vergeleken en opmerkelijke tendensen geïdentificeerd worden.

Veel leesgenot!

De Koning Boudewijnstichting

SAMENVATTING

Een toenemend aantal studies tonen het belang van vrijwillige inzet in onze samenleving. Vanuit een economisch oogpunt vervult het vrijwilligerswerk een economische functie en wordt het beschouwd als een productieve activiteit in de volle zin van het woord. Vrijwilligers verlenen nuttige diensten aan de gemeenschap. Hun vrijwillige en onbetaalde activiteiten ondersteunen de functies die het verenigingsleven in zeer diverse domeinen vervult: maatschappelijke dienstverlening, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur, ... Vanuit deze optiek toonde de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) belangstelling voor het vraagstuk van het meten van de vrijwillige inzet en publiceerde daarover in 2011, met de medewerking van de Johns Hopkins University (Baltimore, V.S.) het *Handboek inzake de Meting van het Vrijwilligerswerk (Manual on the Measurement of Volunteering)*.

Dit rapport past in deze context: het brengt een omvattende analyse van het vrijwilligerswerk in België op basis van gegevens die in ons land voor het eerst zijn verzameld in het kader van het initiatief van de IAO. Onder impuls van de Koning Boudewijnstichting heeft de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie beslist om in 2014 in haar jaarlijkse Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) een reeks bijkomende vragen op te nemen over de vrijwillige inzet van de ondervraagden.

De 'Module Vrijwillige Inzet' in de EAK-enquête laat toe lacunes op te vullen die eerder onderzoek over vrijwilligerswerk vertoonde: enerzijds gaat het om een representatief staal van ongeveer 10.000 personen, waardoor een betrouwbare extrapolatie naar de gehele Belgische bevolking kan worden gemaakt, anderzijds reikt de enquête gegevens aan op basis van de internationaal geijkte definitie en systematische methodologie van de IAO. Daardoor beschikken we nu over representatieve en gedetailleerde statistische data over de vrijwillige en onbezoldigde arbeid in België. In twee hoofdstukken worden deze data hier verder onderzocht.

In het eerste hoofdstuk, *De omvang van het vrijwilligerswerk in België*, brengen we een beschrijvende analyse van de data uit de module 'Vrijwillige inzet' van de EAK-enquête. Dat levert een algemene schets op van het vrijwilligerswerk in België: het aantal betrokkenen, het aantal activiteiten, het gepresteerde arbeidsvolume... We hanteren hierbij de definitie van vrijwilligerswerk volgens de Belgische wetgeving: het gaat om vrijwillige inzet in georganiseerd verband. Op basis van deze wettelijke definitie kan het totale aantal vrijwilligers worden geschat op bijna 1.166.000, of 12,5% van de bevolking van 15 jaar en ouder. Ook het type van vrijwilligersactiviteiten, het type van organisaties en de sectoren waarin vrijwilligers actief zijn worden bij de voorstelling van de resultaten mee in rekening gebracht. Door een internationale vergelijking te maken van het aantal vrijwilligers krijgen we tot slot een idee van het belang van de vrijwillige inzet in België in vergelijking met andere landen.

Het tweede hoofdstuk, *Het profiel van de vrijwilligers in België*, beschrijft de mensen die in ons land vrijwilligerswerk verrichten op basis van een aantal criteria zoals geslacht, leeftijd, opleiding en sociaal-economische situatie. In een tweede stap kruisen we deze profielvariabelen met het type van vrijwilligersactiviteiten dat wordt verricht (bv. welke activiteiten gebeuren het meest door vrouwen?), de sectoren waarin de activiteiten worden verricht (bv. hangt het opleidingsniveau samen met het domein waarin de vrijwilliger actief is?) en tot slot het gepresteerde arbeidsvolume (bv. is er variatie in de tijdsinvestering van vrijwilligers naargelang de leeftijd?).

Dit rapport biedt geen volledige doorlichting van de vrijwillige inzet in België in al zijn dimensies. Het moet eerder worden beschouwd als een eerste stap naar een meer exhaustieve kennis over de vrijwillige en onbetaalde activiteiten van de Belgen. Het besluit dan ook met een reeks aanbevelingen om dit doel te bereiken.

EXECUTIVE SUMMARY

An increasing number of studies are demonstrating the key role played by voluntary workers in our societies. From an economic point of view, they are thus now being regarded as fully-fledged members of the workforce, indicating that they perform an actual productive activity providing useful services to the public, especially when their work supports that of the non-profit sector in areas as diverse as social action, health, education, culture, and so forth. Against this backdrop, the International Labour Organisation (ILO) became interested in the quantitative assessment of voluntary work, publishing in 2011 the *Manual on the Measurement of Volunteer Work* with the assistance of the Johns Hopkins University (Baltimore, USA).

It is in this context that this report should be seen, providing a brief analysis of the data on voluntary work which have been gathered in Belgium for the first time as part of the process started by the ILO. At the initiative of the King Baudouin Foundation, the Directorate-general Statistics and Economic Information of FPS Economy actually decided to include a series of complementary questions on respondents' voluntary activities in its annual labour force survey (LFS) in 2014.

The 'voluntary work' section of this survey can fill in the gaps from previous research on this subject as it both involves a representative sample of some 10,000 people, making it a reliable extrapolation of the Belgian population, and provides data obtained on the basis of a comprehensive questionnaire using the notions and methodology applied by the ILO. Representative statistical data on unpaid work is now available for the whole of Belgium. These data are analysed in two chapters of this report.

The first chapter, "The scale of volunteering in Belgium", provides a descriptive analysis of data taken directly from the 'voluntary work' section of the survey, presenting a picture of volunteering in Belgium in terms of the number of people involved, the number of services performed, the volume of work undertaken, and so forth. The total number of volunteers as considered by Belgian law, meaning those providing services through organisations, is estimated to be almost 1,166,000 people, or 12.5% of the population aged 15 and over. The types of activities carried out ('professions'), the types of organisations involved and the industries in which they work are taken into account when presenting the results. Finally, an international comparison of volunteer numbers gives an idea of the scale of volunteering in Belgium compared with other countries.

The second chapter, "The socio-economic profile of volunteers in Belgium", describes people engaged in voluntary work in Belgium based on a set of criteria such as gender, age, level of education, and their social and professional status. Next, these profile variables are brought together with the data from the 'voluntary work' section, focusing on the type of activities carried out (for example, which voluntary activities are most commonly undertaken by women?), the industry in which the activity takes place (for example, did the volunteer's level of education and/or

training influence their choice of work domain?) and finally, the volume of work undertaken (for example, does the average number of hours worked over the year vary with age?).

This report does not claim to cover every aspect of volunteering. Rather, it should be regarded as a first step towards a more complete and exhaustive inventory of voluntary work in Belgium, and therefore it concludes with a series of useful recommendations aimed at achieving this goal.

ALGEMENE INLEIDING

1. Waarom een studie over vrijwilligerswerk en de omvang ervan?

In 2005 nam België de “Wet betreffende de Rechten van Vrijwilligers” aan. Deze wet definieert het begrip ‘vrijwilligerswerk’¹ en reikt een juridisch kader aan voor de inzet van vrijwilligers.² Men zal zich nog herinneren dat het jaar 2011 door de Europese Unie werd uitgeroepen tot ‘Europees Jaar van het Vrijwilligerswerk’ en dat in datzelfde jaar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een resolutie heeft aangenomen ten gunste van vrijwillig engagement, naar aanleiding van de tiende verjaardag van het Internationaal Jaar van de Vrijwilligers.³ Deze initiatieven getuigen van het toenemende belang dat vrijwillig engagement sinds een aantal jaren krijgt in de ogen van politieke besluitvormers. Die belangstelling heeft alles te maken met de rol van onbezoldigd werk in samenlevingen over de hele wereld. De studies die het veelvormige karakter van dat werk belichten worden steeds talrijker. Zo wordt er verwezen naar de ‘signaalfunctie’ die vrijwilligers opnemen, waarbij ze niet-ingeulde noden in een samenleving op het spoor komen en er iets aan proberen te doen. Ook vervult de vrijwillige inzet een ‘aanvullende functie’ tegenover bezoldigd werk: vrijwilligers hoeven zich niet te bekommeren om rentabiliteitseisen, waardoor ze voor sommige noden een soepeler en meer ‘menselijk’ antwoord kunnen aanreiken. Daarnaast draagt het vrijwillig engagement ook bij aan de ‘persoonlijke ontwikkeling’ van de vrijwilligers. Ze verwerven nieuwe competenties, knowhow en sociale attitudes en scherpen bestaande vaardigheden aan. De ‘democratische rol’ slaat dan weer op het feit dat iedereen in principe actief kan deelnemen aan het publieke leven en in alle vrijheid eigen initiatieven kan ondernemen.⁴

Vrijwillige inzet vormt dankzij al deze functies een bron van meerwaarde voor de samenleving. Deze meerwaarde kan zowel vanuit een sociologische als een economische invalshoek worden benaderd. Vanuit een *sociologisch* oogpunt draagt vrijwillige inzet bij aan sociale integratie door de creatie van netwerken en samenwerking tussen de leden van een samenleving. Vrijwillige inzet verhoogt met andere woorden het ‘sociaal kapitaal’. Voor de vrijwilligers zelf brengt hun inzet tal van voordelen op het vlak van sociale contacten, professionele kennis en competenties, persoonlijk welzijn en zelfvertrouwen. In dat verband wordt het aantal vrijwilligers zelfs beschouwd als een maat voor de gezondheid van een samenleving. Het sociaal profiel van de vrijwilligers geeft dan weer aan hoe de deelname aan het vrijwilligerswerk over de verschillende sociale lagen van de bevolking is verdeeld.⁵

Vanuit een *economisch* oogpunt vervult het vrijwilligerswerk een economische functie en wordt het beschouwd als een productieve activiteit in de volle zin van het

1 Verder in de tekst duiden we het gebruik van de termen ‘vrijwillige inzet’, ‘vrijwillig engagement’ en ‘vrijwilligerswerk’ in dit rapport.

2 Wet van 3 juli 2005, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad op 29 augustus 2005.

3 <http://www.worldvolunteerweb.org/iyv-10.html>

4 Breda & Goyvaerts (1996). Voor de volledige referenties verwijzen we naar het einde van het rapport.

5 Musick and Wilson (2008).

woord. Vrijwilligers verlenen nuttige diensten aan de gemeenschap. Hun vrijwillige en onbetaalde activiteiten ondersteunen de functies die het verenigingsleven in zeer diverse domeinen vervult: maatschappelijke dienstverlening, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur, ... Precies vanwege deze economische dimensie van de vrijwillige inzet hebben de Verenigde Naties in 2001 een resolutie aangenomen die regeringen aanbeveelt om het gewicht ervan in de economie te meten. Concreet moedigt de resolutie hen aan om de waarde van vrijwilligerswerk een plaats te geven in de ‘satellietrekeningen van de instellingen zonder winstoogmerk’ (izw’s), die de landen geacht worden te integreren in hun nationale boekhouding.⁶

Maar hoe moet de vrijwillige inzet worden gemeten? Wanneer de nadruk ligt op het reële gewicht dat onbezoldigde arbeid heeft in de economie, is een kwantificering in termen van het aantal betrokkenen, werkuren of voltijdse equivalenten noodzakelijk. Dat is in de praktijk niet makkelijk te realiseren. Vrijwillige inzet neemt tal van vormen aan en bestaat uit verschillende facetten. Het speelt zich ook af op zeer diverse plaatsen: zowel in min of meer formele structuren als in informele praktijken die vaak nauwelijks zichtbaar zijn. Er bestaat doorgaans geen enkel gecentraliseerd register van de vrijwilligers die actief zijn in formele structuren, laat staan van de vrijwilligers die zich buiten elk georganiseerd verband inzetten.

2. Het initiatief van de Internationale Arbeidsorganisatie

Aangezien vrijwilligerswerk kan worden beschouwd als een productieve kracht binnen de economie, is het niet verwonderlijk dat de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) belangstelling toonde voor het ontwikkelen van een methodologie om deze specifieke economische activiteit te meten. In samenwerking met de Johns Hopkins University (Baltimore, V.S.) werd in 2011 de *Manual on the Measurement of Volunteering* gepubliceerd, wat in het Nederlands vertaald kan worden als *Handboek inzake de Meting van de Vrijwillige Inzet*.⁷ Het handboek reikt een gemeenschappelijke methodologie aan om vrijwillige inzet in kaart te brengen en heeft als doel “de landen te helpen om systematische en vergelijkbare data te verkrijgen over de vrijwillige inzet in hun land aan de hand van regelmatige aanvullingen op enquêtes over arbeid of over de gezinnen. Op deze wijze worden vergelijkbare data tussen de landen gegenereerd over een betekenisvolle vorm van werk waarvan het belang toeneemt, maar die vaak over het hoofd wordt gezien en slechts zelden voorkomt in de traditionele economische statistieken.” (*Handboek*, p. iii)

Dit rapport past in deze context: het brengt een omvattende analyse van het vrijwilligerswerk in België op basis van gegevens die in ons land voor het eerst zijn verzameld in het kader van het initiatief van de IAO. Het klopt dat er eerder al diverse studies zijn uitgevoerd naar het aantal vrijwilligers in België en hun sociaal-economische kenmerken. Een eerdere studie van de Koning Boudewijnstichting had precies als doel het bestaande onderzoek te verzamelen en er een kritisch overzicht van te geven.⁸ De beschikbare statistische ramingen zijn gebaseerd op zeer uiteenlopende methoden, zoals bevolkingsenquêtes, enquêtes bij organisaties waar

⁶ Verenigde Naties (2003), zie <http://www.kbs-frb.be/publication.aspx?id=306217&langtype=2067> voor België.

⁷ IAO (2011). We noemen dit document in het vervolg van dit rapport kortweg *Handboek*.

⁸ Dujardin et al. (2007). Zie ook GHK (2010) voor een overzicht van deze studies.

vrijwilligers actief zijn of secundaire analyses van cijfers uit beschikbare databanken inzake het verenigingsleven. De invalshoeken van het bestaande onderzoek zijn ook verschillend: het kan gaan om economische of sociologische analyses.

Jammer genoeg kunnen we uit deze studies geen omvattend en onbetwistbaar beeld van het vrijwillig engagement in België puren. Daarvoor zijn ze te divers op verschillende vlakken: de definities van vrijwilligerswerk die worden gehanteerd, de gebruikte meettechnieken, de kwaliteit van de ingezamelde data en hun methodologische aanpak. Daarom was het opportuun om ook in België de methodologie van de IAO te implementeren. Onder impuls van de Koning Boudewijnstichting, die al sinds jaren het vrijwillig engagement promoot, heeft de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie beslist om in 2014 in haar jaarlijkse Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) een reeks complementaire vragen op te nemen over de vrijwillige en onbetaalde activiteiten van de ondervraagden. Hiermee volgt ze de methodologie van het *Handboek* van de IAO.

De module ‘Vrijwillige inzet’ in de EAK-enquête laat toe lacunes op te vullen die eerder onderzoek over vrijwilligerswerk vertoonde: enerzijds gaat het om een representatief staal van ongeveer 10.000 personen, waardoor een betrouwbare extrapolatie naar de gehele Belgische bevolking kan worden gemaakt, anderzijds reikt de enquête gegevens aan op basis van de internationaal geijkte definitie en systematische methodologie van de IAO. Daardoor beschikken we nu over representatieve en gedetailleerde statistische data over de vrijwillige en onbezoldigde arbeid in België.

De module over vrijwillige inzet in de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)⁹

De Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie organiseert in opdracht van Eurostat de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). De EAK-enquête handelt over de tewerkstellingssituatie van leden van de in België verblijvende huishoudens van 15 jaar en ouder. Alle in België gedomicilieerde huishoudens met minstens één persoon tussen de 15 en de 76 jaar oud komen in aanmerking voor het onderzoek. De steekproef wordt getrokken uit het Rijksregister en bevat per kwartaal ongeveer 15.000 huishoudens.

In het vierde kwartaal van 2014 werd de vragenlijst op vraag van de Koning Boudewijnstichting aangevuld met een module over vrijwillige inzet. Per huishouden werd één persoon geselecteerd om ook de vragen daarover te beantwoorden. De selectie gebeurde door de enquêteur op het moment van het interview en op basis van de verjaardag. De persoon die het laatst zijn verjaardag heeft gevierd moest de vragen over de module beantwoorden.

Er vonden in totaal 9640 interviews over vrijwillige inzet plaats, waarvan 4710 in Vlaanderen, 3516 in Wallonië en 1414 in Brussel.

⁹ FOD Economie (2015).

3. Vrijwillige inzet : welke definitie(s)?

- Terminologische precisering en conceptueel kader

Voor we onze analyses aanvatten, is enige begripsverduidelijking noodzakelijk. Zoals literatuurstudies hebben aangetoond¹⁰, bestaat er immers geen eensluidende definitie van het begrip ‘vrijwilligerswerk’. Zowel in het onderzoek als in de praktijk worden verschillende omschrijvingen gehanteerd, waarbij centrale kenmerken zoals het vrijwillige, onbetaalde en formele karakter van de inzet erg strikt of eerder soepel worden geïnterpreteerd. De invoering van de federale vrijwilligerswet in 2005 heeft voor een duidelijke afbakening gezorgd van wat we onder vrijwilligerswerk moeten verstaan. ‘Vrijwilligerswerk’ is dus een type van activiteit zoals gedefinieerd in het kader van de Belgische vrijwilligerswet.

In dit rapport hanteren we bijgevolg de volgende terminologie:

- vrijwillige inzet/vrijwillig engagement: een algemene omschrijving van vrijwillige en onbetaalde activiteiten, die zowel het meer strikte vrijwilligerswerk als andere vormen van inzet, zoals informele hulp aan derden, omvat. In het Franstalige landsgedeelte wordt dit *bénévolat*.
- vrijwilligerswerk: vrijwillige inzet zoals bepaald door de Belgische Vrijwilligerswet. Het is deze vrijwillige inzet die het voorwerp van de huidige analyse vormt. In het Frans: *volontariat*.

Hoe dan ook, elke definitie van vrijwillige inzet/vrijwilligerswerk past in een conceptueel kader met vier criteria waaraan al dan niet wordt voldaan.¹¹ Het gaat om: 1. de mate van *keuzevrijheid*, 2. het al dan niet ontvangen van een *vergoeding*, 3. de mate van *organisatie* en 4. het type van *begunstigde*. Met deze criteria zijn diverse combinaties mogelijk en die leveren een brede waaier aan mogelijke definities van ‘vrijwillige inzet’ op. Bij een *strikte definitie* gaat het om een volstrekt vrij gekozen activiteit, zonder enige vergoeding, uitgevoerd binnen een formele structuur en ten gunste van een derde. In een *brede definitie* passen ook ‘verplichte’ diensten aan de gemeenschap, een betaald engagement, een activiteit ten gunste van naasten (familie of vrienden) en/of uitgevoerd in een informele context.

- De definitie van vrijwilligerswerk volgens de Belgische wetgeving

Volgens artikel 3 van de Wet betreffende de Rechten van Vrijwilligers wordt onder vrijwilligerswerk verstaan: *elke activiteit*

- die onbezoldigd en onverplicht wordt verricht;
- die verricht wordt ten behoeve van één of meer personen, andere dan degene die de activiteit verricht, van een groep of organisatie of van de samenleving als geheel;
- die ingericht wordt door een organisatie anders dan het familie- of privéverband van degene die de activiteit verricht;
- en die niet door dezelfde persoon en voor dezelfde organisatie wordt verricht in het kader van een arbeidsovereenkomst, een dienstencontract of een statutaire aanstelling.

10 Dujardin et al., 2007.

11 Zie Cnaan et al. (1996). Daarin wordt een reeks definities van vrijwilligerswerk systematisch geanalyseerd.

Volgens de Belgische wet mogen vrijwilligers dus geen enkele vorm van betaling krijgen voor het werk dat ze verrichten.¹² Wel toegelaten is een vergoeding voor de kosten die de prestaties met zich meebrengen: het gaat dan om de terugbetaling van reëel gemaakte kosten of om een forfaitaire kostenvergoeding binnen bepaalde limieten. Bovendien moet de vrijwillige activiteit zich afspelen binnen een *organisatie* (niet het familiale verband), waarbij de wet ook nog preciseert dat die organisatie geen winst mag nastreven en een *non profit-doel* moet hebben. Het kan zowel om openbare (ziekenhuis, OCMW, gemeente...) als om privé- instanties gaan (vzw, feitelijke vereniging...). Volgens de wet behoort de vrijwillige inzet die in een privé- of familieverband wordt verricht ten gunste van familieleden, burens, of vrienden niet tot het vrijwilligerswerk.

- De definitie van vrijwilligerswerk volgens de IAO

Volgens de IAO is vrijwilligerswerk “onbetaald en onverplicht werk, met name de tijd die individuen zonder betaling geven om via een organisatie of rechtstreeks activiteiten te verrichten voor personen die niet tot het eigen huishouden behoren” (*Handboek*, p. 13).

In vergelijking met de Belgische wet is de definitie van de IAO breder aangezien ze twee vormen van vrijwillige inzet omvat:¹³

- enerzijds de activiteiten die *via een organisatie* worden verricht. Het gaat om instellingen zonder winstoogmerk (izw's)¹⁴, initiatieven met een winstgevend doel, overheidsinstellingen en “andere entiteiten” (waaronder ook de lokale gemeenschap)¹⁵. In tegenstelling tot wat de Belgische vrijwilligerswet bepaalt, vallen ondernemingen in de klassieke zin van het woord dus ook onder de definitie van de IAO.
- anderzijds de activiteiten die *rechtstreeks* voor anderen worden verricht (met uitzondering van het eigen huishouden) en die de Belgische vrijwilligerswet uitsluit.

12 Zie Hambach (2014) voor alle praktische vraagstukken die verbonden zijn met vrijwilligerswerk zoals de Belgische wetgever dat opvat.

13 We verwijzen naar de bijlage ‘Methodologie van de enquête’ voor de precieze inhoud van de begrippen uit deze definitie. Merk op dat deze twee vormen van vrijwillige inzet in het courante taalgebruik ook worden onderscheiden als ‘formele’ en ‘informele’ vrijwillige inzet.

14 Onder izw's worden in België hoofdzakelijk verstaan de vzw's, de internationale vzw's, de feitelijke verenigingen en de stichtingen van openbaar nut (zie bijlage 1).

15 De categorie ‘andere’ omvat hoofdzakelijk informele associaties.

- Vrijwilligerswerk in het kader van deze studie

Onderstaande tabel toont de overeenkomsten en verschillen die tussen de twee definities bestaan.

Type van vrijwillige inzet	Volgens de Belgische wet	Volgens de IAO-definitie
1. Activiteiten in georganiseerd verband		
- Verenigingen	ja	ja
- Overheden	ja	ja
- Initiatieven met een winstoogmerk	neen	ja
2. Activiteiten rechtstreeks ten behoeve van personen:		
- niet behorend tot het eigen huishouden	neen	ja
- behorend tot het eigen huishouden	neen	neen

Definitie van vrijwilligerswerk in dit rapport

In dit rapport volgen we de definitie van de Belgische Wet betreffende de Rechten van Vrijwilligers. De data die hier worden voorgesteld hebben dus uitsluitend betrekking op de activiteiten die verricht worden in het kader van een *georganiseerd verband*, met uitsluiting van initiatieven met een winstoogmerk.¹⁶

In het eerste hoofdstuk zullen we echter ook enkele cijfers naar voor brengen inzake de vrijwillige inzet die *rechtstreeks* wordt verricht ten gunste van personen buiten het eigen huishouden, dit om hun kwantitatieve belang te tonen en met het oog op de internationale vergelijkbaarheid.

4. Structuur van het rapport

Dit rapport presenteert de eerste analyse van de data over vrijwillige inzet zoals die in 2014 werden verzameld in het kader van de jaarlijkse Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de FOD Economie. De enquête vroeg aan de geïnterviewden of ze in de “referentieperiode” (concreet de 12 maanden voorafgaand aan de enquête) “onbezoldigd en niet-verplicht werk” hadden verricht. De data die hieruit voor de hele bevolking werden geëxtrapoleerd, worden in twee hoofdstukken geanalyseerd.

¹⁶ Deze categorie vormt ook een verwaarloosbaar aandeel in de door de respondenten gerapporteerde vrijwillige inzet.

In het eerste hoofdstuk, *De omvang van het vrijwilligerswerk in België*, brengen we een beschrijvende analyse van de data uit de module ‘Vrijwillige inzet’ van de EAK-enquête. Dat levert een algemene schets op van het vrijwilligerswerk in België: het aantal betrokkenen, het aantal activiteiten, het gepresteerde arbeidsvolume... We hanteren hierbij de definitie van vrijwilligerswerk volgens de Belgische vrijwilligerswet: het gaat om vrijwillige inzet in georganiseerd verband. Op basis van deze wettelijke definitie kan het totale aantal vrijwilligers worden geschat op bijna 1.166.000, of 12,5% van de bevolking van 15 jaar en ouder. Ook het type van vrijwilligersactiviteiten, het type van organisaties en de sectoren waarin vrijwilligers actief zijn worden bij de voorstelling van de resultaten mee in rekening gebracht. Door een internationale vergelijking te maken van het aantal vrijwilligers krijgen we tot slot een idee van het belang van de vrijwillige inzet in België in vergelijking met andere landen.¹⁷

Het tweede hoofdstuk, *Het profiel van de vrijwilligers in België*, beschrijft de mensen die in ons land vrijwilligerswerk verrichten op basis van een aantal criteria zoals geslacht, leeftijd, opleiding en sociaal-economische situatie. In een tweede stap kruisen we deze profielvariabelen met het type van vrijwilligersactiviteiten dat wordt verricht (bv. welke activiteiten gebeuren het meest door vrouwen?), de sectoren waarin de activiteiten worden verricht (bv. hangt het opleidingsniveau samen met het domein waarin de vrijwilliger actief is?) en tot slot het gepresteerde arbeidsvolume (bv. is er variatie in de tijdsinvestering van vrijwilligers naargelang de leeftijd?).

De data gelden over het algemeen voor het hele land, maar als daar reden toe is, vermelden we de significante verschillen tussen de drie Gewesten (Brussel, Vlaanderen en Wallonië) (zie de kadertekst hieronder). We ronden de twee hoofdstukken af met een samenvatting van de belangrijkste resultaten. Enkel indien het anders wordt vermeld, zijn alle tabellen en grafieken door de auteurs van het rapport opgemaakt op basis van de data uit de EAK-enquête.

Het rapport bevat ook drie bijlagen. De eerste bijlage, *Methodologie van de enquête*, bundelt relevante informatie voor een goed begrip van de gerapporteerde analyses, tabellen en figuren, zoals de belangrijkste methodologische conventies, de gebruikte nomenclaturen en de berekeningswijzen waarop we in voorkomend geval een beroep hebben gedaan. De tweede bijlage, *De codering van vrijwilligersactiviteiten volgens de ISCO-classificatie*, geeft een meer gedetailleerd inzicht in de wijze waarop de activiteiten van vrijwilligers werden ingedeeld volgens een bestaande internationale beroepenclassificatie. De derde bijlage, *Gedetailleerde statistische tabellen*, brengt de integrale tabellen waarvan de synthetiserende tabellen en grafieken in de twee hoofdstukken van het eigenlijke rapport zijn afgeleid.

¹⁷ In tegenstelling tot wat wordt aanbevolen in het Handboek van de IAO zal deze publicatie geen schatting van de monetaire waarde van het vrijwilligerswerk presenteren. Ongeacht de methode die zou worden gebruikt om deze geldelijke waarde te schatten, zou dit niet alleen betrouwbare statistieken in termen van referentielonen vereisen, maar ook talrijke methodologische keuzes impliceren waarover tot op heden onder wetenschappers nog geen consensus bestaat.

Opmerking over de interpretatie van de data

De data over vrijwillige inzet als deel van de EAK-enquête 2014 werden in dit rapport geëxtrapoleerd naar de Belgische bevolking door de toepassing van wegingscoëfficiënten. Hoewel de steekproef in principe representatief is voor de bevolking, zijn er altijd schommelingen bij het nemen van een steekproef (bijvoorbeeld procentueel minder ouderen bevraagd dan in bevolking aanwezig). Dit zorgt ervoor dat we niet kunnen stellen dat de geëxtrapoleerde data de ‘werkelijke’ waarden van de bevolking als geheel exact weergeven, maar slechts een benadering zijn. Het is in de statistiek bovendien een bekend gegeven dat hoe meer men de resultaten van een enquête tot in de details wil opsplitsen door diverse criteria met elkaar te kruisen, hoe meer men uitkomt bij subgroepen die door hun beperkte omvang toevalsvariaties kunnen vertonen die ontsnappen aan elke vorm van interpretatie.

Dit gegeven heeft belangrijke gevolgen voor wie de resultaten van deze enquête wil analyseren, bijvoorbeeld voor het onderzoek van de data per Gewest: zijn de vastgestelde verschillen - tussen de Gewesten onderling of binnen de Gewesten - een gevolg van een reële kloof bij de bevolking, of gaat het eerder om volstrekt toevallige variaties?

Er bestaan statistische methodes om met een beperkte foutenmarge (over het algemeen 5%) te bepalen of de vastgestelde verschillen in reeksen data te groot zijn om ze aan toevalligheden bij de steekproeftrekking te wijten en of ze dus ‘significant’ zijn. Deze methodes werden toegepast bij de analyse van de data. Gezien het feit dat er statistisch gezien relatief weinig significante verschillen voorkomen, hebben de grafieken die in deze studie werden opgenomen en geanalyseerd meestal betrekking op het nationale niveau. In de tekst vermelden we eventuele verschillen tussen of binnen de Gewesten die niet aan toeval te wijten zijn.

Ter informatie: de gedetailleerde tabellen voor de Gewesten zijn integraal opgenomen in Bijlage 3.

Hoofdstuk 1. De omvang
van het vrijwilligerswerk
in België

In dit hoofdstuk presenteren we een beschrijvende analyse van de data uit de ‘Module Vrijwillige Inzet’ van de EAK-enquête van het vierde trimester van 2014. We rapporteren over het aantal vrijwilligers, het gepresteerde arbeidsvolume, het type van vrijwilligersactiviteiten enz. Het profiel van de vrijwilligers (geslacht, leeftijd, diploma...), gebaseerd op de bredere data die in het kader van de EAK-enquête bij de respondenten zijn ingezameld, vormt het onderwerp van het tweede hoofdstuk.¹⁸

We herinneren er nog eens aan dat de analyse gaat over *vrijwilligerswerk in de geest van de Belgische wetgeving*, dus uitsluitend betrekking heeft op activiteiten die in een georganiseerd verband worden verricht. Niettemin zal ook de vrijwillige inzet buiten organisaties kort worden vermeld in de paragrafen 1.1. en 1.4 van dit hoofdstuk. Zo wordt ook het statistische belang van de informele vrijwillige inzet duidelijk.

1.1. Algemeen overzicht van de vrijwillige inzet in België

Het aantal vrijwilligers

Volgens de gegevens van de enquête nemen in België in totaal *meer dan 1.800.000 personen*, of 19,4% van de bevolking van 15 jaar en ouder, een vrijwillig engagement op, al dan niet in georganiseerd verband.¹⁹ Van hen werken *bijna 1.166.000 personen*, of 12,5% van de bevolking, in de schoot van organisaties; zij beantwoorden dan ook aan de definitie van vrijwilligerswerk volgens de Belgische wet. Tabel 1 vat de belangrijkste cijfers samen (nationaal en voor de Gewesten) en maakt een onderscheid tussen vrijwilligerswerk in de strikte betekenis (in georganiseerd verband) en ‘rechtstreekse’ of ‘informele’ vrijwillige inzet. Merk op dat ongeveer een zesde van de vrijwilligers die werken voor organisaties (185.000 personen) ook activiteiten verrichten die rechtstreeks ten goede komen aan derden.

¹⁸ Zoals we in de inleiding hebben aangegeven, verwijzen we naar de methodologische bijlage voor de details over conventies, classificaties en berekeningswijzen die in de twee hoofdstukken worden toegepast.

¹⁹ De bevolking telde op het moment van de enquête 9.303.804 personen.

Tabel 1 : Totale vrijwillige inzet in België en in de drie Gewesten²⁰

		Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Vrijwilligerswerk (vrijwillige inzet in georganiseerd verband)					
- vrijwilligers uitsluitend actief in georganiseerd verband	Aantal	62 617	639 064	278 653	980 334
	% bevolking	6,7%	11,8%	9,5%	10,5%
- vrijwilligers die hun inzet in georganiseerd verband combineren met vrijwillige inzet buiten organisaties	Aantal	4 947	114 179	66 208	185 334
	% bevolking	0,5%	2,1%	2,2%	2,0%
=> Totaal aantal vrijwilligers in organisaties	Aantal	67 564	753 243	344 861	1 165 668
	% bevolking	7,2%	13,9%	11,7%	12,5%
« Rechtstreekse » vrijwillige inzet (niet in georganiseerd verband)	Aantal	72 211	329 815	233 090	635 116
	% population	7,7%	6,1%	7,9%	6,8%
Totale vrijwillige inzet	Aantal	139 775	1 083 058	577 951	1 800 784
	% bevolking	14,8%	20,1%	19,5%	19,4%

20

In de inleiding gaven we aan dat er in het verleden reeds studies werden ondernomen om de omvang van de vrijwillige inzet in België te meten. Bevestigen de huidige gegevens het beschikbare cijfermateriaal? Hoewel de definities van vrijwillige inzet en ook de methodes van dataverzameling sterk uiteenlopen, suggereert het bestaande onderzoek dat het totale aantal vrijwilligers (breed gedefinieerd, dus zowel in georganiseerd verband als daarbuiten) in België schommelt tussen 1 en 1,4 miljoen personen.²¹ De huidige studie resulteert in een hoger aantal (1,8 miljoen), ook indien men rekening houdt met de toename van de bevolking in de periode sinds de vorige metingen. Europees onderzoek in het kader van de 'Eurobarometer' wees in 2011 dan weer uit dat 26% van de Belgische bevolking zich vrijwillig engageerde (in en buiten organisaties)²², een beduidend hoger cijfer in vergelijking met de huidige enquête (19,4%). We verwijzen hier ook naar het onderzoek over sociaal-culturele veranderingen dat de Vlaamse regering jaarlijks uitvoert (*Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen - SCV-survey*).²³ Deze enquête peilt naar 'onbetaald vrijwilligerswerk' dat op 'regelmatige basis' wordt verricht, en resulteert doorheen de jaren op het relatief stabiele percentage van 17 à 18%, wat opnieuw hoger is dan het cijfer voor Vlaanderen op basis van de huidige enquête (13,9%).²⁴ Om de waargenomen verschillen te verklaren dringt zich een vergelijkend onderzoek op van verschillende methodes en vraagformuleringen die bij de verschillende enquêtes worden gehanteerd. Een dergelijke analyse valt echter buiten het kader van dit onderzoek.

20 Alle tabellen zijn gebaseerd op de data uit de Enquête Arbeidskrachten (EAK) die in het vierde trimester van 2014 plaatsvond. In voorkomend geval maken we melding van andere bronnen die werden gebruikt.

21 Dujardin et al. (2007), p. 27.

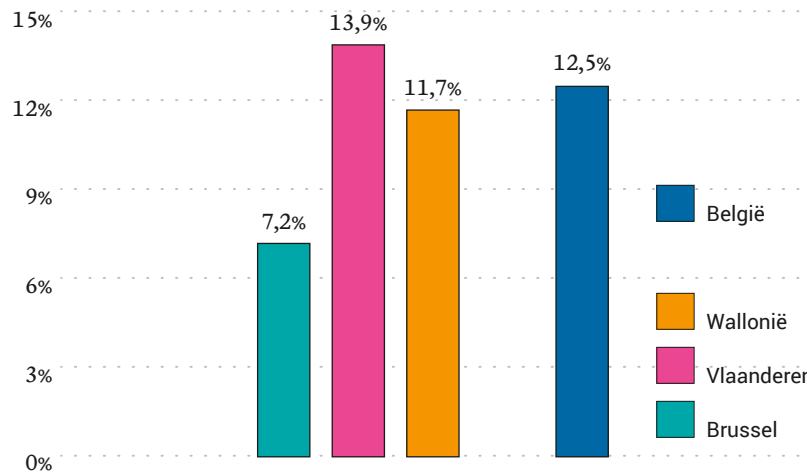
22 European Parliament (2011, p. 7).

23 <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/Enquetes/Pages/Enquetes.aspx>

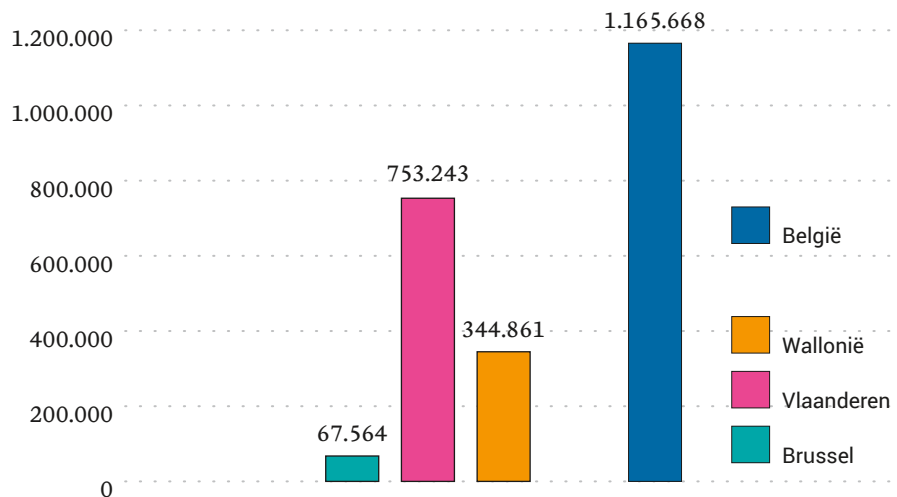
24 Merk ook op dat het percentage vrijwillige inzet uit de SCV-enquête wel eens als 'matig' wordt beschouwd ten opzichte van andere enquêtes die op een internationale schaal worden gevoerd (zie Bral et al., 2010, p. 273).

In het vervolg van de analyse zullen we ons concentreren op vrijwilligerswerk in de strikte betekenis, met name de vrijwillige inzet in georganiseerd verband. Grafieken 1 en 2 tonen het percentage vrijwilligerswerk en het aantal vrijwilligers voor het land als geheel en voor de drie Gewesten afzonderlijk. De percentages voor Vlaanderen en Wallonië verschillen relatief weinig, maar voor Brussel ligt het percentage vrijwilligerswerk significant lager. De vier hoofdkenmerken van het profiel van vrijwilligers (geslacht, leeftijd, opleiding en sociaal-professionele situatie) die we in hoofdstuk 2 analyseren, bieden geen verklaring voor dit verschil.

Grafiek 1: Percentage vrijwilligerswerk (vrijwillige inzet in georganiseerd verband)

Grafiek 2: Het aantal vrijwilligers (actief in georganiseerd verband)

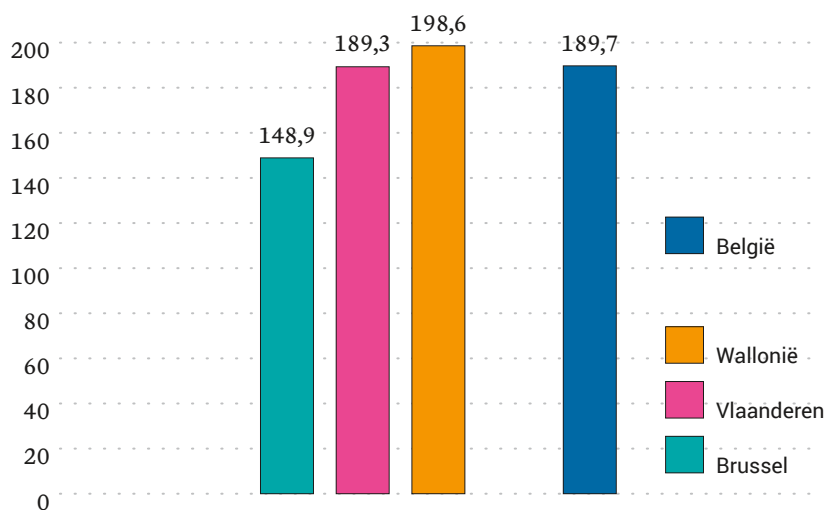
Tijd die aan het vrijwilligerswerk wordt besteed

In de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête hebben de vrijwilligers in België *meer dan 2,2 miljoen onbetaalde activiteiten* verricht voor organisaties. Dat betekent gemiddeld 43.000 activiteiten per week, of 6000 activiteiten per dag. Meer dan de helft (55,3%) van de vrijwilligers verrichtte één type van activiteit, terwijl meer dan een vijfde (21,5%) twee types van activiteiten verrichtte (bv. thuiszorg en deelnemen aan de raad van bestuur van een organisatie). Er zijn vrijwilligers wiens inzet nog meer diversiteit vertoont: sommige respondenten rapporteerden tot 15 verschillende vrijwilligersactiviteiten. Die activiteiten gebeuren echter wel hoofdzakelijk *binnen één organisatie* (79,5% van de vrijwilligers), maar er zijn ook vrijwilligers die in meerdere organisaties actief zijn (tot 5 verschillende organisaties).

Hoeveel tijd besteden de vrijwilligers aan hun onbetaalde activiteiten? Volgens de enquête heeft een vrijwilliger gemiddeld bijna 190 uren gepresteerd tijdens het afgelopen jaar, of bijna vier uur per week. Dit cijfer bevestigt eerdere studies die aangaven dat vrijwilligers wekelijks gemiddeld vier tot vijf uur investeren.²⁵ Achter dit gemiddelde gaan echter grote verschillen schuil: het aantal uren dat de bevroegde vrijwilligers rapporteren schommelt tussen enkele uren en enkele honderden uren op jaarbasis. De mediaan van het jaarlijks aantal uren vrijwilligerswerk ligt op 88 uur, wat betekent dat de helft van de vrijwilligers jaarlijks méér uren presteert.

Grafiek 3 vermeldt het gemiddeld aantal vrijwillig gepresteerde uren per jaar per Gewest. De cijfers voor Vlaanderen en Wallonië liggen erg dicht bij elkaar (respectievelijk 189,3 en 198,6 uren); het cijfer voor Brussel lijkt gevoelig lager te liggen (148,9). Dit verschil is echter statistisch niet significant.

Grafiek 3: Aantal jaarlijks gepresteerde uren per vrijwilliger

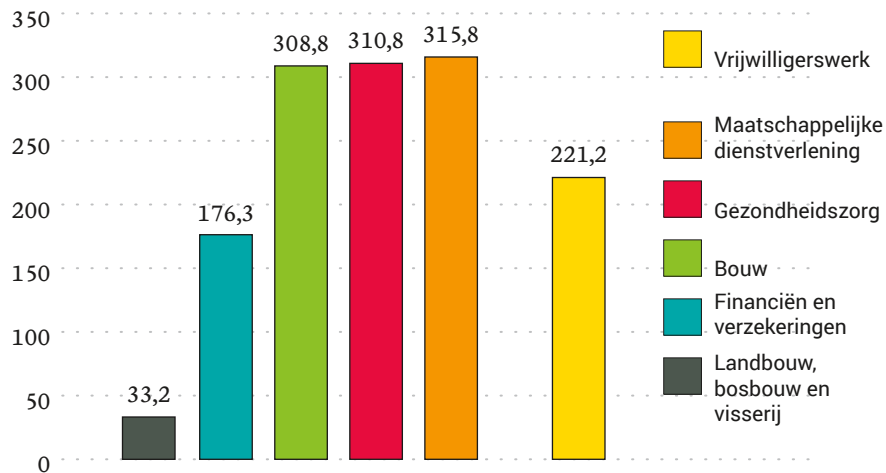
²⁵ Dujardin et al. (2007, p. 31)

Het vrijwillige arbeidsvolume in België

Wanneer de gerapporteerde uren vrijwilligerswerk van alle bevraagde vrijwilligers worden opgeteld en geëxtrapoleerd naar de bevolking als geheel, geeft dit het totale vrijwillige arbeidsvolume in België weer (in het jaar voorafgaand aan de enquête). Dit totaal bedraagt bijna 221,2 miljoen uren. Om dat cijfer goed te kunnen inschatten, maken we een vergelijking met het aantal betaalde werkuren dat in dit land in een jaar wordt gepresteerd. Er zijn twee statistische bronnen om deze vergelijking te maken. Vooreerst geven de nationale rekeningen het aantal betaalde uren per activiteitensector in België weer. Voor alle sectoren samen bedraagt in 2014 het volume betaalde arbeid 5425,7 miljoen uren.²⁶ Door een eenvoudige regel van drie toe te passen, kunnen we berekenen dat het volume vrijwilligerswerk neerkomt op 4,1% van het volume betaalde arbeid.²⁷

Nog frappanter zijn de vaststellingen in grafiek 4²⁸: daaruit blijkt duidelijk dat het totale jaarlijkse volume aan vrijwillige prestaties voor organisaties bijna zeven keer hoger ligt dan dat van het betaalde werk in de landbouw (33,2 miljoen uren), dat het ver boven het volume van de financiële sector ligt (176,3 miljoen uren) en dat het kan wedijveren met de bouw (308,8 miljoen uren), de gezondheidszorg (310,8 miljoen uren) en de maatschappelijke dienstverlening (315,8 miljoen uren).

Grafiek 4: Het volume vrijwilligerswerk dat over een jaar wordt gepresteerd, vergeleken met het volume aan betaald werk in diverse economische sectoren in België (in miljoen aantal uren, 2014).

Bron: de EAK-enquête en het Instituut voor de Nationale Rekeningen (2015)

Een alternatieve manier om het volume aan uren vrijwilligerswerk in te schatten is het omzetten van dat volume in ‘voltijdse equivalenten’ (VTE’s). Een VTE komt overeen met het aantal uren dat gemiddeld over een jaar wordt gepresteerd door een betaalde voltijdse werkkraacht. Als we het volume aan vrijwillige prestaties

²⁶ Instituut voor de Nationale Rekeningen (2015, p. 19).

²⁷ We herinneren eraan dat het gaat om vrijwilligerswerk in de strikte betekenis van de Belgische wetgeving: vrijwillige inzet in georganiseerd verband. Als de ‘rechtstreekse’ vrijwillige inzet (buiten organisaties) hieraan wordt toevoegd, bedraagt het aantal uren 422 miljoen of 7,8% van het volume van betaald werk.

²⁸ Deze grafiek toont slechts enkele sectoren van de Belgische economie bij wijze van voorbeeld.

op die manier omzetten kunnen we het vervolgens vergelijken met het volume betaalde arbeid, dat ook in VTE's wordt uitgedrukt. In België vertegenwoordigt het vrijwilligerswerk bijgevolg *bijna 130.000 voltijdse equivalenten*.²⁹ Het is nuttig om dat cijfer te vergelijken met de enige twee eerdere Belgische schattingen die ook in VTE's zijn uitgedrukt en die op verenigingsniveau werden uitgevoerd (Tabel 2).³⁰

Tabel 2: De verschillende schattingen van het volume aan vrijwilligerswerk in België, uitgedrukt in VTE's.

Studie	Organisaties die de studie dekt	Data van het jaar	Vrijwilligerswerk (VTE)	Commentaar
Mertens et al. (1999)	vzw's (met en zonder betaald werk)	1995	100 687	Zijn niet in de berekeningen opgenomen: feitelijke verenigingen, de ziekenhuizen en de scholen uit het vrije onderwijsnet
Mertens et Lefèbvre (2004)	izw's opgenomen in de satellietrekening	2001	76 259	Zijn niet in de berekeningen opgenomen: de verenigingen zonder betaalde werkkrachten en de scholen uit het vrije onderwijsnet
EAK-enquête	Alle types van verenigingen (vzw's, feitelijke verenigingen,...) en de publieke sector	2014	130 000	Geen restricties wat betreft het domein van activiteiten

Het volume aan vrijwilligerswerk dat uit de enquête naar voren komt blijkt dus duidelijk hoger te liggen dan dat uit eerdere schattingen. Toch mogen we hieruit niet besluiten dat de vrijwillige inzet in België toeneemt. Behalve het feit dat de omzetting in VTE's niet geheel identiek is in de drie schattingen, is ook de reikwijdte van de organisaties uit de vorige twee studies beperkter dan in de EAK-enquête, zoals weergegeven in de tabel.

1.2. Het type van activiteiten dat vrijwilligers verrichten

Classificatie van vrijwilligersactiviteiten

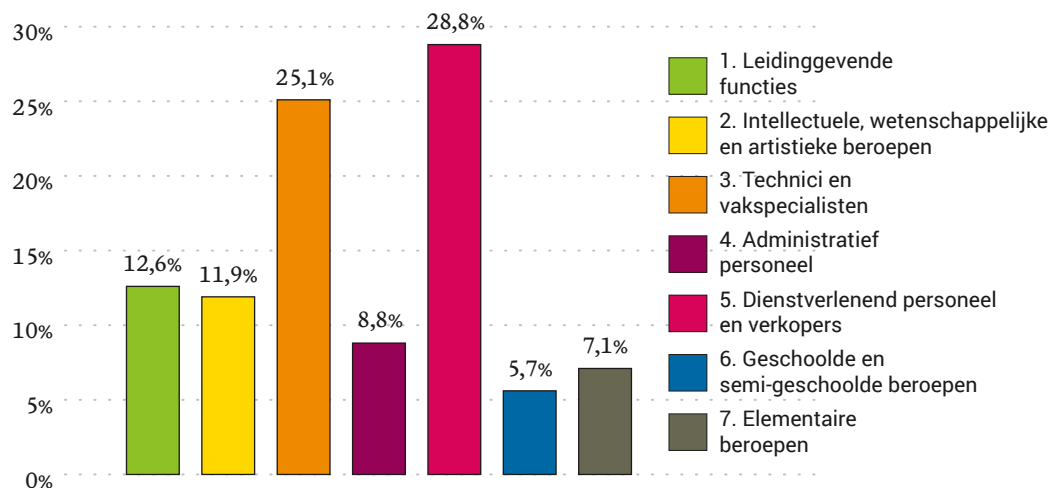
De activiteiten die vrijwilligers verrichten kunnen erg divers zijn. Om ze te beschrijven schrijft het *Handboek* voor om de *Internationale Standaard Beroepenclassificatie (International Standard Classification of Occupations of ISCO)* te gebruiken. Deze beroepenclassificatie is zeer gangbaar in de nationale arbeidsenquêtes die onder toezicht van de IAO worden uitgevoerd. Grafiek 5 steunt op deze classificatie om de activiteiten van vrijwilligers in België volgens

²⁹ Het totale volume aan bezoldigde arbeid bedraagt in België ongeveer 3.133.000 VTE's (zie de methodologische bijlage 1). Vrijwilligerswerk vertegenwoordigt dus 4,1% daarvan, een percentage dat logischerwijze hetzelfde is als wat men bekomt indien men het aantal uren als basis neemt. Merk op dat indien de 'rechtstreekse' vrijwillige inzet (buiten organisaties) mee in rekening wordt gebracht, het volume volgens de enquête stijgt tot 247.000 VTE's.

³⁰ Zie Dujardin (2007) voor een gedetailleerde analyse van de twee aangehaalde studies.

hun specifieke aard op te delen.³¹ In bijlage 2 worden voorbeelden gegeven van vrijwilligersactiviteiten die thuishoren in de verschillende categorieën van de classificatie.

Grafiek 5: Verdeling van de activiteiten van vrijwilligers volgens de *Internationale Standaard Beroepenclassificatie (ISCO)*

Van de meer dan 2,2 miljoen vrijwilligersactiviteiten die in België in georganiseerd verband werden verricht in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête, situeert meer dan de helft zich bij de technici en vakspecialisten (groep 3; 25,1%) en het dienstverlenend personeel en de verkopers (groep 5; 28,8%).³² Verder valt op dat leidinggevende functies (groep 1) en administratief personeel (groep 4) samen slechts een vijfde uitmaken van alle vrijwilligersactiviteiten (21,4%), terwijl studies over vrijwilligerswerk vaak de nadruk te leggen op taken zoals deelnemen aan raden van bestuur, het organiseren van activiteiten, beheerstaken, secretariaatswerk...³³

Uit tabel A1 (in Bijlage 3) blijkt dat er nagenoeg geen regionale verschillen zijn wat de twee dominante beroepscategorieën betreft (de groepen 3 en 5). Voor andere types activiteiten zijn er wel enkele verschillen, waarvan sommige significant zijn: het gaat dan met name om de intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen (groep 2), die in Brussel relatief sterker vertegenwoordigd zijn dan in de andere twee Gewesten; om leidinggevende beroepen (groep 1), die in Wallonië minder frequent

31 Enige precisering: de 'intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen' betreffen de specialisten in de wetenschappen, de gezondheidszorg, het onderwijs, het beheer van ondernemingen, de informatica, de justitie en de sociale en culturele wetenschappen; onder de 'technici en vakspecialisten' of 'intermediaire beroepen' vallen de meer technische beroepen in de genoemde domeinen; bij 'het dienstverlenend personeel en de verkopers' horen met name het verzorgend personeel; de 'elementaire beroepen' betreffen huishoudhulp en diverse niet-gekwalificeerde activiteiten. In de groep 'geschoolde en semi-geschoolde beroepen' zitten de groepen uit de classificatie i.v.m. gekwalificeerde arbeid in de landbouw, de industrie en de ambachten, en ook bestuurders van installaties en machines.

32 De vrijwilligersactiviteiten binnen deze twee groepen zijn erg divers. Louter als voorbeeld vermelden we voor groep 1 huiswerkbegeleiding voor wiskunde in de gemeente, avondcursussen informatica voor oudere personen, het zoeken van sponsors voor activiteiten van verenigingen, presentatiewerk voor de lokale radio... Wat groep 2 betreft, vermelden we het begeleiden van patiënten op een reis, koken tijdens een zomerkamp, het verzorgen van de bar tijdens een evenement, brandweeractiviteiten enz.

33 Dujardin et al. (2007), p. 34.

zijn; en om geschoolde en semi-geschoolde beroepen (groep 6), die in Wallonië sterker vertegenwoordigd zijn. Ook hier bieden de vier hoofdkenmerken van het profiel van vrijwilligers (hoofdstuk 2) geen verklaring voor de verschillen, behalve als het gaat om het hogere aandeel aan intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen in de vrijwilligersactiviteiten in Brussel: dat houdt duidelijk verband met de grotere aanwezigheid in de hoofdstad van vrijwilligers met een universitair diploma.

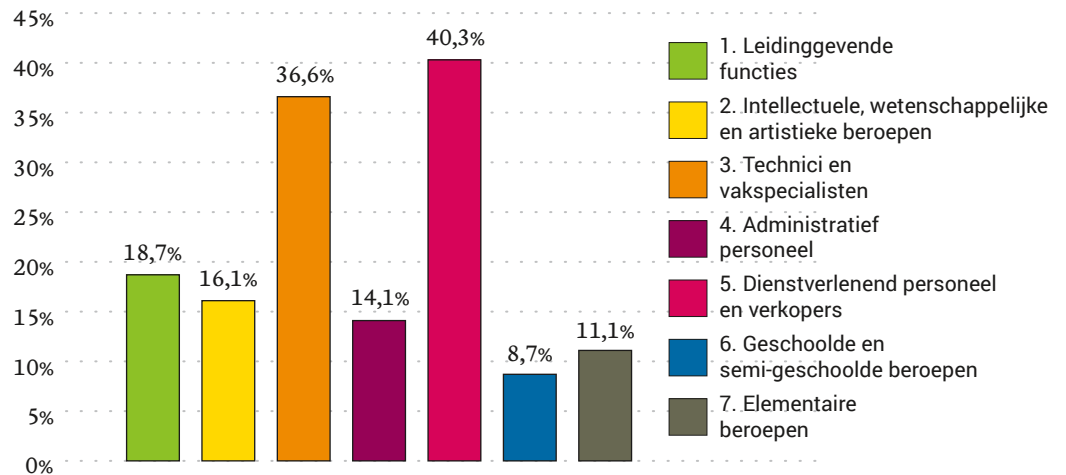
Het aantal vrijwilligers volgens het type van activiteiten

De classificatie hierboven betreft de eigenlijke activiteiten van vrijwilligers. Maar omdat één vrijwilliger meerdere activiteiten kan verrichten, is het nuttig eenzelfde type classificatie toe te passen op de vrijwilligers zelf. Tabel 3 herneemt voor elk type van activiteit het aantal betrokken vrijwilligers. De cijfers zijn het resultaat van een extrapolatie van de gegevens uit de EAK-enquête; ze geven dan ook een orde van grootte aan. Grafiek 6 geeft het aandeel van de vrijwilligers op het totaal (dat bedraagt dus bijna 1.166.000 personen in België). Omdat eenzelfde persoon verschillende types van vrijwilligersactiviteiten kan uitvoeren, ligt het totaal van de aantallen in tabel 3 merkkelijk hoger dan het aantal vrijwilligers, en bedraagt het totaalpercentage in grafiek 6 dan ook meer dan 100%.

Tabel 3: Het aantal vrijwilligers volgens het type van activiteit (afgeronde cijfers)

Beroepen (Internationale Standaard Beroepenclassificatie)	België
1. Leidinggevende functies	218 000
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	187 000
3. Technici en vakspecialisten	426 000
4. Administratief personeel	164 000
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	470 000
6. Semi-geschoolde en geschoolde beroepen	102 000
7. Elementaire beroepen	129 000

Grafiek 6: Verdeling van de vrijwilligers volgens het type van activiteit

Op nationaal niveau vinden we hier de twee dominante groepen terug die we hierboven al noemden, maar met een belangrijker aandeel: in België verlenen 470.000 personen, dat zijn twee vrijwilligers op vijf (40,3%), diensten aan personen. Ongeveer 426.000 mensen, of één vrijwilliger op drie (36,6%), zijn onbetaald actief als ‘technici en vakspecialisten’. Merk ook op dat minder dan één vrijwilliger op vijf (18,7% of ongeveer 218.000 personen) een leidinggevende functie uitoefent en nauwelijks één op zeven (14,1% of ongeveer 164.000 personen) een administratieve activiteit verricht.

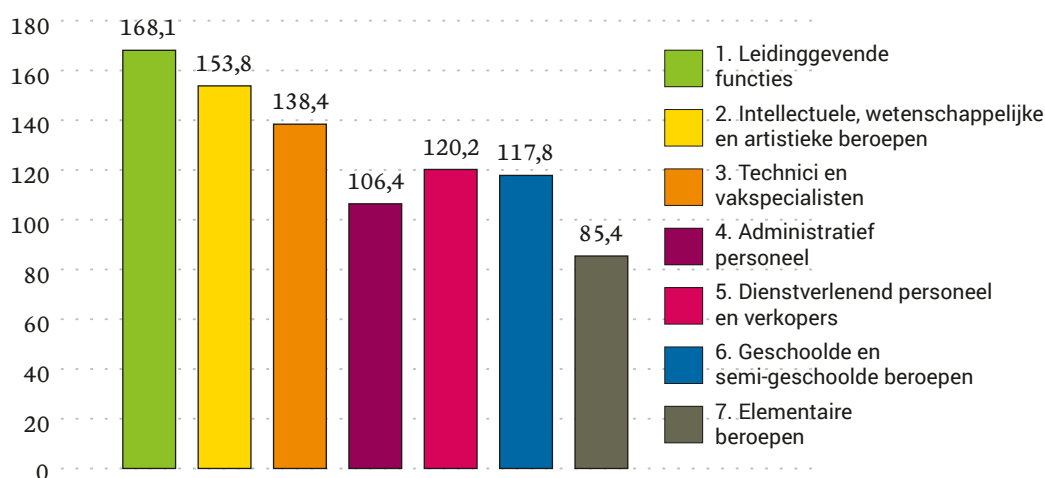
Op het niveau van de Gewesten (tabel A2 in Bijlage 3) vallen in verband met de verdeling van de vrijwilligers over de vrijwilligersactiviteiten twee significante verschillen op die overeenkomen met de verdeling van de vrijwilligersactiviteiten zelf: de intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen zijn relatief talrijker in Brussel, en de geschoolde en semi-geschoolde beroepen zijn meer vertegenwoordigd in Wallonië dan in Vlaanderen.

De tijd die wordt besteed aan vrijwilligerswerk

Met welke *frequentie* verrichten vrijwilligers in de loop van een jaar hun vrijwilligersactiviteiten? Meer dan de helft (52,4%) doet dat slechts enkele keren of zelfs maar één keer per jaar (voor een gelegenheidsevenement of een jaarlijkse terugkerende activiteit). Activiteiten die dagelijks worden verricht zijn duidelijk in de minderheid (2,1%) en activiteiten die om de week of om de maand plaatsvinden maken respectievelijk een vijfde (20,5%) en een vierde (24,9%) van het geheel uit. Er zijn verschillen merkbaar naargelang het type van activiteit. Bepaalde types worden vanwege hun aard iets vaker verricht: denk aan leidinggevende (groep 1) en administratieve (groep 4) activiteiten, maar ook aan intellectuele, wetenschappelijk en artistieke beroepen en de technici en vakspecialisten (groepen 2 en 3).

Hierboven zagen we al dat een vrijwilliger jaarlijks gemiddeld 190 onbetaalde uren werkt. De tijd die aan vrijwilligerswerk wordt besteed, verschilt echter volgens het type van vrijwilligersactiviteit, mede omdat de frequentie van de activiteiten uiteenloopt, zoals hierboven aangegeven. Grafiek 7 laat zien dat het gemiddeld aantal uren volgens het type van vrijwilligersactiviteit de helft of het dubbele kan bedragen: vergelijk de leidinggevende functies (gemiddeld 168,1 uren per jaar), de intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen (gemiddeld 153,8 uren) en de technici en vakspecialisten (gemiddeld 138,4 uren) met de zogenaamde elementaire beroepen (gemiddeld 85,4 uren). We merken hierbij op dat de geobserveerde verschillen tussen de diverse beroepen (bv. dienstverlening aan particulieren en geschoolde arbeiders) niet statistisch significant zijn.

Grafiek 7: Gemiddeld aantal uren per vrijwilliger en per jaar volgens het type van activiteit³⁴

Aangezien het gemiddeld aantal uren dat vrijwilligers op jaarbasis presteren dus samenhangt met het type van activiteiten van de vrijwilligers, is het interessant om ook de verdeling van het totaal aantal gepresteerde uren vrijwilligerswerk, dus over alle vrijwilligers heen, naar type van vrijwilligersactiviteit te bekijken (tabel A4 in Bijlage 3). Hieruit blijkt dat de verdeling van het aantal uren sterke gelijkenis vertoont met deze op basis van het aantal vrijwilligersactiviteiten (tabel A1 in Bijlage 3, zie ook Grafiek 5).

1.3. De sectoren waarin vrijwilligers actief zijn

Verdeling volgens het type van organisatie

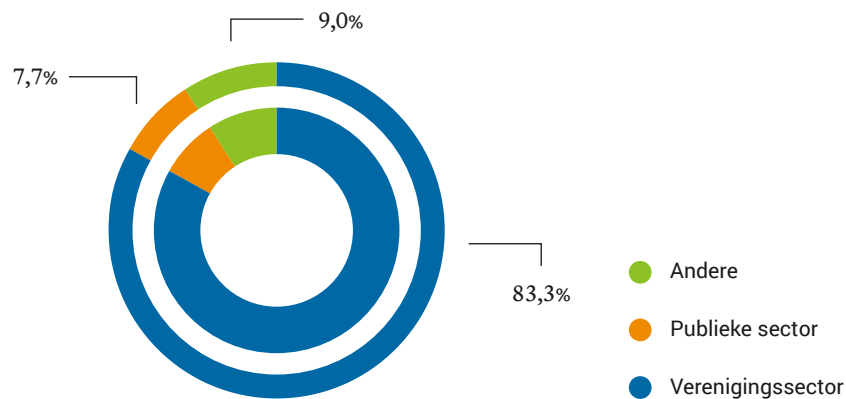
De organisaties waarin de vrijwilligers actief zijn worden hierna onderverdeeld in ‘verenigingssector’, ‘publieke sector’ en ‘andere’. Die laatste categorie komt uit het *Handboek* en betreft “onbezoldigd werk dat mensen met een groep burens of leden van een lokale gemeenschap kunnen uitvoeren met het oog op het uitwerken of bouwen van een bepaalde gemeenschapsinfrastructuur of andere doeleinden” (p. 29).

³⁴ Zie tabel A3 in de bijlage.

Deze eerder vage definitie omvat informele groepen die ook in een ruim opgevatte ‘verenigingssector’ hadden kunnen worden ondergebracht. We merken ook op dat het onderscheid tussen ‘de verenigingssector’ en ‘de publieke sector’ niet altijd makkelijk door te voeren was door de personen verantwoordelijk voor de codering van de antwoorden.

De eventuele fouten zullen hoe dan ook de grootteordes zoals die in grafiek 8 getoond worden niet veranderen: met 83,3% van de vrijwilligersactiviteiten is de verenigingssector ruimschoots de sterkste en met 7,7% heeft de publieke sector (gemeenten, OCMW’s...) slechts een zeer beperkt aandeel in deze activiteiten. Dit gegeven wordt nog versterkt door het niet te verwaarlozen gewicht van de ‘andere’ organisaties (9%), waarbij het eigenlijk gaat om structuren waarin mensen zich ‘informeel’ verenigen.³⁵

Grafiek 8: Verdeling van de vrijwillige activiteiten volgens het type van organisatie

De verdeling van de activiteiten volgens het type van organisatie in Tabel 4 is erg gelijklopend in de drie Gewesten, hoewel er toch één statistisch significant verschil is tussen Vlaanderen en Wallonië: het grotere aandeel van de verenigingssector in het noorden van het land (84,8%) en, hiermee verbonden, het lagere cijfer van de publieke sector (6,9%) lijken verband te houden met het feit dat non-profit activiteiten (maatschappelijk werk, gezondheidszorg, cultuur...) er vaker worden toevertrouwd aan de verenigingssector dan aan publieke entiteiten.³⁶

³⁵ Merk op dat in deze rubriek ook enkele activiteiten zijn ondergebracht waarvan het type van organisatie niet kon worden gepreciseerd.

³⁶ Marée et al. (2008), p. 32.

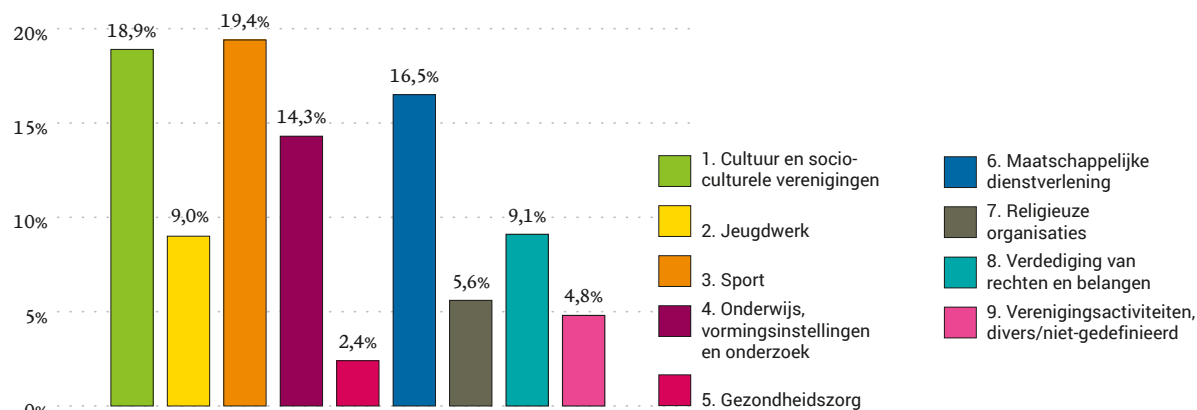
Tabel 4 : Verdeling van de vrijwillige activiteiten volgens het type organisatie (details per Gewest)

Type organisatie	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Verenigingssector	81,9%	84,8%	80,2%	83,3%
Publieke sector	6,0%	6,9%	9,7%	7,7%
Andere	12,1%	8,3%	10,1%	9,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Verdeling volgens sector

In welke sectoren situeren zich de organisaties waarin de vrijwilligers actief zijn? We volgen hier de richtlijnen van het *Handboek* en rangschikken de organisaties volgens de *Nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschappen* (afgekort: NACE), die gewoonlijk wordt gebruikt om de productieve activiteiten te inventariseren. Gezien het specifieke karakter van de bestudeerde organisaties werd een hergroepering van de NACE-codes doorgevoerd (zie bijlage 1). Grafiek 9 toont de verdeling van de 2,2 miljoen vrijwilligersactiviteiten uit de enquête volgens deze specifieke hergroepering.

Grafiek 9: Verdeling van de vrijwilligersactiviteiten volgens sector

Vier sectoren zijn dominant en zijn samen goed voor bijna zeven van de tien vrijwilligersactiviteiten: sport (sector 3; 19,4% van de activiteiten), cultuur (sector 1; 18,9%), maatschappelijke dienstverlening (sector 6; 16,5%) en onderwijs (sector 4; 14,3%). De sectoren sport en cultuur vertegenwoordigen samen zowat twee vijfde (38,3%) van de activiteiten, wat in de lijn ligt van eerder onderzoek.³⁷ Dan volgen organisaties die rechten en belangen verdedigen (sector 8; 9,1%) en het jeugdwerk (sector 2; 9%). Ook hier bleek uit eerdere analyses al dat de gezondheidszorg slechts beperkt vertegenwoordigd is (sector 5; 2,4%), wat te verklaren valt door het feit dat werken in deze sector specifieke competenties vergt waarover vrijwilligers in het algemeen niet beschikken.³⁸

³⁷ Dujardin et al. (2007, p. 32)

³⁸ Brussel vormt hierop met 7,1% een uitzondering. Zie hieronder.

Deze laatste vaststelling moeten we niettemin wat nuanceren als we kijken naar de gegevens van de Gewesten, en met name naar de situatie in Brussel in vergelijking met Vlaanderen en Wallonië (tabel A5 in de bijlage). Vooreerst blijkt dat het aandeel vrijwilligers in de gezondheidszorg significant hoger is in de hoofdstad (7,1%). Hiervoor kunnen twee verklaringen worden aangereikt: in de eerste plaats is het aandeel mensen met een universitair diploma in Brussel twee keer zo hoog als in de andere Gewesten. Dat wordt vertaald in een aantal vrijwilligers van universitair niveau dat óók twee keer groter is (zie hoofdstuk 2, *Het profiel van de vrijwilligers*). In de tweede plaats brengen het hoofdzakelijk stedelijke karakter van Brussel en het gemiddelde inkomen van zijn bevolking (dat lager is dan in de andere Gewesten) meer noden met zich mee op het vlak van gezondheidszorg.³⁹ Hoewel we niet volledig kunnen uitsluiten dat het verschil louter aan toeval te wijten is, valt het ook op dat de vrijwilligersactiviteiten in organisaties die opkomen voor de rechten en belangen van mensen relatief gesproken talrijker zijn in Brussel. Een verklaring kan zijn dat de hoofdstad een eigen aantrekkingskracht uitoefent op deze organisaties. Omgekeerd ligt het aantal vrijwilligersactiviteiten in de sport significant lager in Brussel, ongetwijfeld vanwege zijn stedelijke karakter.

De verdeling van de vrijwilligers volgens de sectoren

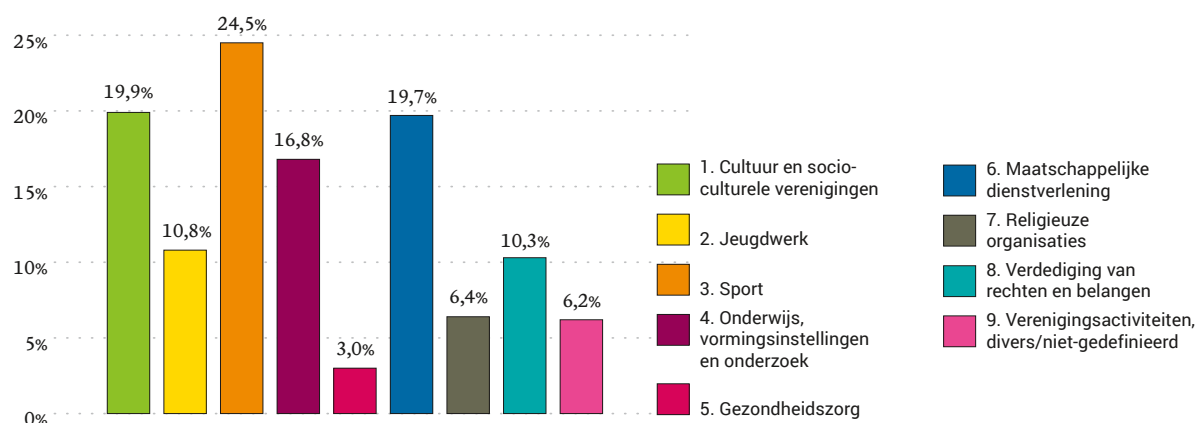
Eenzelfde persoon kan verschillende vrijwilligersactiviteiten verrichten en dus ook in meer dan één sector actief zijn. Zoals we al deden voor het type activiteiten van vrijwilligers (grafiek 6), is het ook hier nuttig de voorgaande analyse, met name de verdeling van vrijwilligersactiviteiten over de sectoren, aan te vullen met een analyse van de verdeling van de vrijwilligers zelf. Tabel 5 herneemt daarom het aantal vrijwilligers in elke sector, terwijl grafiek 10 dit getal omzet in het percentage van het totale aantal vrijwilligers in België. Die percentages, die samen meer dan 100% bedragen, geven het aandeel van de vrijwilligers die actief zijn in de diverse sectoren.

³⁹ Dat het aantal betaalde werknemers in de sector van de gezondheidszorg, uitgedrukt in percentage van de bevolking, bijna identiek is in de drie Gewesten (volgens de gegevens uit Marée et al., 2008, p. 33), is een argument om het grotere beroep dat in de hoofdstad op vrijwilligers wordt gedaan te verantwoorden. Hetzelfde soort argument geldt voor het feit dat ook het aandeel van de vrijwilligers in de sector 'maatschappelijke dienstverlening' in Brussel hoger is, maar minder significant dan in de gezondheidszorg.

Tabel 5: Het aantal vrijwilligers per sector (afgeronde cijfers)

Sectoren	België
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	232 000
2. Jeugdwerk	126 000
3. Sport	285 000
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	196 000
5. Gezondheidszorg	35 000
6. Maatschappelijke dienstverlening	230 000
7. Religieuze organisaties	75 000
8. Verdediging van rechten en belangen	120 000
9. Niet gedefinieerde of onbepaalde verenigingsactiviteiten	72 000

Grafiek 10: Verdeling van de vrijwilligers per sector

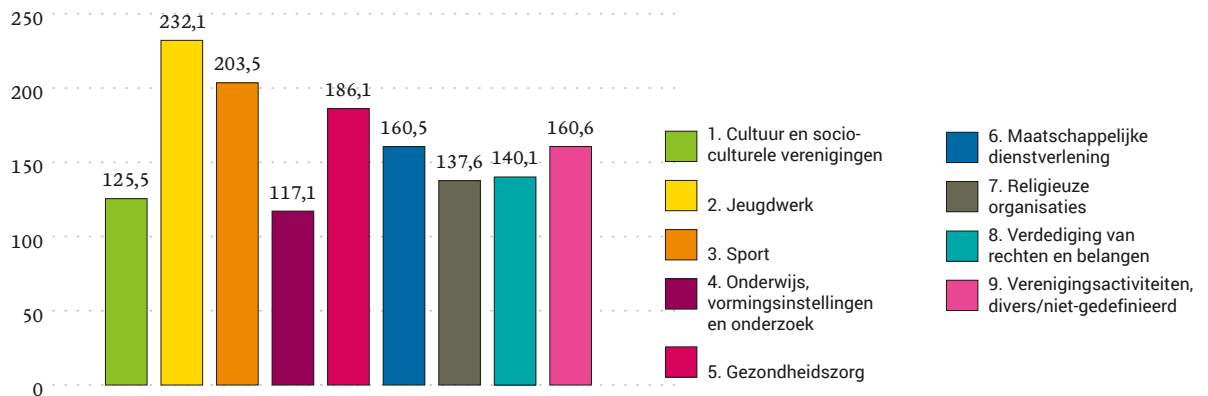
De sportsector bevestigt met 285.000 vrijwilligers (een kwart van de vrijwilligers in België; 24,5%) zijn dominante positie in de activiteiten van vrijwilligers. Hij wordt gevolgd door de sectoren ‘culturele en socio-culturele verenigingen’ en ‘maatschappelijke dienstverlening’. Met respectievelijk 232.000 en 230.000 vrijwilligers stellen deze sectoren elk een vijfde van de vrijwilligers te werk (19,9% en 19,7%). Onderwijs en vorming is het vierde grootste domein waarin vrijwilligers actief zijn (196.000 mensen of één vrijwilliger op zes, 16,8%). Gezondheidszorg blijft een relatief klein domein in het vrijwilligerswerk: slechts 3% van de vrijwilligers is erin actief. Op het niveau van de Gewesten kunnen er geen significante verschillen worden waargenomen (tabel A6 in de bijlage).

De tijd die aan vrijwillige inzet wordt besteed (per sector)

Een vrijwilliger werkt gemiddeld bijna 190 uren per jaar, maar we hebben gezien dat dit gemiddelde varieert naargelang het type vrijwilligersactiviteit. Schommelt de tijdsinvestering van vrijwilligers ook naargelang de sector waarin de organisaties actief zijn? In de wetenschap dat alleen de behoorlijk grote verschillen tussen sectoren statistisch significant zijn, antwoorden we op basis van grafiek 11 positief op deze vraag. Er is tussen de sectoren een zeer grote variabiliteit: het gemiddelde gaat van 232,1 uur in het jeugdwerk tot 117,1 voor onderwijs en vorming.

In de sectoren ‘sport’ en ‘gezondheidszorg’ worden gemiddeld meer uren gepresteerd, met respectievelijk 203,5 en 186,1 uren per jaar. De vrijwilligers in de gezondheidszorg zijn klein in aantal (3% van de vrijwilligers volgens grafiek 10), maar ze besteden wel veel tijd aan hun vrijwilligerswerk. Omgekeerd zijn er in de sector cultuur behoorlijk veel vrijwilligers (19,9%, grafiek 10), maar gemiddeld genomen investeren ze veel minder tijdsinvestering in hun vrijwilligerswerk (125,5 uren per jaar), zoals ook het geval is voor onderwijs, vorming en onderzoek.

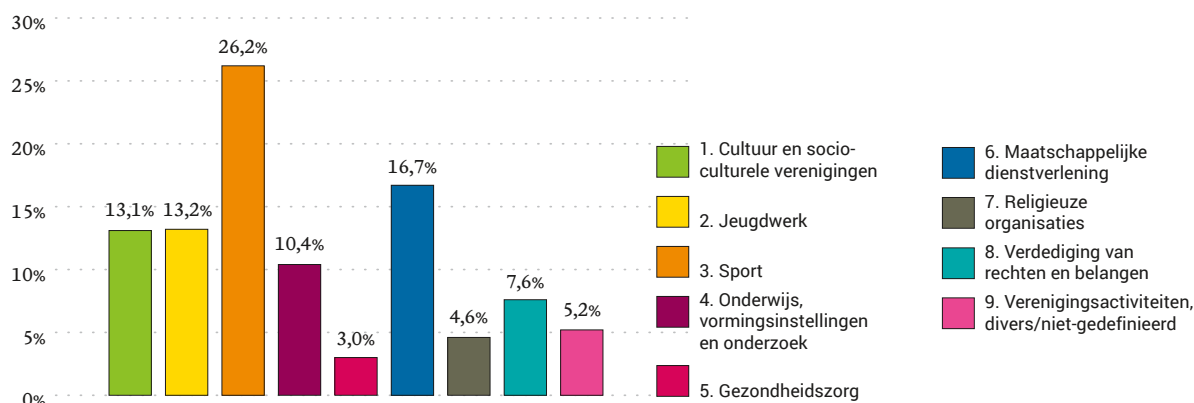
Grafiek 11: Gemiddeld aantal uren per vrijwilliger en per jaar volgens sector⁴⁰

Omdat het gemiddelde aantal uren dat vrijwilligers jaarlijks presteren samenhangt met de sector waarin ze actief zijn, is het hier verhelderend grafiek 9 betreffende de verdeling van de vrijwilligersactiviteiten over de sectoren te vergelijken met grafiek 12, waarin het aantal uren dat vrijwilligers aan deze activiteiten besteden wordt weergegeven. Uit deze vergelijking blijkt dat wanneer we kijken naar het aantal gewerkte uren in plaats van het aantal activiteiten, de verdeling van het vrijwilligerswerk over de sectoren gevoelig anders is. Sport blijft met 26,2% van het aantal gepresteerde uren de dominante sector, zoals te verwachten was, maar cultuur ziet zijn belang aanzienlijk dalen (van 18,9% naar 13,1%) en komt pas na de maatschappelijke dienstverlening (16,7%) en het jeugdwerk (13,2%). Ook de sector onderwijs, vorming en onderzoek verliest aan belang als de activiteiten van vrijwilligers worden gemeten in aantal gepresteerde uren (10,4%).

⁴⁰ Zie tabel A7 in de bijlage.

Grafiek 12: Verdeling van de uren vrijwillige inzet over de sectoren⁴¹

De tijd die wordt besteed aan vrijwilligerswerk versus betaald werk

In het eerste luik van dit hoofdstuk hebben we gewezen op het belang van vrijwillige inzet in België door het totale volume aan vrijwillige prestaties te vergelijken met het volume van het betaalde werk. We kunnen de vergelijking verfijnen door naar het niveau van de diverse activiteitensectoren van de verenigingen te gaan. Dankzij de satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's) kennen we namelijk het aantal uren betaald werk in verenigingen, en wel volgens de NACE-codificatie. In tabel 6 worden per sector⁴² het aantal uren vrijwilligerswerk in de verenigingen (met uitsluiting van de publieke sector) volgens de EAK-enquête en het aantal betaalde werkuren in de izw's volgens de satellietrekeningen met elkaar vergeleken. Voor die laatste is er waarschijnlijk sprake van een lichte onderschatting omdat ze betrekking hebben op 2010 (het laatste jaar waarover cijfers beschikbaar zijn) en omdat er geen 100% overeenkomst is tussen de NACE-codes waarmee de uren vrijwilligerswerk worden geclassificeerd en de gegevens die in de satellietrekening beschikbaar zijn. Toch geeft de laatste kolom van de tabel een behoorlijk realistische orde van grootte aan voor de verhouding tussen het aantal uren vrijwilligerswerk en het aantal betaalde werkuren in de verenigingen.

⁴¹ Zie tabel A8 in de bijlage.

⁴² Met uitzondering van de sectoren 2 (jeugdwerk), 7 (religieuze organisaties) en 8 (verdediging van rechten en belangen), die als zodanig niet afgezonderd konden worden in de gegevens van de satellietrekening.

Tabel 6: Vergelijking tussen het jaarlijks aantal uren vrijwilligerswerk en het jaarlijks aantal betaalde werkuren in de verenigingen in België.

Sector	Uren vrijwilligerswerk (in duizendtallen - 2014)	Betaalde werkuren (in duizendtallen - 2010)	Verhouding vrijwillig/betaald
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	27 344,6	15 723,7	1,74
3. Sport	57 336,2	8 459,9	6,78
4. Onderwijs, vorming en onderzoek	16 610,4	11 996,7	1,38
5. Gezondheidszorg	4 497,2	190 664,6	0,02
6. Maatschappelijke dienstverlening	35 333,2	201 956,6	0,17

Bron: EAK-enquête en Instituut voor de Nationale Rekeningen (2012)

Het verbaast niet dat in de sectoren van de maatschappelijke dienstverlening en meer nog in de gezondheidszorg, die beide specifieke competenties vergen, het vrijwilligerswerk maar een fractie betekent van het betaalde werk. In de sector van onderwijs, vorming en onderzoek lijkt het gewicht van het vrijwilligerswerk groter: de tabel geeft aan dat het volume daarvan van dezelfde grootteorde is als dat van het betaalde werk. We moeten hier wel bij vermelden dat betaald werk in de onderwijsinstellingen van het vrije net niet is meegenomen. Twee sectoren doen zonder enige twijfel meer beroep op vrijwillig engagement dan op betaald werk: de sector van cultuur en de socio-culturele verenigingen en meer uitgesproken nog de sportsector. Kenmerkend voor beide domeinen is het relatief grote aantal verenigingen met een beperkt aantal betaalde krachten, wat deels het grote beroep dat wordt gedaan op vrijwilligerswerk kan verklaren.⁴³ Daarnaast kan ook worden gewezen op de aantrekkingskracht van sport op vrijwilligers: de sector is, zoals blijkt uit grafiek 12, goed voor meer dan een kwart van het volume aan vrijwilligerswerk in België (26,2%). Vandaar het voor deze sector kenmerkende gegeven dat het aantal vrijwilligersuren diverse keren hoger ligt dan het aantal betaalde werkuren.

1.4. Enkele internationale vergelijkingen

Waar situeert België zich in vergelijking met andere landen inzake vrijwillige inzet? Reeds voor het initiatief van de IAO werden verschillende internationale studies uitgevoerd om de omvang van het vrijwilligerswerk te bepalen. Doorgaans zijn deze studies gebaseerd op het samenvoegen en vergelijken van gegevens uit vroegere nationale enquêtes.⁴⁴ Door de verschillende omschrijvingen van wat vrijwillige inzet/vrijwilligerswerk is en verschillen in de gehanteerde methodes moeten deze internationale vergelijkingen met de nodige omzichtigheid worden benaderd en vergen ze een kritische analyse die het kader van dit onderzoek overstijgt. Een voorbeeld van een internationale survey is de *European Value Study* (EVS) die al herhaaldelijk werd uitgevoerd in een groot aantal Europese landen.⁴⁵ De studie

⁴³ De verenigingen in de sectoren cultuur, sport en vrijetijdsbesteding zijn, uitgedrukt in aantal arbeidsplaatsen, gemiddeld drie keer kleiner dan over het geheel van alle verenigingen samen bekeken (Marée et al., 2008, p. 34).

⁴⁴ Er bestaat een synthese van de diverse onderzoeken in een studie waarvoor de Europese Commissie recent een opdracht heeft uitgeschreven (GHK, 2010).

⁴⁵ <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

besluit dat er in de verenigingssector een gemiddeld percentage vrijwilligerswerk is van meer dan 20%, maar met grote verschillen tussen de landen: het percentage varieert van 10% tot 50%.⁴⁶ Dergelijke cijfers vindt men ook in het kader van de *Eurobarometer*, de enquête die we hierboven al vermeldden. Deze maakt gewag van een gemiddeld percentage van 24% vrijwilligerswerk, met een maximum van 57% en een minimum van 9%.⁴⁷ De verschillen zijn zeker ten dele te wijten aan specifieke nationale sociaal-politieke kenmerken van landen. Enkele studies hebben al geprobeerd de factoren die de verschillen verklaren te belichten.⁴⁸ Maar de verschillen zijn overduidelijk ook een gevolg van de uiteenlopende definities van vrijwilligerswerk die de onderzoekers hanteren, alsook de verschillende manieren waarop het begrip door de ondervraagde personen wordt geïnterpreteerd.

Het initiatief van de IAO wijst ook op het belang een gemeenschappelijke definitie en methodologie te hanteren om systematische vergelijkingen tussen landen mogelijk worden. Behalve in België is de specifieke aanpak van de IAO ook geïmplementeerd in Polen, Hongarije, Portugal, Ierland en Italië. Het is dan ook interessant de beschikbare gegevens over vrijwillige inzet in deze landen te gaan vergelijken (Tabel 7).

Tabel 7: Percentages vrijwillige inzet in de landen die de IAO-aanpak hebben geïmplementeerd⁴⁹

	België (2014)	Italië (2013)	Ierland (2013)	Portugal (2012)	Polen (2011)	Hongarije (2011)
1. Vrijwillige inzet in organisaties						
1A. Alleen in organisaties	10,5%	6,8%	12,8%		5,0%	1,1%
1B. In en buiten organisaties	2,0%	1,1%	2,0%		18,0%	0,8%
Totaal	12,5%	7,9%	14,8%	5,9%	23,0%	1,9%
2. Vrijwillige inzet buiten organisaties						
2A. Uitsluitend buiten organisaties (‘rechtstreeks’)	6,8%	4,7%	13,6%		27,0%	26,5%
2B. In en buiten organisaties	2,0%	1,1%	2,0%		18,0%	0,8%
Totaal	8,8%	5,8%	15,6%	5,8%	45,0%	27,3%
Totale vrijwillige inzet (1A + 1B + 2A)	19,4%	12,6%	28,4%	11,5%	50,0%	28,4%

Bronnen: EFT-enquête en nationale publicaties

Jammer genoeg passen de landen de IAO-richtlijnen niet op dezelfde manier toe. Er zijn dan ook twee methodologische redenen die de verschillen tussen de landen minstens ten dele kunnen verklaren. In de eerste plaats verschilt de ‘referentieperiode’ tussen de landen, dit is de tijdsperiode voorafgaand aan de enquête waarbinnen respondenten vrijwilligersactiviteiten moeten rapporteren:

⁴⁶ GHK (2010, p.297)

⁴⁷ European Parliament (2011, p.7).

⁴⁸ Zie vooral Plagnol et al. (2010).

⁴⁹ Italië: Experiences in measuring volunteering: the Italian case; Ierland: QNHS Volunteering and Wellbeing; Portugal: Volunteering in Portugal 2012; Polen: Volunteering through organizations and other types of unpaid work outside own household 2011; Hongarije: First results of Volunteer ad hoc module on HU-LFS; Önkéntes munka Magyarországon (A Munkaerő-felmérés, 2011. III. negyedévi kiegészítő felvétele). Al deze publicaties zijn beschikbaar op het internet.

in Italië en Ierland bedroeg deze periode vier weken, zoals het *Handboek* ook voorschrijft, in Polen vier weken en twaalf maanden (de enquête had er twee luiken), en in België, Hongarije en Portugal twaalf maanden. We kunnen redelijkerwijs veronderstellen dat het percentage vrijwillige inzet dat wordt berekend op basis van een referentieperiode van 4 weken lager zal liggen dan wat gerapporteerd wordt over de periode van een jaar. Bijgevolg is het percentage vrijwillige inzet in Italië en Ierland in tabel 7 vermoedelijk een onderschatting in vergelijking met België en de andere landen.⁵⁰ Hoe het ook zij, en ondanks deze onderschatting, ligt het percentage vrijwilligerswerk in de betekenis die de Belgische wetgeving daaraan geeft (vrijwillige inzet in organisaties) in België lager (12,5%) dan in Ierland (14,8%) en vooral in Polen (23,0%). Maar het Poolse percentage wordt grotendeels verklaard door het aanzienlijk aandeel personen die onbetaalde activiteiten verrichten zowel in als buiten organisaties ('rechtstreekse' vrijwillige inzet). In Polen en ook in Hongarije is het percentage vrijwillig engagement dat uitsluitend verbonden is met organisaties erg laag. Dat komt door de historische context van deze ex-Oostbloklanden: het verenigingsleven was onder de communistische regimes nagenoeg onbestaande en is er tot op vandaag maar weinig ontwikkeld.

Een tweede methodologische verklaring voor de uiteenlopende percentages is de 'rechtstreekse' vrijwillige inzet, meer bepaald de hulp aan familieleden die geen deel uitmaken van het huishouden van de ondervraagden. Volgens het *Handboek* maakt de zorg aan naasten deel uit van de rechtstreekse vrijwillige inzet wanneer die naasten niet onder hetzelfde dak wonen als de persoon die de activiteit verricht. Maar de manier waarop de vragen hierover in de diverse enquêtes worden gesteld kan leiden tot resultaten die sterk uiteenlopen. Zo bleek uit de formulering van de vragen in Italië dat de hulp aan familie expliciet was uitgesloten van de notie 'vrijwillige inzet'. Daarentegen werd dit type hulp in Hongarije expliciet voorgesteld als wél behorend tot vrijwilligersactiviteiten. In België liet de vrij neutrale formulering "activiteiten via een vereniging of organisatie, of rechtstreeks aan andere personen buiten uw gezin" aan mensen de vrijheid om al dan niet melding te maken van hulp aan familieleden buiten het eigen huishouden. De percentages vrijwillige inzet in tabel 7 zijn duidelijk beïnvloed door deze uiteenlopende keuzes. Los van mogelijke sociologische verklaringen zijn de hoge percentages vrijwillige inzet in Hongarije en Polen dus deels toe te schrijven aan de manier waarop dit vrijwillig engagement aan de ondervraagden is voorgesteld.

Los van deze verschillen in de percentages vrijwillige inzet zijn er toch ook gelijkenissen tussen de landen. Dat gaat dan in de eerste plaats over het type organisaties: de grote meerderheid van de vrijwillige activiteiten speelt zich af in de verenigingen (minimum 80%), de rest in de publieke sector. In de tweede plaats doet zich in alle landen hetzelfde fenomeen voor wat het profiel van vrijwilligers betreft (zie hoofdstuk 2): hoe hoger de scholingsgraad, hoe groter het percentage vrijwilligers. Als we tot slot kijken naar de sociaal-professionele situatie, dan valt het grotere gewicht van bepaalde categorieën op, met name de studenten, de werknemers en de gepensioneerden.

⁵⁰ Portugal is een geval apart omdat volgens de personen die er verantwoordelijk waren voor de enquête het vrijwillige engagement onderschat is. Dat komt door tijdgebrek bij de enquêtering.

DE OMVANG VAN HET VRIJWILLIGERSWERK IN BELGIË: SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN

Het aantal vrijwilligers

Volgens de gegevens van de enquête bedraagt het aantal vrijwilligers in België - waarbij vrijwilligerswerk zoals bepaald door de Belgische wetgever enkel betrekking heeft op vrijwillige inzet in georganiseerd verband - *bijna 1.166.000 mensen*, of 12,5% van de bevolking van 15 jaar en ouder. Wanneer ook rekening wordt gehouden met personen die onbetaalde activiteiten verrichten die rechtstreeks ten gunste zijn van andere personen buiten het eigen huishouden (de informele vrijwillige inzet), bedraagt het totale aantal vrijwilligers meer dan *1.800.000 personen* of 19,4% van de bevolking.

De resultaten die hierna nog volgen hebben enkel betrekking op vrijwilligerswerk in de betekenis die de Belgische wetgever daaraan geeft.

De tijd die wordt besteed aan vrijwilligerswerk

In de twaalf maanden die aan de enquête voorafgingen, hebben de vrijwilligers in België *meer dan 2,2 miljoen onbetaalde activiteiten* verricht in georganiseerd verband. Dat zijn gemiddeld 43.000 activiteiten per week, of 6000 per dag. Een vrijwilliger heeft het afgelopen jaar gemiddeld *bijna 190 uren* gewerkt, of bijna vier uur per week. Achter dit gemiddelde gaan grote ongelijkheden schuil: de tijdsinvestering van de Belgische vrijwilligers schommelt van enkele uren tot meerdere honderden uren per jaar.

Het volume van het vrijwilligerswerk in België

Als we het aantal onbezoldigde werkuren optellen die de ondervraagden rapporteerden en deze extrapoleren naar de hele bevolking, komen we uit op *bijna 221,2 miljoen uren vrijwilligerswerk* in het afgelopen jaar. Dat is 4,1% van het jaarvolume aan betaald werk in België en het vertegenwoordigt *bijna 130.000 VTE's*.

Een dergelijk volume is bij wijze van voorbeeld zeven keer dat van het betaald werk in de landbouw, en het ligt ver boven het volume aan betaald werk in de financiële sector.

Vrijwilligerswerk: welke beroepen?

Meer dan de helft van de 2,2 miljoen vrijwilligersactiviteiten die in België zijn verricht in de twaalf maanden voor de bevraging kunnen gesitueerd worden in de categorieën 'technici en vakspecialisten' (25,1%) en de dienstverlenende beroepen (28,8%). Leidinggevende en administratieve functies vormen samen een vijfde (21,4%) van het aantal vrijwilligersactiviteiten.

Vrijwilligers kunnen meer dan één onbezoldigde activiteit verrichten en dus onder verschillende beroepen thuishoren. Ongeveer 470.000 personen of twee vrijwilligers op vijf (40,3%) verlenen diensten aan personen, terwijl ongeveer 426.000 mensen, meer dan één vrijwilliger op drie (36,6%), onbetaald als technicus en/of vakspecialist werken. Iets minder dan één vrijwilliger op vijf (18,7% of ongeveer 218.000 personen) heeft een leidinggevende functie, en ongeveer één op zeven (14,1% of zowat 164.000 personen) verricht een administratieve activiteit.

De tijd die aan vrijwilligerswerk wordt besteed hangt samen met het type van activiteit: het gemiddelde aantal uren kan twee keer zo hoog (of zo laag) liggen: leidinggevende functies (168 uren per jaar), intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen (154 uren per jaar) en technici en vakspecialisten (138 uren per jaar) staan bijvoorbeeld tegenover de zogeheten elementaire beroepen (85 uren per jaar).

De verdeling van de vrijwilligers volgens het type van organisatie

Bij de organisaties waar vrijwilligers actief zijn is de verenigingssector de grote slokop, met 83,3% van de verrichte vrijwilligersactiviteiten. De publieke sector (gemeenten, OCMW's...) neemt maar een zeer beperkt deel van de activiteiten voor zijn rekening (7,7%). Dat gegeven wordt nog versterkt door het niet geringe gewicht van de categorie 'andere' organisaties (9%), waarbij het feitelijk gaat om informele verenigingsstructuren.

De verdeling van het vrijwilligerswerk volgens sectoren

Als we kijken naar het actiedomein van de organisaties waarin vrijwilligers actief zijn, dan blijken vier sectoren dominant te zijn. Bijna zeven op de tien vrijwilligersactiviteiten spelen zich in deze vier sectoren af: sport (19,4% van de activiteiten), cultuur en socio-culturele verenigingen (18,9%), maatschappelijke dienstverlening (16,5%) en onderwijs, vorming en onderzoek (14,3%). Zij worden gevolgd door organisaties die rechten en belangen verdedigen (9,1%) en het jeugdwerk (9%).

Eenzelfde vrijwilliger kan diverse activiteiten verrichten en in meer dan één organisatie actief zijn. De verdeling van de vrijwilligers over de sectoren bevestigt de overheersende positie van de sportsector (285.000 personen of 24,5%, een vierde van de vrijwilligers in België). Deze wordt gevolgd door de sectoren 'cultuur en socio-culturele verenigingen' en 'maatschappelijke dienstverlening', met respectievelijk 232.000 en 230.000 personen, of elk een vijfde van de vrijwilligers (19,9% en 19,7%). Onderwijs en vorming is kwantitatief de vierde grootste sector waar vrijwilligers actief zijn, met 196.000 personen, of één vrijwilliger op zes (16,8%).

Ook in het gemiddeld aantal gewerkte uren per vrijwilliger en per jaar is er veel variatie: het gaat van maximum 232 uren in het jeugdwerk tot 117 uren voor de sector onderwijs, vorming en onderzoek. Ook in de sportsector en de gezondheidszorg ligt het aantal uren relatief hoog (jaarlijks respectievelijk 203 uren en 186 uren). Omgekeerd is de gemiddelde jaarlijkse tijdsinvestering in de sector 'cultuur en socio-culturele verenigingen' relatief laag (125 uren), eveneens het geval voor de sector onderwijs, vorming en onderzoek.

Hoofdstuk 2. **Het profiel
van de vrijwilligers
in België**

In het vorige hoofdstuk analyseerden we de omvang van het vrijwilligerswerk in België. Op basis van gegevens die bij de individuele vrijwilligers werden verzameld, berekenden we het volume van de onbetaalde arbeid, de verschillende sectoren van vrijwilligerswerk en types van vrijwilligersactiviteiten in hun totaliteit. In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de kenmerken van de vrijwilligers die deze inzet leveren. We brengen dus de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie zelf in beeld. Aan de hand van een aantal individuele achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd en opleiding schetsen we een sociaal-economisch profiel van de vrijwilliger in België.⁵¹

In het eerste deel van de analyse gaan we na of de deelname aan het vrijwilligerswerk in België verschilt volgens deze individuele achtergrondkenmerken. Hebben de Belgische vrijwilligers een vergelijkbaar sociaal-economisch profiel in vergelijking met de totale bevolking of komen de vrijwilligers eerder uit specifieke geledingen van de maatschappij? We onderzoeken dit voor elk sociaal-economisch achtergrondkenmerk op twee verschillende manieren. Ten eerste kijken we naar het *deelnamecijfer aan vrijwilligerswerk van elke groep*. Is dit aandeel hoger of lager dan het gemiddelde deelnamecijfer in de Belgische bevolking? In het vorige hoofdstuk stelden we vast dat 12,5% van de Belgen aan vrijwilligerswerk doen. Is het participatiecijfer van mannen en vrouwen, van jongeren en ouderen, van lager en hoger opgeleiden vergelijkbaar met dit algemene deelnamecijfer, of is het hoger of lager? Ten tweede analyseren we de effecten van deze verschillen op *de specifieke samenstelling van de vrijwilligerspopulatie zelf*. Hoe is de vrijwilligerspopulatie bijvoorbeeld verdeeld naar geslacht? Vormen mannen en vrouwen even grote groepen in het vrijwilligerswerk, of zijn mannelijke of vrouwelijke vrijwilligers in de meerderheid? Zoals in het voorgaande hoofdstuk presenteren we niet enkel resultaten voor België maar voeren we ook afzonderlijke analyses uit voor de drie gewesten, waarbij we een beknopte vergelijking maken tussen de profielkenmerken van vrijwilligers en niet-vrijwilligers binnen het Vlaams, Waals, en Brussels-Hoofdstedelijk gewest.⁵²

In het tweede deel van de analyse gaan we dieper in op verschillen in de wijze waarop aan vrijwilligerswerk wordt gedaan. Hierbij focussen we uitsluitend op de groep van Belgen die aan vrijwilligerswerk doet. We maken vergelijkingen binnen de groep van vrijwilligers en beperken ons tot vier basiskennmerken van de vrijwilligers: geslacht, leeftijd, opleiding en de sociaal-economische situatie. Vooreerst kijken we of het *type van vrijwilligersactiviteit* verschilt naargelang het profiel van de vrijwilliger. Zijn er verschillen in vrijwilligersactiviteiten tussen mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, hoger en lager opgeleiden, tewerkgestelden en economisch niet-actieven? Nemen mannen bijvoorbeeld vaker leidinggevende functies op, terwijl vrouwen meer dienstverlenende vrijwilligerstaken uitvoeren? Ten tweede zullen we nagaan of het profiel van de vrijwilliger samenhangt met de *sector* waarin het vrijwilligerswerk wordt verricht. Zo kunnen we bijvoorbeeld vermoeden dat in de sectoren jeugd en sport vooral jonge vrijwilligers terug te vinden zijn, terwijl in de socio-culturele sector en de religieuze sector meer oudere vrijwilligers actief zijn.

51 Dujardin et al. (2007), Musick & Wilson (2008).

52 Er moet vooraf worden opgemerkt dat in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest slechts 122 respondenten aan vrijwilligerswerk deden. Dit lage aantal verklaart dat we voor Brussel slechts in beperkte mate significante resultaten vinden.

Ten slotte bespreken we het gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk naargelang het vrijwilligersprofiel.

Een systematische literatuurstudie met betrekking tot het vrijwilligerswerk in België⁵³ heeft uitgewezen dat er sterk uiteenlopende resultaten bestaan wat betreft het profiel van de Belgische vrijwilliger.⁵⁴ Toch zijn alle studies het er over eens dat wat betreft het geslacht van de vrijwilligers, mannen zich meer als vrijwilliger inzetten dan vrouwen. Naar type van vrijwilligersactiviteiten toe, zijn vrouwen meer actief in het domein van de sociale dienstverlening en de persoonszorg, terwijl mannen meer bestuursfuncties opnemen en oververtegenwoordigd zijn in het vrijwilligerswerk in sportverenigingen. Bestaande studies suggereren dus dat mannen en vrouwen een eigen profiel hebben wat participatie aan het vrijwilligerswerk betreft. Ook lijkt het in bestaand onderzoek een constante dat de vrijwilligers in België relatief hoog opgeleid zijn, dit is een bevinding die ook in het internationale onderzoek kan worden teruggevonden.⁵⁵ Over de leeftijd van de vrijwilligers is minder eensgezindheid. Sommige studies wijzen op een groot vrijwilligersengagement bij de bevolking van 40 jaar en ouder, terwijl andere studies een grotere deelname bij de jongeren vaststellen. In het licht van de demografische evolutie stellen Dujardin et al. (2007) dat het aandeel jongeren in het vrijwilligerswerk vermindert en het aandeel ouderen aan een netto-stijging onderhevig is. Naar arbeidsmarktstatuut zijn de bevindingen niet eenduidig, al lijken werkenden en gepensioneerden sterker vertegenwoordigd in het vrijwilligerswerk.

2.1. Het algemene vrijwilligersprofiel in België

Om het sociaal-economisch profiel van de vrijwilliger te schetsen, analyseren we de volgende individuele achtergrondkenmerken: het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau, de sociaal-economische situatie, de sector waarin men tewerkgesteld is, de feitelijke leefsituatie en het aantal inwonende kinderen in het huishouden.

Geslacht

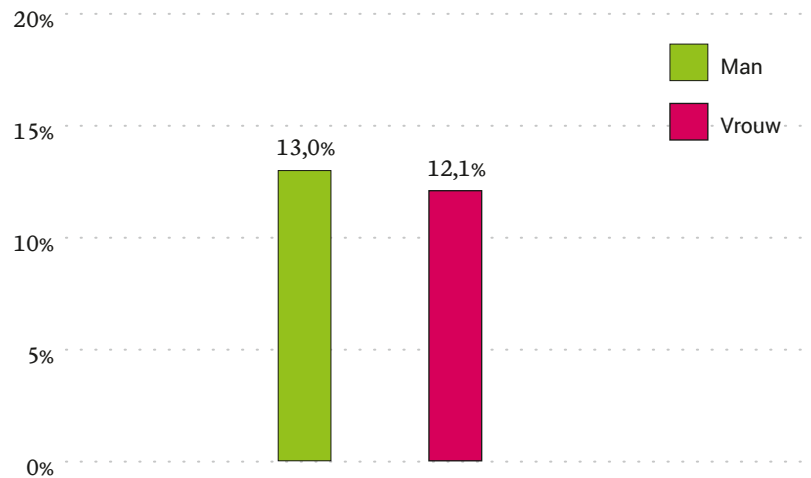
In België bestaat er tussen mannen en vrouwen geen verschil in de deelname aan het vrijwilligerswerk. De analyses in het vorige hoofdstuk wezen uit dat 12,5% van de Belgen vrijwilligerswerk verricht. Grafiek 1 toont dat 13,0% van de Belgische mannen en 12,1% van de Belgische vrouwen deelnemen aan vrijwilligerswerk. Deze percentages wijken statistisch gezien dus niet af van de gemiddelde deelname aan vrijwilligerswerk in de Belgische bevolking. In België doen mannen en vrouwen met andere woorden evenveel aan vrijwilligerswerk. Op basis van Grafiek 2 kunnen we verder stellen dat de groepen van mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers ongeveer even groot zijn.

53 Dujardin et al. (2007).

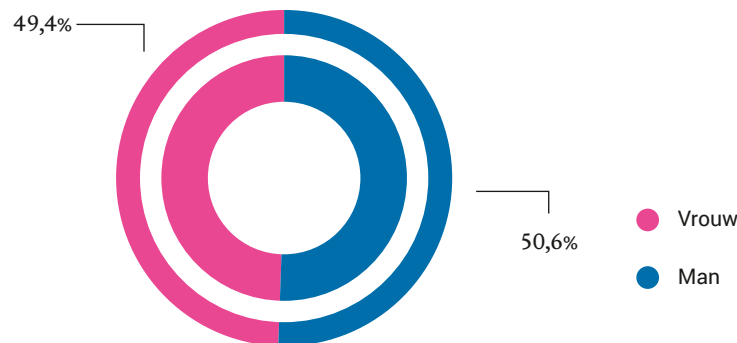
54 Een belangrijke verklaring hiervoor is volgens de auteurs de verschillende manier waarop vrijwilligerswerk in de verschillende studies is gedefinieerd. Ook wij wezen in de inleiding op het gebrek aan eensgezindheid over wat vrijwilligerswerk precies inhoudt. De recent ingevoerde wet op het vrijwilligerswerk biedt hier een duidelijke afbakening.

55 Musick & Wilson (2008).

Grafiek 1: Aandeel van de Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar geslacht (in %)

Grafiek 2: Verdeling van de Belgische vrijwilligerspopulatie naar geslacht

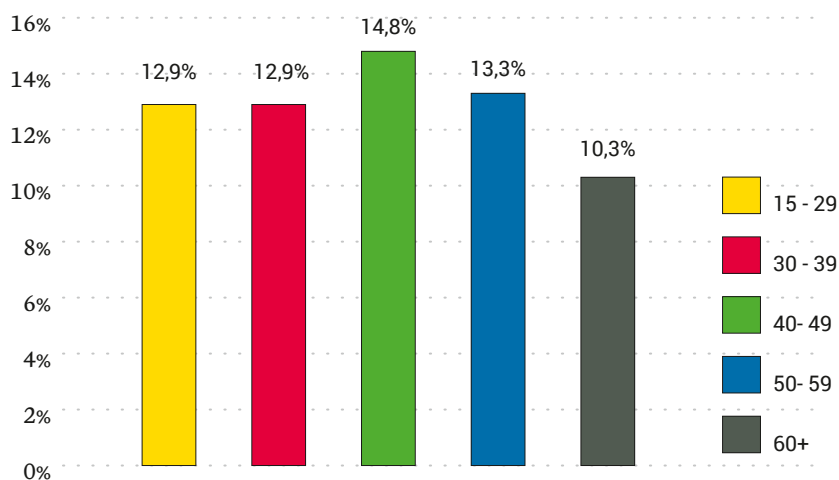
In Tabel B1 (opgenomen in bijlage 3, zoals ook alle volgende tabellen B) worden verschillen tussen mannen en vrouwen in de deelname aan het vrijwilligerswerk voor elk gewest afzonderlijk nagegaan, waarbij zich wel statistisch significante verschillen voordoen. Hoewel in Vlaanderen en Brussel mannen en vrouwen evenredig participeren, blijkt dat mannen in Wallonië significant meer participeren dan vrouwen. Naar de specifieke samenstelling van de vrijwilligerspopulatie toe, verschilt de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers voor de drie gewesten. Waar in Vlaanderen de mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers even grote groepen vormen, zijn de vrouwelijke vrijwilligers in Brussel in de meerderheid en hebben de mannelijke vrijwilligers in Wallonië het overwicht.

Leeftijd

Bestaat er een verschil in deelname aan het vrijwilligerswerk naar leeftijd? In Grafiek 3 onderscheiden we vijf leeftijdsgroepen, met name jongeren (15 - 29 jaar), dertigers (30 - 39), veertigers (40 - 49), vijftigers (50 - 59) en 60-plussers. In deze grafiek valt een globale trend naar leeftijd op in België. Zo is er een algemene lichte stijging van het aantal vrijwilligers naarmate de leeftijd toeneemt, met

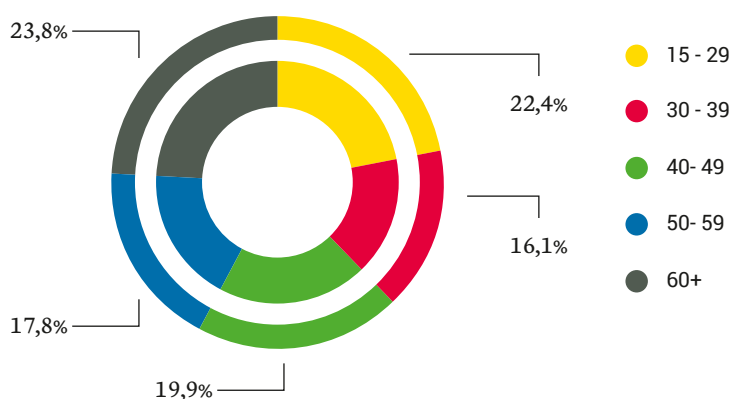
een piek tussen de 40 en 49 jaar, waarna het aantal vrijwilligers weer afneemt. Ondanks het relatief grote aandeel 40-jarigen dat vrijwilligerswerk doet, wijkt hun participatiecijfer statistisch gezien niet af van het participatiecijfer in de andere leeftijdsgroepen, behalve in vergelijking met de 60-plussers. De oudste leeftijdsgroep is ondervertegenwoordigd in het vrijwilligerswerk wanneer we rekening houden met het aandeel van deze groep in de Belgische bevolking.

Grafiek 3: Aandeel van de Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar leeftijd (in %)

In Grafiek 4 wordt de samenstelling van de Belgische vrijwilligerspopulatie volgens leeftijd weergegeven. Hieruit blijkt dat de 60-plussers de grootste groep vormen: ongeveer 1 op 4 Belgische vrijwilligers is 60 jaar of ouder. De jongeren en de veertigers vormen de tweede en derde grootste vrijwilligersgroep. De dertigers zijn de kleinste vrijwilligersgroep.

Grafiek 4: Verdeling van de Belgische vrijwilligerspopulatie naar leeftijd

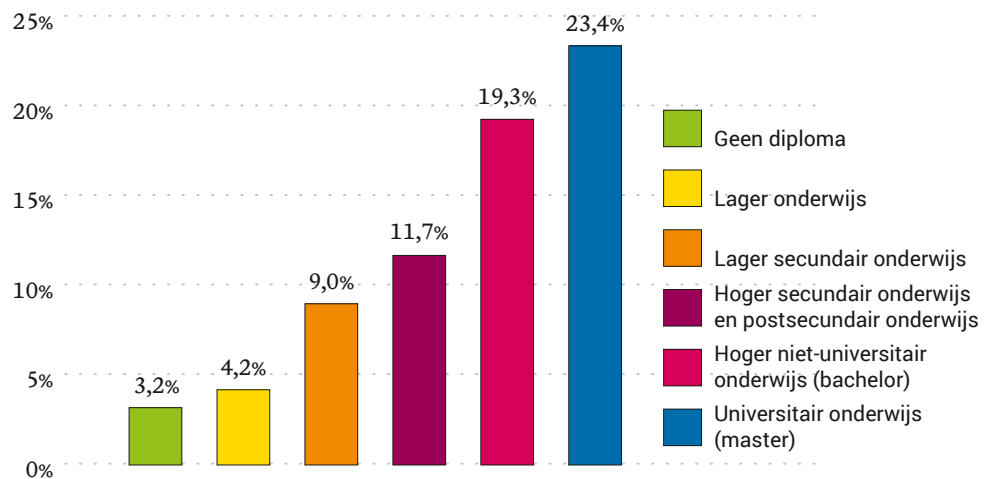
In Tabel B2 wordt de verdeling van de vrijwilligers volgens leeftijdsgroepen voor de gewesten afzonderlijk weergegeven. Binnen de gewesten vinden we alleen significante verschillen voor Vlaanderen. In Vlaanderen participeren de 40- en 50-jarigen significant meer in het vrijwilligerswerk, terwijl 60-plussers duidelijk

minder deelnemen aan het vrijwilligerswerk dan de 40- en 50-jarigen. Deze verschillen vinden we niet terug in Brussel en Wallonië. Hierdoor kunnen we de participatieverschillen in België voornamelijk verklaren door de lage participatie van de Vlaamse 60-plussers.

Opleiding

Het opleidingsniveau brengen we in kaart op basis van zes categorieën die het hoogst behaalde diploma van de respondenten weergeven: geen diploma, lager onderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs, hoger niet-universitair onderwijs⁵⁶, en universitair onderwijs. Hierbij observeren we in Grafiek 5 grote verschillen in de deelname aan vrijwilligerswerk naar opleidingsniveau. We kunnen stellen dat een significant groter aandeel van de mensen met een diploma hoger onderwijs deelnemen aan het vrijwilligerswerk. Zo zien we dat 23,4% van de personen met een universitair diploma vrijwilligerswerk doet, terwijl slechts 11,7% van de personen met maximum een diploma hoger secundair onderwijs als vrijwilliger actief is. We kunnen dus stellen dat hoe hoger het behaalde diploma, hoe significant groter de deelname aan het vrijwilligerswerk is.

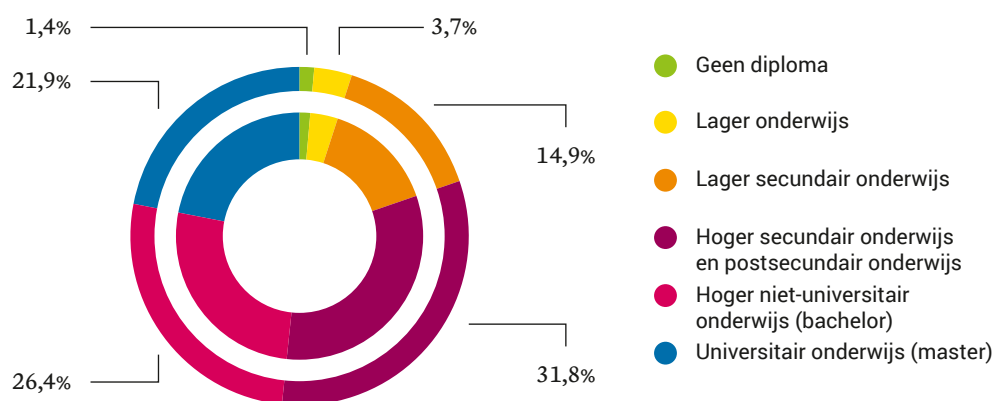
Grafiek 5: Aandeel van de Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar opleiding (in %)

In Grafiek 6 wordt duidelijk dat 48,3% van het vrijwilligerswerk in België wordt uitgevoerd door personen met een diploma hoger onderwijs (bachelor of master). Een vijfde van de vrijwilligers behaalde maximum een diploma lager secundair onderwijs, en bijna een derde een diploma hoger secundair onderwijs.

⁵⁶ Hoewel deze categorie erop wijst dat dit niet-universitaire opleidingen zijn, stellen we deze groep in ons onderzoek gelijk met een bachelordiploma. Dit wil zeggen dat de categorie 'niet-universitaire' zowel professionele als academische (universitaire) bachelors omvat.

Grafiek 6: Verdeling van de Belgische vrijwilligerspopulatie naar opleiding

Zoals Tabel B3 aangeeft, is deze ongelijke deelname aan het vrijwilligerswerk naar opleiding, met een sterke oververtegenwoordiging van hoger opgeleiden en een sterke ondervertegenwoordiging van lager opgeleiden, in de drie gewesten terug te vinden. Wanneer we kijken naar de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie zelf, vormen de hoger opgeleiden (bachelor en master) in de drie gewesten de grootste groep in het vrijwilligerswerk, maar is de vertekening nog geprononcerder in Brussel. Hier wordt 40,2% van het vrijwilligerswerk uitgevoerd door personen met een universitair diploma. Dit is meer dan het dubbele van het aandeel universitair geschoolden in de Brusselse bevolking alsook het dubbel van het aantal universitair geschoolde vrijwilligers in Vlaanderen en Wallonië.

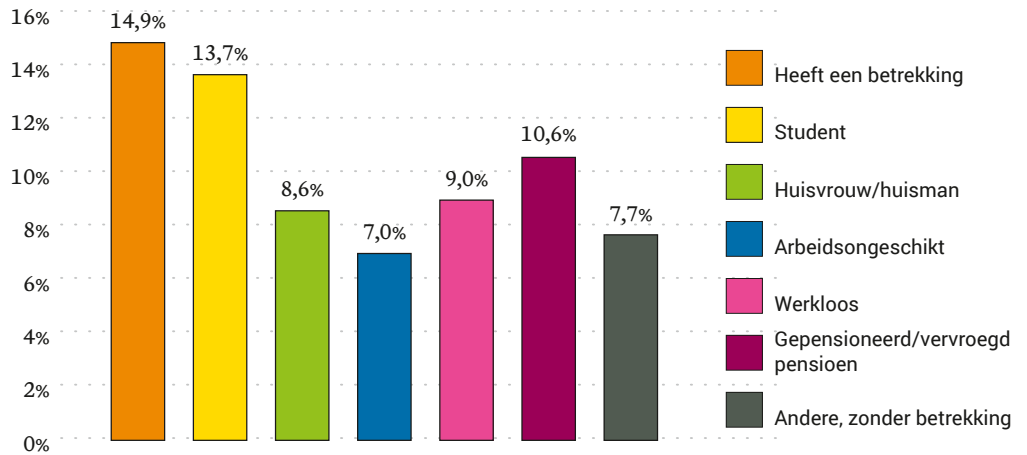
Sociaal-economische situatie

De sociaal-economische situatie geeft de positie van de (vrijwilligers)populatie ten opzichte van de arbeidsmarkt weer. Naast de respondenten die tewerkgesteld zijn, worden volgende categorieën onderscheiden: student, huisvrouw/man, arbeidsongeschikt, werkloos, gepensioneerd of andere. We dienen echter op te merken dat de sociaal-economische situatie enkel betrekking heeft op de referentieweek, dit is de week die aan de enquête voorafging. Het gaat dus om een momentopname, terwijl de vragen over het vrijwilligerswerk betrekking hadden op het afgelopen jaar (een referentieperiode van 12 maanden). Hoewel 85,6% van de respondenten gedurende het volledige jaar in een gelijke sociaal-economische situatie verkeerde, zorgt het in de andere gevallen voor een vertekend beeld. Iemand kan bijvoorbeeld werkloos zijn op het moment van de vragenlijst, maar de voorgaande maanden wel aan het werk zijn geweest en in die economisch actieve periode vrijwilligerswerk hebben verricht. Deze nuance zorgt ervoor dat we de resultaten voorzichtig dienen te interpreteren.

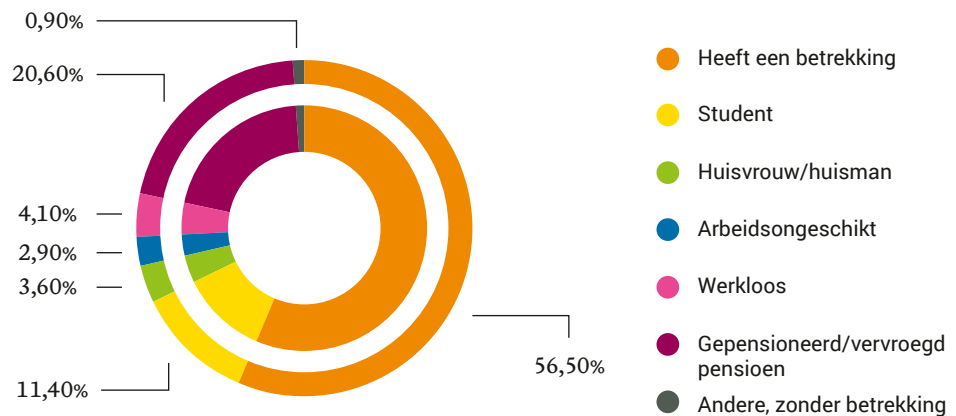
Uit Grafiek 7 kunnen we afleiden dat het aandeel vrijwilligers onder de economisch actieven significant groot is (14,9%). Deze economisch actieven doen dus significant meer vrijwilligerswerk dan de andere categorieën, met uitzondering van de studenten. Waar het deelnamecijfer van studenten en gepensioneerden rond de gemiddelde deelname aan het vrijwilligerswerk in België (12,5%) schommelt, hebben huisvrouwen/-mannen, arbeidsongeschikten en werklozen een significant lager aandeel in het vrijwilligerswerk. Er moet worden opgemerkt dat er voor

bepaalde groepen belangrijke restricties gelden volgens de Federale Wet op het Vrijwilligerswerk⁵⁷. Verder kunnen we wat betreft de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie uit Grafiek 8 concluderen dat 56,5% van alle vrijwilligers een betrekking hebben en een vijfde van de vrijwilligers gepensioneerd is. Studenten vormen de derde grootste vrijwilligersgroep.

Grafiek 7: Aandeel van de Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar sociaal-economische situatie (in %)

Grafiek 8: Verdeling van de Belgische vrijwilligerspopulatie naar sociaal-economische situatie

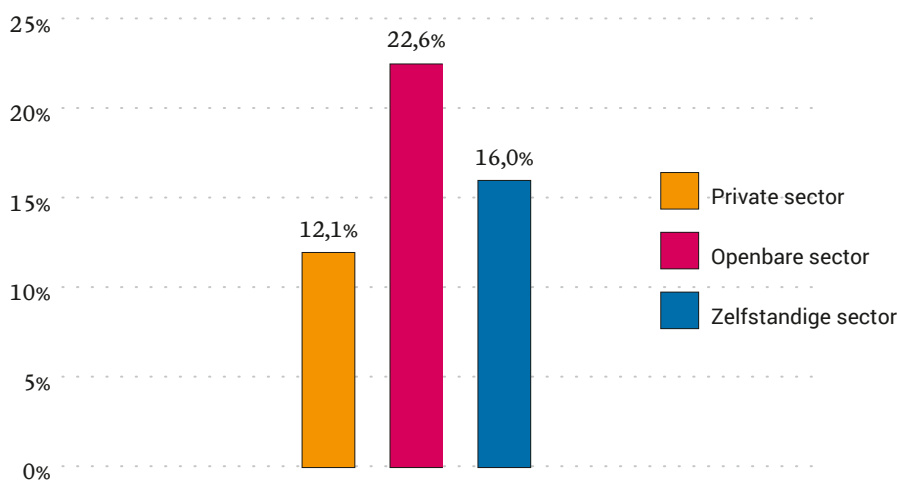

⁵⁷ Zo moeten personen die arbeidsongeschikt zijn of een invaliditeitsuitkering ontvangen toestemming van een adviserend geneesheer vragen. Leefloners moeten aan de dossierbeheerder van het OCMW melden dat ze vrijwilligerswerk doen. En mensen die een uitkering ontvangen van de RVA, werklozen en bruggepensioneerden, moeten een aanvraag indienen bij de RVA (vrijwilligersorganisaties kunnen ook een algemene toelating van de RVA verkrijgen). Zie Hambach (2014).

Uit Tabel B4 blijkt dat de verschillen die we voor België vinden zich alleen in Wallonië op een gelijkaardige wijze manifesteren. Daar nemen de personen met een betrekking significant meer deel aan het vrijwilligerswerk dan de andere groepen (op de studenten na). In Vlaanderen nemen de economisch actieven meer deel aan het vrijwilligerswerk in vergelijking met de gepensioneerden, en in Brussel vinden we geen duidelijke verschillen tussen de groepen. Als we kijken naar de specifieke samenstelling van de vrijwilligerspopulatie zien we wel dat er beduidend meer werklozen zijn die vrijwilligerswerk doen in Brussel dan in Vlaanderen en Wallonië, maar dit is te wijten aan het groter aandeel werklozen in Brussel.

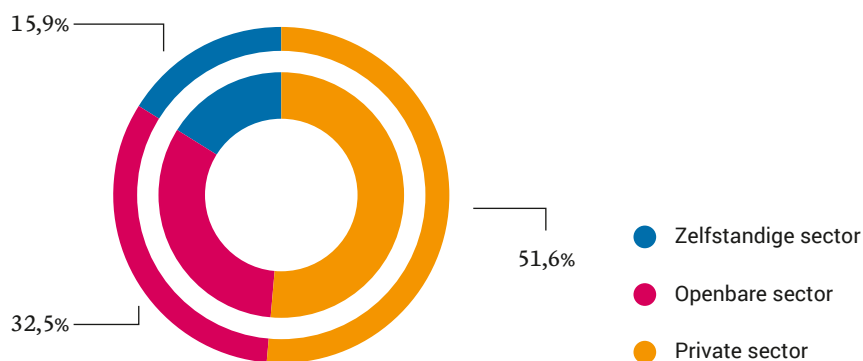
Wanneer we de tewerkgestelde vrijwilligers opdelen naar de sectoren waarin zij werken (privaat, openbaar of zelfstandig beroepsstatuut), kunnen we uit Grafiek 9 afleiden dat arbeid(st)ers en bedienden in de private sector het minst geneigd zijn om vrijwilligerswerk uit te voeren.⁵⁸ Zij zijn ondervertegenwoordigd in het vrijwilligerswerk in vergelijking met de zelfstandigen en personen die in de openbare sector tewerkgesteld zijn. De zelfstandigen zijn op hun beurt ook significant minder aanwezig in het vrijwilligerswerk dan werknemers binnen de openbare sector. In Grafiek 10 kunnen we echter vaststellen dat ongeveer de helft van de vrijwilligers tewerkgesteld is in de private sector en een derde van de vrijwilligers in de openbare sector werkt.

Grafiek 9: Aandeel van de tewerkgestelde Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar arbeidssector (in %)

⁵⁸ De Enquête Arbeidskrachten laat niet toe om binnen de private sector een onderscheid te maken tussen profit en non-profit.

Grafiek 10: Verdeling van de tewerkgestelde vrijwilligers naar arbeidssector

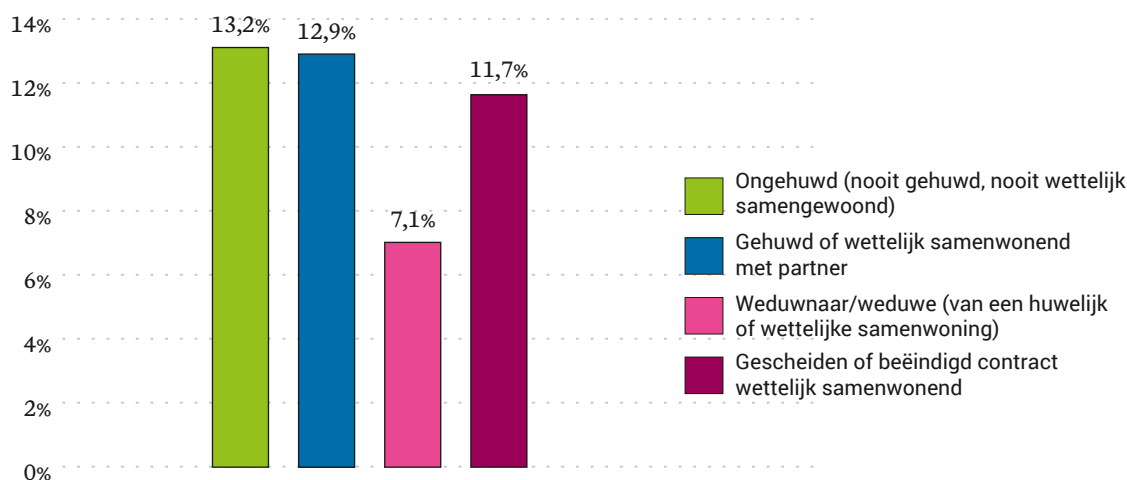
In Tabel B5 zien we gelijke tendensen voor Vlaanderen en Wallonië: mensen tewerkgesteld in de openbare sector participeren significant meer in het vrijwilligerswerk dan mensen tewerkgesteld in de private sector. In Brussel vinden we geen significante verschillen tussen de arbeidssectoren.

Leef- en gezinssituatie

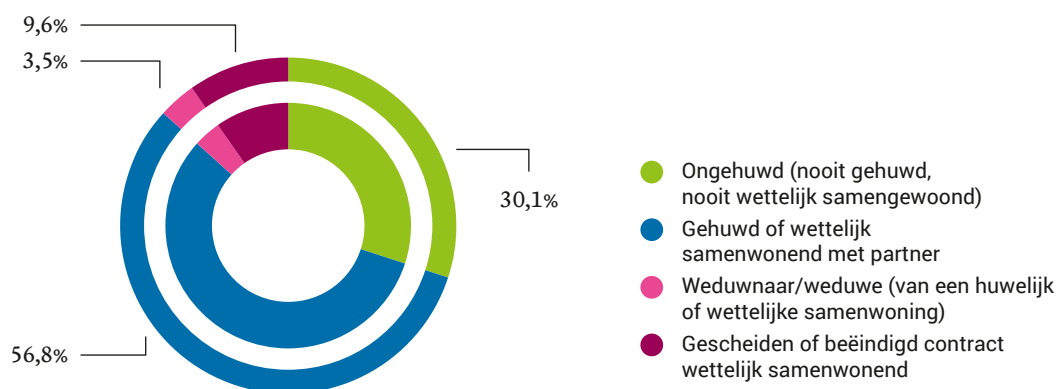
De Enquête Arbeidskrachten (EAK) biedt enig inzicht in de feitelijke leef- en gezinssituatie van de vrijwilligers. Vooreerst beschikken we over informatie met betrekking tot de feitelijke *burgerlijke staat*, deze omvat de categorieën ongehuwd (nooit gehuwd, nooit wettelijk samengewoond), gehuwd of wettelijk samenwonend, weduwnaar of weduwe (van een huwelijk of wettelijke samenwoning), of gescheiden (feitelijk gescheiden of voorheen wettelijke samenwonend waarbij het contract beëindigd is). Hierbij moet worden opgemerkt dat deze variabele geen accuraat inzicht biedt in of iemand alleenstaand of samenwonend is. Daarom keken we aanvullend of de vrijwilligers al dan niet samenwonen met een partner. Deze vergelijking leverde echter geen significante verschillen op tussen vrijwilligers die samenwonen met een partner of niet.

Wanneer we de gegevens met betrekking tot de burgerlijke staat van de vrijwilligers in Grafiek 11 analyseren, blijkt dat de verschillende categorieën in vergelijkbare mate participeren. We zien enkel een significant lagere mate van deelname aan vrijwilligerswerk onder de weduwnaars/weduwes. De verdeling van de vrijwilligerspopulatie naar burgerlijke staat in Grafiek 12 wijst verder uit dat de categorie van gehuwden en wettelijk samenwonenden de grootste vrijwilligersgroep vormen (56,8% van het totaal aantal vrijwilligers), gevolgd door de ongehuwden (30,1%).

Grafiek 11: Aandeel van de Belgische bevolking dat vrijwilligerswerk verricht naar burgerlijke staat (in %)

Grafiek 12: Verdeling van de vrijwilligers naar burgerlijke staat

Binnen de gewesten vertoont het percentage vrijwilligers naar burgerlijke staat in Vlaanderen en Wallonië hetzelfde patroon (Tabel B6). Daar participeren de weduwnaars/weduwes telkens significant minder. In Brussel vinden we geen significante verschillen.

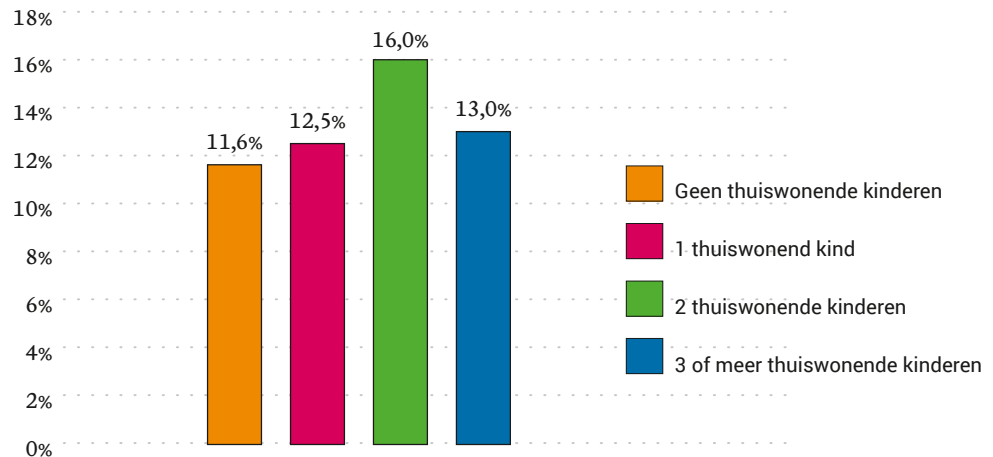
De EAK geeft ten tweede informatie over *het aantal kinderen in het huishouden*. Hierbij tellen we alle kinderen onder de 18 jaar in het huishouden mee. We hanteren de categorieën geen thuiswonende kinderen, één thuiswonend kind, twee thuiswonende kinderen en drie of meer thuiswonende kinderen. Meer dan de helft van de Belgische populatie (59,8%) heeft geen thuiswonende kinderen jonger dan 18 jaar, 15,8% één thuiswonend kind, 15,6% twee thuiswonende kinderen en 8,7% drie of meer thuiswonende kinderen (Tabel B6).

Er moet worden opgemerkt dat de categorie ‘geen thuiswonende kinderen onder de 18 jaar’ bestaat uit verschillende subgroepen: mensen zonder kinderen enerzijds, en mensen met volwassen thuiswonende kinderen of kinderen die het huishouden

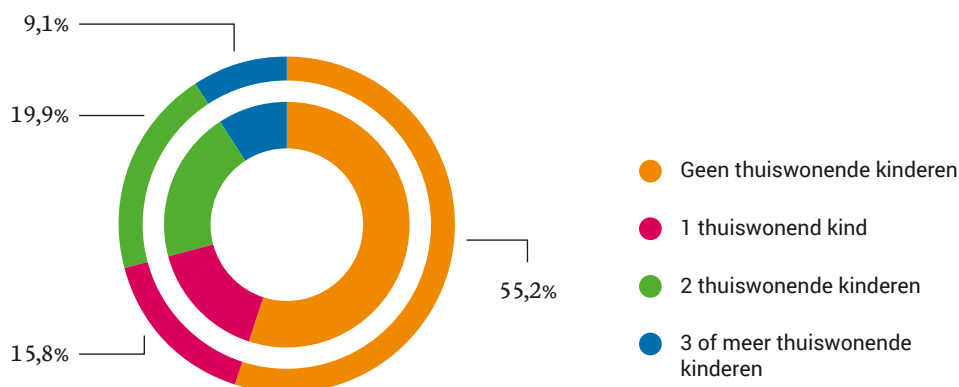
reeds hebben verlaten (de zogenaamde ‘lege nestfase’) anderzijds. We kunnen veronderstellen dat de groep van mensen met volwassen thuiswonende kinderen of kinderen die het huishouden reeds hebben verlaten betrekkelijk groot is omdat de kenmerken van de categorie zonder thuiswonende kinderen verschillen van de categorieën met minstens één thuiswonend kind. Immers, wanneer we de leeftijd vergelijken van vrijwilligers met en zonder kinderen in het huishouden, blijkt dat 58,9% van de vrijwilligers die 55 jaar of ouder zijn geen thuiswonende kinderen hebben. Slechts 4,0% van deze leeftijdscategorie heeft minstens één thuiswonend kind onder de 18 jaar. Deze cijfers bevestigen dat de categorie ‘geen kinderen’ een diverse groep omvat. We moeten de verschillen tussen vrijwilligers met en zonder thuiswonende kinderen dus voorzichtig interpreteren.

Globaal genomen kunnen we voor België stellen dat mensen zonder thuiswonende kinderen in significant lagere mate deelnemen aan vrijwilligerswerk (11,6%). Dit valt echter grotendeels te verklaren door voorgaande bevinding dat deze groep een oudere populatie omvat en we eerder in dit hoofdstuk vaststelden dat deze leeftijdsgroep in mindere mate deelneemt aan vrijwilligerswerk. Van de personen met 1 thuiswonend kind neemt 12,5% deel aan vrijwilligerswerk. Mensen met 2 thuiswonende kinderen vertonen een significant grote mate van participatie (16%) en mensen met 3 of meer thuiswonende kinderen schommelen opnieuw rond de gemiddelde deelname in de Belgische bevolking (Grafiek 13). Hoewel personen zonder thuiswonende kinderen beduidend minder in het vrijwilligerswerk participeren, wijst Grafiek 14 uit dat ze binnen de vrijwilligerspopulatie met 55,2% wel de grootste groep vormen.

Grafiek 13: Percentage vrijwilligers naar aantal thuiswonende kinderen in het huishouden

Grafiek 14: Verdeling van vrijwilligers naar aantal thuiswonende kinderen in het huishouden

Wat betreft de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie volgens het aantal thuiswonende kinderen jonger dan 18 jaar in het huishouden, vormt de groep van vrijwilligers zonder thuiswonende kinderen in de drie gewesten de grootste groep (Tabel B6). Hierbij valt het op dat deze groep in Vlaanderen bijna 60% bedraagt. Dit valt te verklaren vanuit de eerdere bevinding dat Vlaanderen een grote groep oudere vrijwilligers telt met een grotere kans op kinderen die het huishouden reeds verlaten hebben. In Brussel en Wallonië vormen de vrijwilligers met 1 thuiswonend kind jonger dan 18 jaar de tweede grootste groep, in Vlaanderen zijn dit de vrijwilligers met 2 thuiswonende kinderen jonger dan 18 jaar. Zowel in Vlaanderen als in Wallonië vinden we de statistisch significante trend terug waarbij mensen met 2 thuiswonende kinderen het meest participeren aan het vrijwilligerswerk. In Brussel blijkt deze trend niet uitgesproken aanwezig.

2.2. Activiteiten naar vrijwilligersprofiel

Nadat we het sociaal-economisch profiel van de vrijwilliger in België hebben geschetst, gaan we vervolgens dieper in op hoe de kenmerken van de vrijwilligers samenhangen met de wijze waarop ze aan het vrijwilligerswerk deelnemen. In een eerste stap gaan we na hoe de activiteiten die door vrijwilligers worden uitgevoerd in organisaties variëren naargelang het vrijwilligersprofiel. We kijken hiervoor naar het type van activiteiten dat wordt uitgevoerd door de Belgische vrijwilligers. Een voorbeeld hiervan is een vergadering leiden binnen een vrijwilligersorganisatie. Dit werd gecodeerd onder leidinggevende functies.

Geslacht

Als we eerst naar het geslacht van de vrijwilligers kijken, zien we in Tabel 1⁵⁹ dat er significante verschillen zijn tussen mannen en vrouwen met betrekking tot drie types van vrijwilligersactiviteiten. Ten eerste verschillen mannen en vrouwen op vlak van leidinggevende functies. Er worden proportioneel gezien meer leidinggevende activiteiten in organisaties uitgevoerd door mannelijke vrijwilligers. Daar tegenover worden er duidelijk veel meer dienstverlenende taken

⁵⁹ Gezien de complexiteit van de kruistabellen, geven we in dit deel enkel de kruising van geslacht met het type van vrijwilligersactiviteiten weer. De andere kruistabellen zijn terug te vinden in Bijlage 3.

uitgevoerd door vrouwelijke vrijwilligers. Ten slotte vinden we bij mannen meer vrijwilligersactiviteiten die als semi-geschoolde en geschoolde arbeid kunnen worden getypeerd dan bij vrouwen.

Tabel 1: Deelname aan activiteiten in organisaties naar geslacht

	1. Leidinggevende functie	2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	3. Technici en vakspecialisten	4. Administratief personeel	5. Dienstverlenend personeel en verkopers	6. Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	7. Elementaire beroepen	Totaal
Man	16,2%	12,1%	26,7%	8,7%	22,3%	7,0%	7,0%	100 %
Vrouw	9,1%	11,8%	23,6%	8,8%	35,1%	4,4%	7,2%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	12,6%	11,9%	25,1%	8,8%	28,8%	5,7%	7,1%	100%

Leeftijd

De activiteiten die door vrijwilligers worden uitgevoerd, hangen ook samen met de leeftijd van de vrijwilligers, zoals weergegeven in Tabel B7. De gedetailleerde statistische toetsen wijzen uit dat deelname aan leidinggevende taken ondervertegenwoordigd is bij vrijwilligers jonger dan 40 jaar in vergelijking met vrijwilligers van 50 jaar en ouder. Ook administratieve taken worden beduidend minder uitgevoerd door de jongste vrijwilligers (15-29 jaar). Deze jonge leeftijdsgroep neemt echter wel aanzienlijk meer dienstverlenende taken op zich in vergelijking met oudere leeftijdsgroepen. Verder zien we ook dat de taken die horen bij technici en vakspecialisten beduidend minder gedaan worden door 60-plussers.

Deze bevindingen impliceren dat de leeftijd van de vrijwilliger een duidelijk verband vertoont met het type activiteit dat de vrijwilliger verricht. Zo zien we dat vrijwilligers op jonge leeftijd voornamelijk dienstverlenende functies opnemen. Naarmate de leeftijd van de vrijwilliger stijgt, vergroot de kans op leidinggevende functies en/of intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen.

Opleiding

Uit Tabel B8 blijkt dat de deelname aan types van vrijwilligersactiviteiten zeer ongelijk verdeeld is over de verschillende opleidingsniveaus. We moeten hierbij echter meteen opmerken dat er in onze steekproef een ondervertegenwoordiging bestaat van vrijwilligers zonder diploma of met een diploma lager onderwijs. Deze vrijwilligers vormen slechts 5,1% van de totale vrijwilligerspopulatie, waardoor het kleine aantal gegevens die we over deze diplomacategorieën hebben, worden opgeblazen en dus als eerder onbetrouwbaar beschouwd moeten worden. Het gegeven dat leidinggevende activiteiten in bijna dezelfde mate worden uitgevoerd door vrijwilligers met een universitair diploma (18,7%) als vrijwilligers met een diploma lager onderwijs (16,5%), moet dus met grote omzichtigheid worden behandeld. Met grotere betrouwbaarheid kunnen we echter stellen dat dienstverlenende functies en elementaire beroepen significant oververtegenwoordigd zijn bij vrijwilligers met maximum een diploma hoger secundair onderwijs. Verder worden activiteiten met een intellectuele, wetenschappelijke of artistieke oriëntatie of functies als technici

of vakspecialisten beduidend vaker uitgevoerd door vrijwilligers met een diploma hoger onderwijs. Het valt ook op dat leidinggevende functies significant meer worden uitgevoerd door vrijwilligers met een universitair diploma.

Algemeen genomen kunnen we volgende tendensen waarnemen, mits relativering van de twee laagste scholingsniveaus. Hoe hoger het opleidingsniveau van de vrijwilligers, hoe minder ze zich engageren in dienstverlenende activiteiten en in (semi-)geschoolde en elementaire activiteiten enerzijds, en hoe meer ze kiezen voor leidinggevende functies, intellectuele, wetenschappelijke, of artistieke activiteiten, en vakspecialistische activiteiten anderzijds.

Sociaal-economische situatie

De deelname aan verschillende types van vrijwilligersactiviteiten hangt ook samen met de sociaal-economische situatie van de vrijwilligers, zoals weergegeven in Tabel B9. Vooreerst wijzen de statistische analyses uit dat studenten alsook personen die arbeidsongeschikt zijn, minder vaak leidinggevende functies opnemen in vergelijking met de andere categorieën. Ten tweede worden technische en vakspecialistische functies proportioneel vaker uitgevoerd door zowel tewerkgestelde vrijwilligers, studenten, en personen met een arbeidsongeschiktheid. Ten slotte is de deelname aan dienstverlenende functies sterk oververtegenwoordigd bij studenten en werklozen.

Vergelijking van vrijwilligersactiviteiten met activiteiten in het kader van tewerkstelling

Voor de tewerkgestelde vrijwilligers voerden we een bijkomende analyse uit om na te gaan of de activiteiten die vrijwilligers uitvoeren in dezelfde lijn liggen als wat ze op professioneel vlak doen. Een dergelijke analyse is interessant in het kader van de toenemende trend van professionalisering in het vrijwilligerswerk, in het bijzonder de professionele kwaliteitsvereisten die in toenemende mate gesteld worden aan de dienstverlening door vrijwilligers. Onderstaande analyse biedt inzicht in de mate waarin de vrijwilligers hun professionele expertise inzetten in hun onbetaalde vrijwilligersactiviteiten.

De resultaten in Tabel B10 zijn dus enkel van toepassing op de vrijwilligers die een betrekking hebben. Hieruit blijkt dat professionele activiteiten in het kader van tewerkstelling slechts ten dele worden verdergezet in het vrijwilligerswerk. We zien bijvoorbeeld dat 31.2% van de respondenten die op professioneel vlak gespecialiseerde taken uitvoeren, gelijkaardige activiteiten verrichten in het vrijwilligerswerk. Een gelijkaardige trend zien we bij vrijwilligers met dienstverlenende professionele activiteiten. Bijna 40% van de vrijwilligers in deze professionele categorie oefent hetzelfde type van activiteiten uit binnen het vrijwilligerswerk, terwijl slechts 4.3% een leidinggevende functie in het vrijwilligerswerk opneemt. We zien ook dat mensen met elementaire beroepen veel minder aanwezig zijn in vrijwillige activiteiten met een leidinggevend, intellectueel, technisch of dienstverlenend karakter. Buiten deze vaststellingen vinden we echter geen duidelijk patroon in de tabel, en zijn de percentages op de diagonaal te laag om te stellen dat vrijwilligerswerk in het verlengde van de professionele activiteiten van vrijwilligerswerk ligt.

2.3. Sectoren naar vrijwilligersprofiel

In dit deel onderzoeken we hoe de deelname aan vrijwillige activiteiten, onderverdeeld naar de verschillende sectoren, verschilt naargelang het profiel van de vrijwilliger. Opnieuw beperken we ons tot vier basiskenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding en sociaal-economische situatie.

Geslacht

Wat het geslacht van de vrijwilligers betreft, toont Tabel 2⁶⁰ dat de deelname aan de sectoren sport, onderwijs, vorming en onderzoek, en religie anders verdeeld is tussen mannen en vrouwen. Mannen participeren statistisch meer in de sportsector dan vrouwen. De domeinen onderwijs, vorming en onderzoek, en religieuze organisaties blijken dan weer vaker te worden betreden door vrouwelijke vrijwilligers. Opvallend is verder dat er geen geslachtsverschillen optreden met betrekking tot het vrijwilligerswerk in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. Vrouwelijke vrijwilligers worden doorgaans verondersteld meer actief te zijn in deze ‘zorgende’ sectoren, maar onze gegevens bevestigen dit beeld niet.

Tabel 2: Sectoren van vrijwilligersactiviteiten naar geslacht

	Cultuur, socio-culturele verenigingen	Jeugd	Sport	Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	Gezondheidszorg	Maatschappelijke dienstverlening	Religie	Rechten en belangen	Onbepaald/andere	Totaal
Man	19,2%	9,0%	27,3%	10,7%	2,0%	15,7%	4,6%	7,2%	4,2%	100%
Vrouw	18,6%	9,0%	11,9%	17,7%	2,8%	17,3%	6,5%	10,9%	5,3%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	18,9%	9,0%	19,4%	14,3%	2,4%	16,5%	5,6%	9,1%	4,8%	100%

Leeftijd

De deelname aan vrijwilligerswerk in verschillende sectoren varieert ook naar leeftijd (Tabel B11). Het verbaast niet dat de deelname aan activiteiten in de jeugdsector sterk oververtegenwoordigd is bij jongere vrijwilligers (15-29 jaar) en ondervertegenwoordigd bij de 60-plussers. Vrijwilligersactiviteiten in de sportsector worden statistisch vaker ingevuld door de middengroep van 30-59 jaar. Verder zien we dat de sector onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek vooral veel actievelingen vindt onder de 30-39 jarigen. Dit hangt vermoedelijk samen met het feit dat deze groep veel ouders met jonge schoolgaande kinderen omvat. Ten slotte participeren 50-plussers meer in de (socio-)culturele sector dan de vrijwilligers jonger dan 40 jaar.

Opleiding

Wat betreft het opleidingsniveau van de vrijwilligers tonen onze analyses een beperkte samenhang met de verdeling van vrijwilligersactiviteiten volgens de verschillende sectoren. Zoals reeds toegelicht in het voorgaande deel (types van vrijwilligersactiviteiten), levert het geringe aantal observaties in de categorieën van

⁶⁰ Gezien de complexiteit van de kruistabellen, geven we in dit deel enkel de kruising van geslacht met de sector van vrijwilligersactiviteiten weer. De andere kruistabellen zijn terug te vinden in Bijlage 3.

personen zonder diploma of met een diploma lager onderwijs weinig betrouwbare gegevens op. Op basis van Tabel B12 blijkt voornamelijk dat deelname aan de cultuur- en jeugdsector significant minder voorkomt onder de universitaireren. Dit in tegenstelling tot de deelname van deze groep aan de sector van de verdediging van rechten en belangen. Vrijwilligerswerk in deze sector komt beduidend vaker voor bij hoger geschoolden in vergelijking met de lager geschoolden.

Als we opnieuw de eerste twee categorieën buiten beschouwing laten, nemen we op basis van deze bevindingen een tendens waar met betrekking tot de samenhang van het opleidingsniveau van de vrijwilligers met de sector waarin ze actief zijn. Zo kunnen we stellen dat hoe hoger het opleidingsniveau van de vrijwilligers is, hoe vaker ze actief zijn in het domein van de verdediging van rechten en belangen, en hoe minder ze zich engageren in de socio-culturele en jeugdsector.

Sociaal-economische situatie

De deelname aan de verschillende sectoren van het vrijwilligerswerk varieert ten slotte in functie van de sociaal-economische situatie van de vrijwilliger, al valt er geen duidelijk patroon te onderscheiden. Zo toont Tabel B13 dat deelname aan de socio-culturele sector minder voorkomt bij studenten en huisvrouwen en -mannen. Studenten nemen dan weer vaker deel aan vrijwilligerswerk in de jeugdsector. Voorts zijn ook werklozen sterk aanwezig in de jeugdsector in vergelijking met gepensioneerden of personen met een betrekking. Deelname aan de sportsector komt significant vaker voor bij personen met een betrekking in vergelijking met studenten, huisvrouwen en -mannen of gepensioneerden. Verder zien we dat vrijwilligerswerk in de sector onderwijs en vorming beduidend vaker voorkomt onder huisvrouwen en -mannen. Vervolgens valt ook op dat maatschappelijke dienstverlening veelvuldig gedaan wordt door studenten en gepensioneerden in vergelijking met de actieve bevolking. Vrijwilligerswerk in religieuze organisaties komt dan weer vaker voor onder zowel huisvrouwen en -mannen als onder gepensioneerden in vergelijking met mensen met een betrekking en studenten. Ten slotte gebeurt rechten- en belangenbehartiging significant vaker door werkenden en werklozen in vergelijking met studenten. Deze laatste groep oefent significant minder vrijwilligersactiviteiten uit in deze sector.

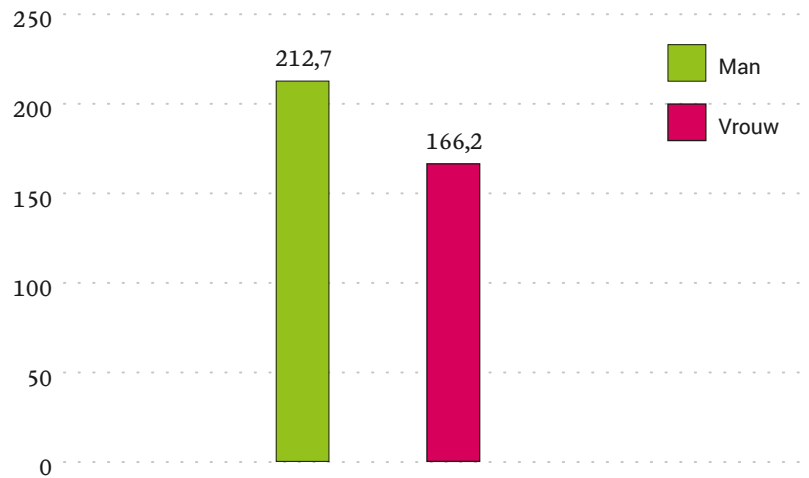
2.4. Aantal uren vrijwilligerswerk naar vrijwilligersprofiel

In dit laatste deel van hoofdstuk 2 bespreken we nog beknopt het profiel van de vrijwilliger in functie van het gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per jaar. De Belgische vrijwilliger spendeert gemiddeld 189,7 uur per jaar aan zijn vrijwilligerswerk. Dit komt neer op gemiddeld 3,6 uur per week.

Wanneer we deze tijdsbesteding van naderbij bekijken, zien we dat er variatie is naargelang de profielkenmerken van de vrijwilligers. Deze verschillen zijn veelal niet statistisch significant maar we onderscheiden wel enkele belangrijke tendensen. Wat betreft het geslacht toont Grafiek 15 dat mannen meer tijd investeren in hun vrijwilligerswerk dan vrouwen. Dit verschil is echter niet statistisch significant op nationaal niveau maar in Vlaanderen is er wel een duidelijk verschil in tijdsbesteding aan vrijwilligerswerk naar geslacht. Mannen investeren significant

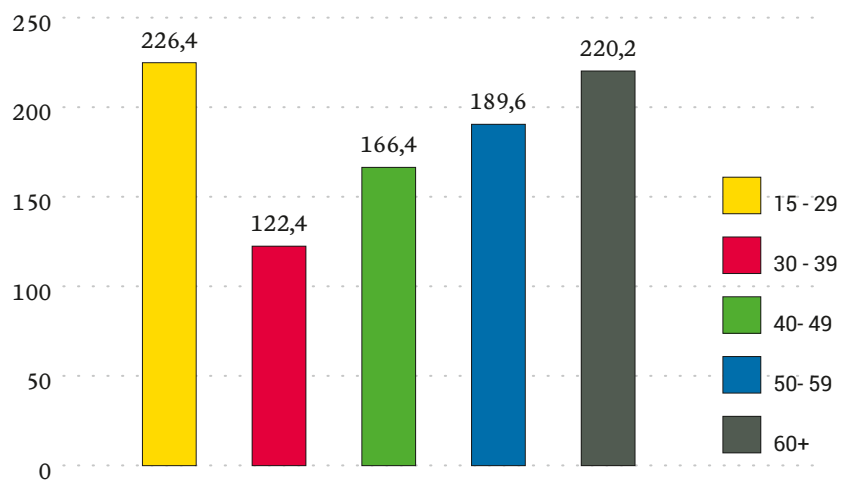
meer uren per jaar (211,4) in hun vrijwillige inzet dan vrouwen (167,7), zoals weergegeven in Tabel B14.

Grafiek 15: Gemiddeld aantal uur vrijwilligerswerk per jaar naar geslacht

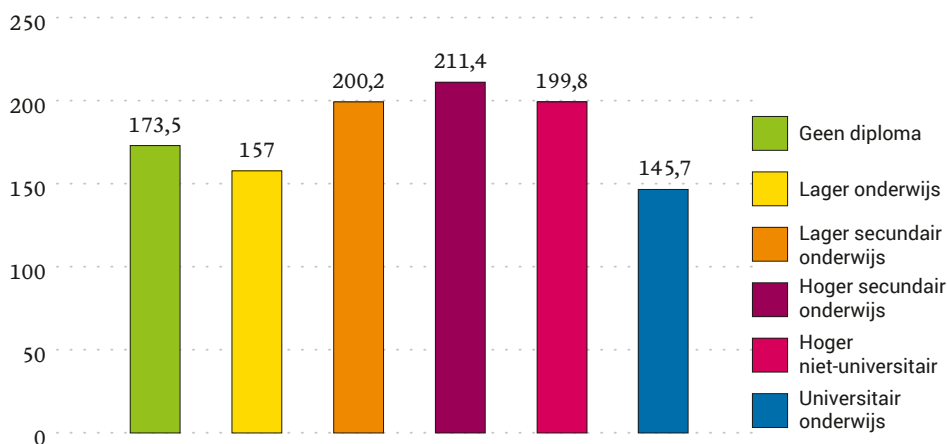
Inzake leeftijd valt het in Grafiek 16 op dat Belgische vrijwilligers tussen 30-39 jaar het minste tijd investeren in hun engagementen. We kunnen vermoeden dat deze groep ook de minste vrije tijd heeft in vergelijking met de andere leeftijdscategorieën. De levensfase tussen 30-39 jaar wordt veelal gekenmerkt door een hogere tijdsinvestering in betaalde arbeid en de uitbouw van een gezin, waardoor er minder tijd overblijft om te spenderen in vrijwilligerswerk. Deze bevinding voor België blijkt in Tabel B14 alleen significant te zijn voor Vlaanderen. Vlaamse vrijwilligers tussen 30-39 jaar spenderen gemiddeld 104,27u per jaar aan vrijwilligerswerk, wat significant minder is dan de 15-29 jarigen en de 60-plussers. In Wallonië is de uitval van de dertigers minder opvallend en in Brussel eerder omgekeerd. Vanaf de leeftijd van zestig stijgt het aantal uren opnieuw licht, wat erop kan wijzen dat mensen vanaf dan opnieuw over meer vrije tijd beschikken.

Grafiek 16: Gemiddeld aantal uur vrijwilligerswerk per jaar naar leeftijd

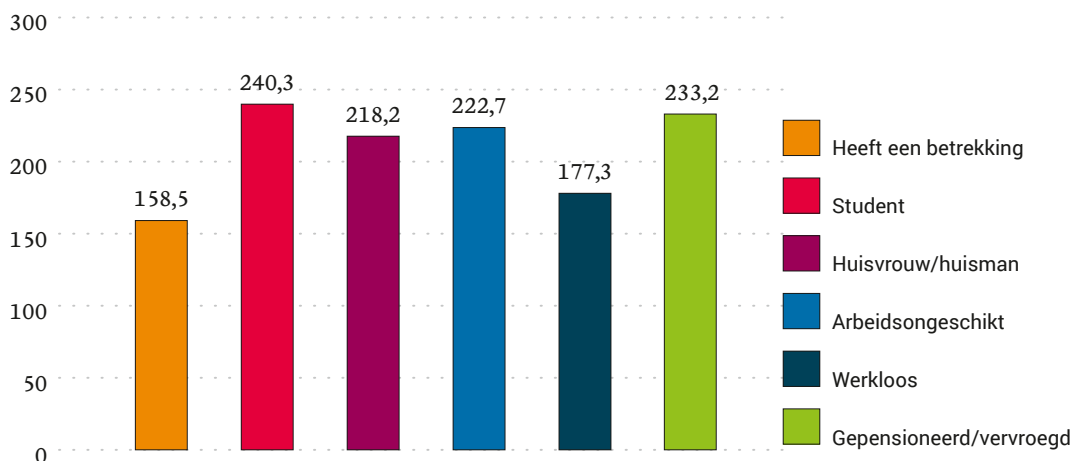
In Grafiek 17 vertoont het opleidingsniveau van de vrijwilligers weinig variatie met betrekking tot het gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk op jaarbasis. Er blijken geen statistisch significante verschillen te bestaan.

Grafiek 17: Gemiddeld aantal uur vrijwilligerswerk per jaar naar opleidingsniveau

De sociaal-economische situatie van de vrijwilligers houdt geen statistisch significant verband met het aantal uren vrijwilligerswerk. In Grafiek 18 zien we wel dat het aantal uren dat studenten in het vrijwilligerswerk investeren betrekkelijk hoog ligt, wat aansluit bij het hoge aantal uren vrijwilligerswerk van de 15-29 jarige vrijwilligers hierboven. Na de studenten investeren de gepensioneerden gemiddeld het meeste tijd in hun vrijwilligerswerk. De vrijwilligers met een betaalde job besteden het minste tijd aan hun vrijwilligerswerk.

Grafiek 18: Gemiddeld aantal uur vrijwilligerswerk per jaar naar sociaaleconomische situatie

HET PROFIEL VAN DE VRIJWILLIGERS IN BELGIË: SAMENVATTING VAN HET HOOFDSTUK

In dit hoofdstuk hebben we het sociaal-economisch profiel van de vrijwilligers in België geschetst. We hebben onderzocht of bepaalde individuele achtergrondkenmerken een samenhang vertoonden met enerzijds de deelname aan vrijwilligerswerk, en anderzijds de wijze waarop aan vrijwilligerswerk wordt gedaan, meer concreet het type van vrijwilligersactiviteiten en de sectoren waarin vrijwilligers actief zijn.

Het *geslacht* hangt niet samen met de deelname aan vrijwilligerswerk en er zijn ongeveer evenveel mannelijke als vrouwelijke vrijwilligers in België, met uitzondering van Wallonië waar mannen significant meer participeren dan vrouwen. Het takenpakket van mannelijke en vrouwelijke vrijwilligers verschilt tot op zekere hoogte. We observeerden significante verschillen met betrekking tot 3 types van vrijwilligersactiviteiten: mannelijke vrijwilligers verrichten meer leidinggevende activiteiten en activiteiten die als semi-geschoolde en geschoolde arbeid kunnen worden getypeerd, terwijl vrouwelijke vrijwilligers meer dienstverlenende taken uitvoeren. Wat de sectoren van het vrijwilligerswerk betreft, participeren mannen statistisch gezien meer in de sportsector dan vrouwen. De domeinen onderwijs, vorming en onderzoek, en religieuze organisaties worden dan weer vaker betreden door vrouwelijke vrijwilligers. Opvallend is verder dat er geen significante geslachtsverschillen optreden met betrekking tot het vrijwilligerswerk in de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. Doorgaans wordt verondersteld dat vrouwelijke vrijwilligers meer actief zijn in deze ‘zorgende’ sectoren.

Wat betreft de *leeftijd*, bestaat er globaal genomen een lichte toename van het aantal vrijwilligers naarmate de leeftijd stijgt, met een piek tussen de 40 en 49 jaar, waarna het aantal vrijwilligers weer afneemt. Hoewel het beeld leeft dat senioren talrijker aanwezig in het vrijwilligerswerk, wijst onze analyse uit dat de 60-plussers ondervertegenwoordigd zijn in het vrijwilligerswerk wanneer we rekening houden met hun aandeel in de Belgische bevolking. Deze bevinding kan voornamelijk verklaard worden door de lagere participatiegraad van de 60-plussers in Vlaanderen. Door de toenemende vergrijzing van de bevolking vormen de 60-plussers niettemin de grootste vrijwilligersgroep: ongeveer 1 op 4 Belgische vrijwilligers is 60 jaar of ouder.

Verder bestaat er een duidelijk verband tussen de leeftijd van de vrijwilligers en het type van activiteit dat ze opnemen. Jonge vrijwilligers verrichten meer dienstverlenende taken en minder leidinggevende en administratieve taken in vergelijking met de oudere leeftijdsgroepen. Naarmate de leeftijd van de vrijwilliger stijgt, vergroot de kans op leidinggevende functies en/of intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen. Het verbaast verder niet dat vrijwilligerswerk in de jeugdsector sterk oververtegenwoordigd is bij jongere

vrijwilligers (15-29 jaar) en ondervertegenwoordigd is bij de 60-plussers. De middengroep van 30-59 jarige vrijwilligers is vaker actief in de sportsector, terwijl 50-plussers meer in de (socio-)culturele sector participeren. Ten slotte zijn de 30-39 jarigen vaker terug te vinden in de sector onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek. Dit hangt vermoedelijk samen met het feit dat deze groep veel ouders met jonge schoolgaande kinderen omvat.

Er bestaan in België grote verschillen in de deelname aan vrijwilligerswerk naar *opleidingsniveau*. In het algemeen kunnen we stellen dat hoe hoger het behaalde diploma, hoe groter de deelname aan het vrijwilligerswerk is. Dit weerspiegelt zich in de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie. Bijna de helft van het vrijwilligerswerk in België wordt uitgevoerd door personen met een diploma hoger onderwijs (bachelor of master). De vertekening naar opleidingsniveau is nog geprononcerder in Brussel. Hier wordt 40,2% van het vrijwilligerswerk uitgevoerd door personen met een universitair diploma.

Het type van vrijwilligersactiviteiten is eveneens zeer ongelijk verdeeld over de verschillende opleidingsniveaus. Algemeen genomen tekent volgende tendens zich af: hoe hoger het opleidingsniveau van de vrijwilligers, hoe minder ze zich engageren in dienstverlenende activiteiten en in (semi-)geschoolde en elementaire activiteiten enerzijds, en hoe meer ze kiezen voor leidinggevende functies, intellectuele, wetenschappelijke, of artistieke activiteiten, en vakspecialistische activiteiten anderzijds. Wat betreft de vrijwilligerssector bestaat er slechts een beperkte samenhang met het opleidingsniveau. De analyses wijzen evenwel uit dat hoe hoger het opleidingsniveau van de vrijwilligers is, hoe vaker ze actief zijn in het domein van de verdediging van rechten en belangen, en hoe minder ze zich engageren in de socio-culturele en jeugdsector.

In het kader van dit onderzoek ging er ook bijzondere interesse uit naar de *sociaal-economische situatie* van de vrijwilligers, dit wil zeggen hun positie ten opzichte van de arbeidsmarkt : personen met een betrekking, studenten, huismannen en -vrouwen, personen met een arbeidsongeschiktheid, werklozen, en gepensioneerden. De analyse wijst uit dat tewerkgestelde personen in België significant meer aan vrijwilligerswerk deelnemen dan de andere categorieën, met uitzondering van de studenten. Huisvrouwen/-mannen, arbeidsongeschikten en werklozen hebben een significant lager aandeel in het vrijwilligerswerk (maar hier kan worden opgemerkt dat er voor bepaalde groepen bepaalde wettelijke restricties gelden). Naar samenstelling van de Belgische vrijwilligerspopulatie toe hebben 57 % van alle vrijwilligers een betrekking en is een vijfde gepensioneerd. Op het regionale niveau doen er in Brussel beduidend meer werklozen aan vrijwilligerswerk dan in Vlaanderen en Wallonië, maar dit is te wijten aan het groter aandeel werklozen in Brussel.

De sociaal-economische situatie van de vrijwilligers hangt ook samen met het type van vrijwilligersactiviteiten. Vooreerst nemen studenten en personen die arbeidsongeschikt zijn minder vaak leidinggevende functies op in vergelijking met de andere categorieën. Ten tweede worden technische en vakspecialistische functies proportioneel vaker uitgevoerd door zowel tewerkgestelde vrijwilligers, studenten,

en personen met een arbeidsongeschiktheid. Ten slotte is de deelname aan dienstverlenende functies sterk oververtegenwoordigd bij studenten en werklozen. Hoewel de deelname aan de verschillende sectoren van het vrijwilligerswerk varieert in functie van de sociaal-economische situatie van de vrijwilligers, valt er geen duidelijk patroon te onderscheiden.

Wanneer we de *tewerkgestelde vrijwilligers* opdelen naar *sectoren van tewerkstelling* (privé, publiek, zelfstandig), blijkt dat personen tewerkgesteld in de openbare sector het meest deelnemen aan vrijwilligerswerk, gevolgd door de zelfstandigen. Arbeid(st)ers en bedienden in de private sector nemen daarentegen significant minder deel aan het vrijwilligerswerk. We vinden deze verschillen ook terug in Vlaanderen en Wallonië maar niet in Brussel. Wat betreft de samenstelling van de vrijwilligerspopulatie is ongeveer de helft van de vrijwilligers tewerkgesteld in de private sector en werkt een derde van de vrijwilligers in de openbare sector.

In de context van een toenemende *professionalisering van het vrijwilligerswerk* hebben we nader onderzocht of er voor de groep van tewerkgestelde vrijwilligers een verband is tussen hun professionele activiteiten en het type van vrijwilligersactiviteiten. De analyse wijst uit dat activiteiten in het kader van tewerkstelling slechts ten dele worden verdergezet in het vrijwilligerswerk: enkel voor de dienstverlenende functies bestaat er een correspondentie van meer dan 40% tussen professionele activiteiten en vrijwilligersactiviteiten, maar voor de meeste categorieën ligt dit percentage aanzienlijk lager. Bij wijze van voorbeeld voert nauwelijks 16,5% van de vrijwilligers die in hun beroepsleven een leidinggevende functie uitoefenen, ook een leidinggevende functie uit in het vrijwilligerswerk.

Het laatste individuele achtergrondkenmerk dat in rekening werd genomen is de *leef- en gezinssituatie* van de vrijwilligers. Enerzijds vertoont de feitelijke *burgerlijke staat* weinig samenhang met de deelname aan vrijwilligerswerk, er bestaat enkel een significant lagere mate van participatie bij de weduwnaars/weduwes. Anderzijds is er wel een verband met de *gezinssituatie*. In België nemen mensen zonder (thuiswonende) kinderen in significant lagere mate deel aan vrijwilligerswerk. Dit valt echter grotendeels te verklaren door de vaststelling dat deze categorie een oudere populatie omvat en we eerder vaststelden dat deze leeftijdsgroep in mindere mate deelneemt aan vrijwilligerswerk. Vrijwilligers zonder (thuiswonende) kinderen vormen niettemin de grootste vrijwilligersgroep in België. Ook in de gewesten is de groep van vrijwilligers zonder thuiswonende kinderen in de drie gewesten het grootst.

Het laatste deel van de analyse had betrekking op het verband tussen het profiel van de vrijwilligers en *de tijdsinvestering in het vrijwilligerswerk*. Gemiddeld spenderen de Belgische vrijwilligers 189,7 uur per jaar aan hun vrijwilligerswerk. Dit komt neer op gemiddeld 3,6 uur per week. Er bestaan op nationaal niveau geen significante verschillen in deze tijdsinvestering naargelang de profielkenmerken van de vrijwilligers. Er kunnen wel enkele algemene tendensen worden onderscheiden. Vooreerst investeren mannen meer tijd in hun vrijwilligerswerk dan vrouwen. In Vlaanderen is dit verschil statistisch significant. Inzake leeftijd valt het op dat Belgische vrijwilligers tussen 30-39 jaar het minste tijd investeren

in hun vrijwilligersactiviteiten. Dit leeftijdsverschil blijkt opnieuw significant voor Vlaanderen. Wat de sociaal-economische situatie betreft, investeren studenten gemiddeld het meeste uren in het vrijwilligerswerk, gevolgd door de gepensioneerden. De vrijwilligers met een betaalde job besteden het minste tijd aan hun vrijwilligerswerk.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

De Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) die de FOD Economie in het derde trimester van 2014 in België heeft uitgevoerd integreerde voor het eerst een ‘module vrijwillige inzet’. Deze was gebaseerd op de methodologie die de IAO heeft ontwikkeld om het vrijwilligerswerk te meten. Dankzij de representativiteit van het steekproef van de bevolking dat werd ondervraagd kregen we hierdoor een betrouwbaar kwantitatief beeld van het vrijwilligerswerk in ons land. In vergelijking met de IAO hanteerden we in dit rapport wel een striktere definitie in overeenstemming met de Belgische vrijwilligerswet: enkel de vrijwillige inzet die zich situeert in een georganiseerd verband vormt het voorwerp van analyse. Volgens deze definitie verrichten in België in totaal bijna 1.116.000 personen vrijwilligerswerk, oftewel 12,5% van de Belgische bevolking van 15 jaar en ouder. Een samenvatting van de belangrijkste resultaten van de enquête is terug te vinden aan het einde van de twee hoofdstukken van dit rapport.

Bij deze eerste grootschalige analyse op landelijk niveau willen we bij wijze van algemene conclusie twee kanttekeningen plaatsen. Vooreerst komt deze inspanning om het vrijwilligerswerk te meten en de plaats ervan in de economie te analyseren bovenal tegemoet aan de vraag naar feitelijke kennis over deze specifieke vorm van arbeid. Het is niet de bedoeling om met dit rapport een ideologische positie in te nemen over de wenselijkheid of noodzaak van een toenemende rol van het vrijwilligerswerk in de Belgische economie. Het is bekend dat bepaalde landen - met name de Verenigde Staten - kiezen voor een eerder minimalistische tussenkomst van de staat als het om collectieve behoeften gaat. Die worden daar veeleer overgelaten aan het particuliere initiatief. Hieruit volgt dat er massaal beroep wordt gedaan op giften en op vrijwillige inzet om het verenigingsleven te ondersteunen.⁶¹ Maar voor landen als België, waar non-profitdiensten vooral gefinancierd worden met publieke middelen, gebeurt het meten van de vrijwillige inzet veeleer vanuit het perspectief van een betere kennis van *de band die er is tussen betaalde arbeid en vrijwilligerswerk*. In de inleiding van dit rapport herinnerden we aan de signaalfunctie en de aanvullende rol die het vrijwilligerswerk in onze economie speelt. Vrijwillige inzet stelt zich niet in de plaats van betaald werk, maar is historisch gezien juist een schepper van banen, draagt bij tot het identificeren van nieuwe of onvervulde noden en maakt het verenigen mogelijk om aan die noden tegemoet te komen. Heel vaak transformeert het vrijwilligerswerk zich geleidelijk aan tot betaald werk, zonder dat het zelf verdwijnt. Vrijwillig geleverde prestaties blijven een onmisbare aanvulling van het betaalde werk, in het bijzonder wanneer betaalde arbeid vanwege rentabiliteitseisen niet tot de mogelijkheden behoort (denk aan het begeleiden van mensen thuis).

In die context is het duidelijk dat het meten van vrijwilligerswerk een echte noodzaak is waaraan deze studie probeert te beantwoorden. Dit rapport - en dit is onze tweede kanttekening - beweert niet de vrijwillige inzet in België in al zijn dimensies te hebben ontleed. Het moet veeleer worden gezien als een opstap naar een

61 Salamon et al. (1999).

meer volledige kennis van het fenomeen in België. We formuleren hier graag drie aanbevelingen om dat doel te bereiken.

Vooreerst is dit rapport slechts gebaseerd op de enquêtegegevens over vrijwilligerswerk in de strikte betekenis van het woord (vrijwillige inzet in georganiseerd verband). De ‘rechtstreekse’ of ‘informele’ vrijwillige inzet was hier niet of nauwelijks aan de orde. De beschikbare gegevens over deze vorm van vrijwillige inzet zijn in elk geval een apart onderzoek waard en zouden een nuttige aanvulling betekenen van de gepresenteerde analyses over de formele vrijwillige inzet.

Ten tweede gaat dit rapport in essentie over het land als geheel. De verschillen tussen de Gewesten komen maar zijdelings ter sprake. De belangrijkste reden hiervoor is de te beperkte omvang van de steekproef (minder dan 10.000 personen, van wie ongeveer 1200 vrijwilligers in organisaties). Deze steekproef is weliswaar representatief, maar laat niet toe om echt significante verschillen tussen de Gewesten te detecteren. Onze tweede aanbeveling gaat dan ook over het aantal ondervraagde personen: om de duur van de bevraging werkbaar te houden werden de vragen van de module ‘vrijwillige inzet’ tijdens de EAK-enquête slechts voorgelegd aan één persoon per huishouden, niet aan iedereen van 15 jaar en ouder, zoals de andere vragen van de enquête. Het zou nuttig zijn om na te gaan of er in de toekomst iets kan veranderen aan deze beperking.

De derde aanbeveling betreft precies het gevolg dat aan dit eerste initiatief kan worden gegeven. Het is wellicht weinig opportuun om de module ‘vrijwillige inzet’ op jaarlijkse basis in de EAK-enquête te integreren. Anderzijds is het wel wenselijk dat het vrijwilligerswerk op een periodieke manier wordt geanalyseerd, bijvoorbeeld om de drie jaar. Op die manier kunnen we niet alleen de kwantitatieve evolutie doorheen de jaren nagaan, maar kunnen ook de uiteenlopende dynamieken die de verschillende types van vrijwilligersactiviteiten kenmerken beter worden belicht, net als de sectoren waar die activiteiten plaatsvinden. Als we erin slagen de antwoorden van de ondervraagde personen voldoende precies te coderen, zou het met name mogelijk moeten zijn om nieuw opduikende en vernieuwende activiteiten op het spoor te komen. Zoals we hierboven reeds aangaven zijn dit vaak de boodschappers van nieuwe kansen op werkgelegenheid.

BIJLAGE 1: METHODOLOGIE VAN DE ENQUÊTE

Vrijwillige inzet als een onverplichte en onbetaalde activiteit vormt geen onderdeel van de officiële nationale statistieken. Daarom moet men voor een becijfering van het fenomeen een beroep doen op enquêtes. Deze kunnen worden onderverdeeld in twee grote categorieën, die gebaseerd zijn op de gehanteerde eenheid van analyse: er zijn enquêtes die worden gedaan bij de *organisaties* die een beroep doen op vrijwilligers (over het algemeen verenigingen) en er zijn enquêtes die zich rechtstreeks tot de *individuen* zelf richten.⁶²

Door zich rechtstreeks tot de personen zelf te richten, wordt vermeden dat het studieterrein beperkt blijft tot de vrijwilligers die actief zijn in een welbepaald type van organisatie. Dat is de keuze die de IAO maakt. De data over het vrijwilligerswerk die in dit rapport worden geanalyseerd werden ingezameld tijdens de jaarlijkse Enquête Arbeidskrachten (EAK) die de FOD Economie in 2014 uitvoerde bij de huishoudens. Deze enquête omvatte een bijkomende module ('module vrijwillige inzet'), die was opgezet volgens de methodologie die het Handboek van de IAO voorstaat. We verwijzen naar dat handboek voor een gedetailleerde voorstelling van de conventies en procedures die bij deze module werden gehanteerd, goed wetende dat de enquête zoals ze in België is uitgevoerd op enkele punten afwijkt van de aanbevelingen van de IAO:

- er is de definitie van de zogenaamde 'referentieperiode': die bedroeg in dit geval twaalf maanden, niet de vier weken die het Handboek voorschrijft;
- de definitie van vrijwillige inzet beperkt zich in België tot de prestaties in de schoot van organisaties, terwijl het Handboek voorstelt om ook de 'rechtstreekse' vrijwillige inzet (buiten organisaties) mee in rekening te brengen

Er vonden in totaal 9640 interviews plaats over vrijwillige inzet (4710 in Vlaanderen, 3516 in Wallonië en 1414 in Brussel). Dit komt neer op een respons van 75,2% bij de huishoudens waar de module werd aangeboden. Er zijn wel regionale verschillen. In Vlaanderen bedraagt de respons 78,3%, in Wallonië 73,8% en in Brussel 69,3%. Het aandeel weigeringen blijft beperkt tot gemiddeld 6,5%. Bij 9,9% van de huishoudens slaagde de enquêteur er na vier pogingen niet in om in contact te komen met het huishouden. Daarmee is een non-contact de belangrijkste reden voor uitval.

Hieronder harnemen we de begrippen die nodig zijn voor een goed begrip van de analyses en tabellen die in dit rapport zijn opgenomen.

⁶² Zie Dujardin et al. (2007). Zij onderzochten de verschillende types van enquêtes die in België over vrijwilligerswerk zijn uitgevoerd.

1. De referentieperiode

Om het belang van het vrijwilligerswerk te meten moet er een referentieperiode worden bepaald die aan het moment van de bevraging voorafgaat. Het Handboek stelt een compromis voor tussen een referentieperiode van een week, die gewoonlijk wordt gebruikt in enquêtes over arbeid, en die van een jaar, die vaak wordt aangewend in enquêtes over vrijwilligerswerk. Het Handboek stelt een referentieperiode van *vier weken* voor (p.20). Bovendien moet het ook mogelijk zijn een vraag toe te voegen om de activiteiten te capteren die maar één of twee keer per jaar worden verricht.

De Belgische *stakeholders* oordeelden dat de referentieperiode van 4 weken tot een ernstige onderschatting van de vrijwillige inzet zou leiden. Ook was het niet realistisch om de vragenlijst nog te verzwaren door, zoals het Handboek als antwoord op dit probleem formuleert, met twee referentieperiodes te werken: vier weken en twaalf maanden. Het gevolg is dat de Belgische enquête mensen heeft bevraagd over hun vrijwillige inzet in de *twaalf maanden voorafgaand aan het interview*.

2. Het type van vrijwilligerswerk (welke beroepen?)

Aangezien het Handboek aanbeveelt de enquêtes over arbeid te gebruiken om vrijwilligerswerk te meten en omdat die enquêtes zelf de *Internationale Standaard Beroepenclassificatie* (in het Engels: *International Standard classification of Occupations - ISCO*) hanteren om de uitgeoefende beroepen te beschrijven, suggereert het Handboek om deze classificatie (of zijn nationale of regionale equivalenten) ook te gebruiken om de vrijwilligersactiviteiten te rangschikken (Handboek, p. 24-25). De meeste daarvan zijn volgens het Handboek immers gelijklopend met betaalde activiteiten en kunnen dus worden geordend volgens de gewone ISCO-methodes.

Deze ISCO-classificatie is ontworpen door de IAO. De meest recente versie (ISCO-8) werd in 2008 goedgekeurd.⁶³ Bijlage 2 vermeldt de belangrijkste beroepsgroepen van de ISCO met toevoeging van voorbeelden van vrijwilligersactiviteiten voor elke groep. Voor dit onderzoek hebben we de verdeling van de beroepen lichtjes aangepast, om rekening te houden met het feit dat sommige beroepen slechts beperkt voorkomen bij de activiteiten die tijdens de enquête naar boven kwamen.

63 Internationaal Arbeidsorganisatie (2012).

Beroep	In ISCO-groepen
1. Leidinggevende functie	Groep 1
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	Groep 2
3. Technici en vakspecialisten	Groep 3
4. Administratief personeel	Groep 4
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	Groep 5
6. Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	Groepen 6, 7 en 8
7. Elementaire beroepen	Groep 9

3. Vrijwillige inzet bij organisaties

Het Handboek omschrijft volgende 4 types van organisaties (p. 28-29):

- *De instellingen zonder winstoogmerk (izw's)*: organisaties die (i) privaat zijn en dus institutioneel onderscheiden van overheidsadministraties, (ii) geen winst uitkeren aan hun eigenaars of bestuurders, (iii) zichzelf besturen en dus in staat zijn om hun eigen activiteiten te beheren, en (iv) niet verplichtend zijn: er is een reële vrijheid om al dan niet te participeren (definitie van de Verenigde Naties⁶⁴).

=> In België gaat het om vzw's, ivzw's⁶⁵, feitelijke verenigingen⁶⁶ en stichtingen van openbaar nut. Stichtingen bekleden een marginale plaats in de izw's. We stellen daarom voor ze op te nemen onder de koepelterm 'verenigingssector'.

- *De instellingen met een winstgevend doel*: vennootschappen en ondernemingen met een andere rechtspersoonlijkheid die actief zijn in de voor de markt bestemde productie.

=> In België gaat het hoofdzakelijk om commerciële vennootschappen en zelfstandigen. Maar om conform te zijn met de Belgische Wet betreffende de rechten van vrijwilligers, die bij de definitie van vrijwilligerswerk alleen organisaties zonder winstoogmerk betreft, blijft het vrijwillige engagement in organisaties die winst nastreven buiten de scope van deze analyse.

- *De overheidsadministraties*: publieke entiteiten die door een politieke beslissing zijn ingesteld en die in een bepaald domein wetgevende, juridische of uitvoerende macht uitoefenen over andere institutionele entiteiten.

=> In België betreft het overheidsadministraties en -diensten (gemeentelijke administraties, OCMW's, ziekenhuizen...). We duiden ze aan met het begrip 'publieke sector'.

⁶⁴ Verenigde Naties (2003).

⁶⁵ Internationale vereniging zonder winstoogmerk.

⁶⁶ Als de feitelijke verenigingen niet conform de Belgische wetgeving betreffende de vzw's zijn (wet van 2 mei 2002) en geen juridische persoonlijkheid hebben, moeten ze toch over het algemeen worden beschouwd als formele en institutionele entiteiten. Kentekenen daarvan kunnen zijn: de duidelijke afbakening van een structuur, de continuïteit in doelstellingen en activiteiten, het opstellen en respecteren van een charter of statuten...

- *Andere, met inbegrip van de gemeenschap*: een ‘verzamelcategorie’ die onbezoldigde arbeid omvat die mensen kunnen verrichten met een groep burens of met de leden van een gemeenschap, met als doel een bepaalde gemeenschapsinfrastructuur op te bouwen of met een andere finaliteit. Heel vaak is er in de gemeenschap geen officiële organisatie die deze activiteiten superviseert: het zijn veeleer de leden van de gemeenschap die tijdelijk een georganiseerde groep vormen. Ze doen dat op een nogal losse manier om een project tot een goed einde te brengen.

=> In België speelt volgens de antwoorden van de enquête 9% van de vrijwilligersactiviteiten zich af in organisaties van dit type. Het gaat om informele verenigingsstructuren.

4. Sectoren waarin de organisaties actief zijn (‘industrie’)

De *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC)* en haar nationale en multinationale equivalenten zijn de classificaties die worden gebruikt in de enquêtes over arbeid. Het is aan te bevelen ze ook te gebruiken om te bepalen in welke sector vrijwilligerswerk in het kader van een organisatie wordt verricht (Handboek, p. 27-28). De sector verwijst dan naar de economische hoofdactiviteit van de organisatie.

ISIC is de codificatie die internationaal wordt aanbevolen voor economische activiteiten.⁶⁷ De Europese vertaling is de NACE, de nomenclatuur van economische activiteiten in de Europese Gemeenschap. Daarvan is de NACE-BEL de Belgische versie. De NACE is afgeleid van ISIC omdat de twee op hun hogere niveaus dezelfde rubrieken hebben; op de lagere niveaus is de NACE meer gedetailleerd.

Vrijwillige activiteiten vinden hoofdzakelijk plaats in non-profitsectoren. Daarom zijn de NACE-codes hier zo gegroepeerd dat dit type sectoren goed tot uiting komt.

⁶⁷ Verenigde Naties (2009).

Sectoren	NACE-code waarmee dit overeenstemt
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	90 91
2. Jeugdwerk	94.991
3. Sport	93
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	85 72
5. Gezondheidszorg	86 94.993
6. Maatschappelijke dienstverlening	87 88
7. Religieuze organisaties	94.91
8. Verdediging van rechten en belangen	94.1 94.2 94.92 94.992 94.994 94.995 75
9. Niet gedefinieerde verenigingsactiviteiten/Onbepaald	- Alle andere codes - Code niet nader bepaald

Onder sector 7, 'religieuze organisaties', vallen⁶⁸: 1. de activiteiten van religieuze organisaties of particulieren die rechtstreeks diensten verlenen aan de gelovigen in de kerken, moskeeën, tempels, synagogen of op andere plekken; 2. de activiteiten van abdijen, kloosters en gelijkaardige instellingen; 3. de activiteiten die bestaan uit een godsdienstige retraite. De educatieve, gezondheids- en maatschappelijke activiteiten van deze organisaties worden respectievelijk opgenomen in de sectoren 4, 5 en 6.

Wat sector 8 betreft, de verdediging van rechten en belangen: hieronder vallen de verenigingen die verbonden zijn met de vakbonden en politieke organisaties, maar ook organisaties die actief zijn in het verdedigen of vertegenwoordigen van diverse categorieën van de bevolking (consumenten, automobilisten, oud-strijders...), de bescherming van minderheden, ontwikkelingssamenwerking, dierenbescherming...⁶⁹

5. De 'rechtstreekse' vrijwillige inzet

Volgens de IAO-definitie komt rechtstreekse vrijwillige inzet overeen met activiteiten die worden verricht buiten organisaties en ten gunste van personen *die niet behoren tot het eigen huishouden van de vrijwilliger*. Over het algemeen gaat men er inderdaad van uit dat werken voor familieleden niet als vrijwilligerswerk kan worden beschouwd. Maar omdat het begrip 'familie' vaag is en van land tot land en cultuur tot cultuur wisselt, hanteert de aanbevolen definitie van vrijwilligerswerk het begrip 'huishouden' (*household*), dat ook in de arbeidsenquêtes wordt gebruikt. Een huishouden zijn de mensen die in eenzelfde wooneenheid verblijven.

⁶⁸ FOD Economie (2011)

⁶⁹ Een precisering: de activiteiten rond het beheer en de bewaring van natuurgebieden vallen onder sector 1.

De definitie van rechtstreekse vrijwillige inzet van de IAO omvat dus een deel van de onbetaalde activiteiten die worden verricht ten gunste van familieleden, namelijk zij die niet onder hetzelfde dak als de vrijwilliger verblijven (bv. informele zorg die men aan grootouders verstrekt als ze ergens anders wonen, de zogeheten ‘mantelzorg’).

Dit rapport beperkt zich tot vrijwillige inzet in georganiseerd verband, al geven we in hoofdstuk 1 een globale inschatting van de rechtstreekse vrijwillige inzet (percentage, aantal gepresteerde uren), met inbegrip van de zorg voor familie.

6. Berekeningswijzen

Extrapolatie van data

De gegevens over vrijwillige inzet die in het kader van de EAK-enquête zijn verzameld bij een steekproef van personen moeten worden *geëxtrapoleerd* naar de bevolking als geheel die het voorwerp is van de enquête: de leden van gezinnen die 15 jaar en ouder zijn. Deze populatie en de steekproef vormen het voorwerp van een stratificatie *a posteriori* volgens provincie, geslacht en leeftijd (met leeftijdsklassen van vijf jaar; personen van 75 jaar en ouder vormen één groep). In elk van deze categorieën heeft de FOD Economie vervolgens een wegingscoëfficiënt berekend met in de teller de bevolking en in de noemer het aantal bruikbare antwoorden van de enquête.

Het volume vrijwillige arbeid (hoofdstuk 1)

Het volume aan vrijwillige arbeid, uitgedrukt in aantal uren, kan worden omgezet in *voltijdse equivalenten* (VTE's), met het oog op een vergelijking met de statistieken van de betaalde arbeid. Het aantal uren dat uit de enquête is afgeleid en dat over de voorbije twaalf maanden ging werd gedeeld door het gemiddeld aantal uren van een voltijdse betaalde werkracht over een jaar. Zoals bekend is de wettelijk vastgelegde maximale arbeidsduur in België 38 uur/week (voltijds), wat neerkomt op jaarlijks 1976 uren. De werkelijke arbeidsduur ligt lager en varieert per sector. Dat komt door akkoorden over werktijdvermindering, over compenserende vakantiedagen enz.⁷⁰ Volgens de statistieken van de FOD Economie bedraagt de gemiddelde duur gemiddeld 1706 uren per jaar (2012).⁷¹ Dat getal is hier gebruikt.

Aantal uren vrijwillige inzet	Effectieve arbeidsduur (gemiddeld)	Aantal VTE's
221.163.813 uren	1706 uren	129.639 vte's

⁷⁰ <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=29448>

⁷¹ http://statbel.fgov.be/nl/modules/publications/statistiques/arbeidsmarkt_levensomstandigheden/enquete_qua-driennale_co_t_de_la_main-d_uvre_2012.jsp

Het totale volume aan betaald werk in VTE's wordt vastgesteld op basis van de gegevens die worden medegedeeld door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) en de Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels (DIBISS). Zij bekijken de totaliteit van bezoldigde prestaties in België:

Bezoldigde arbeid in België (2013-2014)	
Bron	VTE's
RSZ (trimester 4/2013)	2.842.304,8
DIBISS (trimester 4/2014)	290.558,0
Totaal	3.132.862,8

Uitgedrukt in VTE's vertegenwoordigt het vrijwilligerswerk het equivalent van 4,1% van de betaalde arbeid in België. Merk op dat een dergelijke berekening niet kan worden gemaakt op het niveau van de Gewesten, wegens de grote aantallen pendelaars die uit Vlaanderen en Wallonië naar Brussel trekken. De statistieken over werkgelegenheid in VTE's zijn gebaseerd op de *werkplek* van betaalde werknemers, terwijl het aantal uren vrijwilligerswerk zoals dat uit de enquête blijkt verdeeld wordt over de Gewesten *waar de ondervraagde personen verblijven*.

BIJLAGE 2: DE CODERING VAN VRIJWILLIGERSACTIVITEITEN VOLGENS DE ISCO CLASSIFICATIE

Leidinggevende functies :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: beleidsvoerende functies op vlak van wetgevende lichamen/commercieel gebied/maatschappelijke dienstverlening/andere diensten
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Dit zijn alle bestuursfuncties of leidinggevendenden in verenigingen, ngo's, etcetera.
3. Voorbeelden: penningmeester in watersportvereniging, lid van raad van bestuur van vzw.

Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: wetenschappers, dokters, leerkrachten, communicatie (pr), juristen, sociaal-wetenschappers, kunstenaars.
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Posities in organisaties waarbij men soortgelijke functies uitvoert. Dit is heel breed, gaande van onderwijsactiviteiten tot musiceren en acteren.
3. Voorbeelden: wiskundeles geven bij huiswerkbegeleiding, informatieavond voor senioren geven omtrent Excel, sponsorwerving zoeken voor fietsvereniging, presenteren vrije radio van de gemeente.

Technici en vakspecialisten :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: vakspecialisten op het gebied van wetenschap, gezondheid, administratie, juridisch, maatschappelijk en cultureel gebied.
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Wanneer personen bij een organisatie mee vergaderen of bepaalde activiteiten organiseren.
3. Voorbeelden: werfopvolging jeugdlokaal, vergaderingen van een organisatie voor kankerpatiënten bijwonen, organisatie debatavonden over conflicten in Syrië, voorbereiding kerstmarkt middelbare school.

Administratief personeel :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: administratieve medewerkers, klanten bedienend personeel, boekhoudkundige medewerkers.
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Administratieve en logistieke uitvoering van evenementen of activiteiten.
3. Voorbeelden: wegwijzers op fietsparcours plaatsen, administratie van de parochie, verpakken kledingpakketten voor derde wereld, verwelkomen bezoekers op de opendeurdag.

Dienstverlenend personeel en verkopers :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: verleners persoonlijke diensten, verkopers, verzorgend personeel, veiligheidswerkers.
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Posities waarbij men helpt bij activiteiten of personen begeleidt.
3. Voorbeelden: patiënten verzorgen bij reisbegeleiding, koken op kamp, drank inschenken op evenement, jeugdbeweging, brandweer.

Semi-geschoolde en geschoolde beroepen:

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: milieuwerkers, handwerkers, bakker, transport,...
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Veel posities bij opbouwen (van bv. een decor of een tent) of onderhoud (van bv. kleren).
3. Voorbeelden: installatie klaarzetten voor fuif van jeugdbeweging, ziekenvervoer.

Elementaire beroepen :

1. Beroepen volgens de ISCO-classificatie: ongeschoolde arbeiders, straatverkopers, vuilnisophalers.
2. Algemene omschrijving vrijwilligersactiviteiten in deze categorie: Dit gaat voornamelijk op schoonmaken, de zaal klaarzetten voor een activiteit, etcetera.
3. Voorbeelden: schoonmaken van de moskee, afwassen op mosseldag van de muziekvereniging, huis aan huis geldophaling, nazicht glasbollen.

BIJLAGE 3: GEDETAILLEERDE STATISTISCHE TABELLEN

Opmerking vooraf:

De tabellen die we in deze bijlage hebben opgenomen zijn informatief bedoeld. Twee bedenkingen:

- De vermelde aantallen zijn het resultaat van een extrapolatie van data uit een steekproef naar de gehele Belgische bevolking van 15 jaar en ouder. Het zijn dus geen 'reële' aantallen en ze hebben slechts een 'afgeronde' waarde.
- Zoals we al in de inleiding van dit rapport hebben vermeld, zijn de geobserveerde verschillen tussen de Gewesten en ook binnen elk Gewest niet noodzakelijk statistisch significant. Omzichtigheid is daarom geboden bij de interpretatie van de gegevens. De statistisch significante verschillen worden in de tekst van het rapport zelf aangegeven.

Hoofdstuk 1

Tabel A1 : Verdeling van de vrijwilligersactiviteiten volgens de ISCO-classificatie

Beroepen (ISCO)	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Leidinggevende functies	13,8%	13,7%	9,8%	12,6%
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	18,7%	11,7%	11,5%	11,9%
3. Technici en vakspecialisten	25,1%	25,3%	24,6%	25,1%
4. Administratief personeel	6,2%	8,3%	10,2%	8,8%
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	28,1%	29,7%	27,0%	28,8%
6. Geschoolde en semi-geschoolde beroepen	2,4%	4,5%	8,7%	5,7%
7. Elementaire beroepen	5,7%	6,7%	8,3%	7,1%
TOTAAL	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel A2 : Verdeling van de vrijwilligers volgens het type van vrijwilligersactiviteit

Beroepen (ISCO)		Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Leidinggevende functies	Aantal	10 284	157 743	49 658	217 685
	%	15,2%	20,9%	14,4%	18,7%
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	Aantal	16 920	116 779	53 434	187 134
	%	25,0%	15,5%	15,5%	16,1%
3. Technici en vakspecialisten	Aantal	19 270	289 465	117 445	426 180
	%	28,5%	38,4%	34,1%	36,6%
4. Administratief personeel	Aantal	5 670	105 105	53 346	164 121
	%	8,4%	14,0%	15,5%	14,1%
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	Aantal	22 088	314 719	132 765	469 572
	%	32,7%	41,8%	38,5%	40,3%
6. Geschoolde en semi-geschoolde beroepen	Aantal	1 719	58 308	41 791	101 818
	%	2,5%	7,7%	12,1%	8,7%
7. Elementaire beroepen	Aantal	5 495	80 276	43 507	129 277
	%	8,1%	10,7%	12,6%	11,1%

Tabel A3 : Gemiddeld aantal uren per vrijwilliger en per jaar volgens het type van vrijwilligersactiviteit

Beroepen (ISCO)	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Leidinggevende functies	131,0	170,9	166,9	168,1
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	94,6	154,7	170,8	153,8
3. Technici en vakspecialisten	126,4	135,2	148,3	138,4
4. Administratief personeel	114,5	83,2	151,2	106,4
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	143,1	112,8	133,8	120,2
6. Geschoolde en semi-geschoolde beroepen	234,4	128,4	98,2	117,8
7. Elementaire beroepen	85,0	82,5	90,8	85,4

Tabel A4 : Verdeling van het aantal uren vrijwilligerswerk volgens het type van vrijwilligersactiviteit

Beroepen (ISCO)	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Leidinggevende functies	13,4%	18,9%	12,1%	16,5%
2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	15,9%	12,7%	13,3%	13,0%
3. Technici en vakspecialisten	24,2%	27,5%	25,3%	26,7%
4. Administratief personeel	6,5%	6,1%	11,7%	7,9%
5. Dienstverlenend personeel en verkopers	31,4%	24,9%	25,9%	25,5%
6. Geschoolde en semi-geschoolde beroepen	4,0%	5,3%	6,0%	5,4%
7. Elementaire beroepen	4,6%	4,6%	5,7%	5,0%
TOTAAL	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel A5 : Verdeling van de vrijwilligersactiviteiten volgens sector

Sector	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	17,7%	19,7%	17,3%	18,9%
2. Jeugdwerk	7,9%	9,5%	8,2%	9,0%
3. Sport	10,8%	21,6%	15,9%	19,4%
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	9,8%	14,1%	15,3%	14,3%
5. Gezondheidszorg	7,1%	1,6%	3,6%	2,4%
6. Maatschappelijke dienstverlening	22,5%	14,7%	19,6%	16,5%
7. Religieuze organisaties	6,3%	5,9%	4,8%	5,6%
8. Verdediging van rechten en belangen	14,0%	8,6%	9,5%	9,1%
9. Verenigingsactiviteiten, divers/niet-gedefinieerd	3,9%	4,4%	5,7%	4,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel A6 : Verdeling van de vrijwilligers per sector

Sector		Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	Aantal	12 286	155 722	63 828	231 836
	%	18,2%	20,7%	18,5%	19,9%
2. Jeugdwerk	Aantal	5 248	86 438	33 996	125 681
	%	7,8%	11,5%	9,9%	10,8%
3. Sport	Aantal	9 267	200 887	74 988	285 142
	%	13,7%	26,7%	21,7%	24,5%
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	Aantal	8 361	132 099	55 774	196 234
	%	12,4%	17,5%	16,2%	16,8%
5. Gezondheidszorg	Aantal	3 501	17 289	14 312	35 103
	%	5,2%	2,3%	4,2%	3,0%
6. Maatschappelijke dienstverlening	Aantal	14 145	145 473	70 299	229 916
	%	20,9%	19,3%	20,4%	19,7%
7. Religieuze organisaties	Aantal	5 159	54 081	15 498	74 738
	%	7,6%	7,2%	4,5%	6,4%
8. Verdediging van rechten en belangen	Aantal	10 171	72 951	36 422	119 545
	%	15,1%	9,7%	10,6%	10,3%
9. Verenigingsactiviteiten, divers/niet-gedefinieerd	Aantal	3 723	38 869	29 524	72 116
	%	5,5%	5,2%	8,6%	6,2%

Tabel A7 : Gemiddeld aantal uren per vrijwilliger en per jaar volgens sector

Sector	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	125,8	110,6	161,7	125,5
2. Jeugdwerk	126,6	235,8	238,9	232,1
3. Sport	159	210,5	190,1	203,5
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	144,5	134,4	72	117,1
5. Gezondheidszorg	136,4	169,9	217,8	186,1
6. Maatschappelijke dienstverlening	149,8	130	225,7	160,5
7. Religieuze organisaties	116,0	130,4	170	137,6
8. Verdediging van rechten en belangen	173,1	109,1	193	140,1
9. Verenigingsactiviteiten, divers/niet-gedefinieerd	57,7	206,1	113,7	160,6

Tabel A8 : Verdeling van het aantal uren vrijwilligerswerk volgens sector

Sector	Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
1. Cultuur en socio-culturele verenigingen	15,4%	12,1%	15,0%	13,1%
2. Jeugdwerk	6,6%	14,3%	11,8%	13,2%
3. Sport	14,6%	29,7%	20,7%	26,2%
4. Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	12,0%	12,5%	5,8%	10,4%
5. Gezondheidszorg	4,7%	2,1%	4,5%	3,0%
6. Maatschappelijke dienstverlening	21,1%	13,3%	23,1%	16,7%
7. Religieuze organisaties	5,9%	4,9%	3,8%	4,6%
8. Verdediging van rechten en belangen	17,5%	5,6%	10,2%	7,6%
9. Verenigingsactiviteiten, divers/niet-gedefinieerd	2,1%	5,6%	4,9%	5,2%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Hoofdstuk 2

Profiel van de vrijwilliger: hoe deze tabellen interpreteren?

Onderstaande tabellen tonen de verdeling van een aantal sociaal-economische kenmerken in de totale bevolking (van België en de gewesten) en in de groep van personen die aan vrijwilligerswerk doen (in België en per gewest). De weergegeven percentages laten toe om na te gaan of een bepaalde bevolkingsgroep in meerdere of in mindere mate deelneemt aan het vrijwilligerswerk. Wordt hun aandeel in de bevolking op een gelijkaardige manier weerspiegelt in het vrijwilligerswerk? Nemen ze meer of minder deel aan het vrijwilligerswerk in vergelijking met de gemiddelde deelname in de bevolking?

Wanneer het percentage vrijwilligers in een bepaalde categorie significant lager is dan het percentage van die categorie in de totale bevolking, betekent dit dat deze categorie *ondervertegenwoordigd* is in het vrijwilligerswerk en een *lager deelnamecijfer heeft dan het gemiddelde deelnamecijfer* in de bevolking. Omgekeerd betekent een significant hoger percentage een *oververtegenwoordiging* en een *hoger deelnamecijfer dan het algemene gemiddelde*. Wanneer we bijvoorbeeld in tabel B4 naar het opleidingsniveau kijken, zijn personen met een universitair diploma oververtegenwoordigd in het vrijwilligerswerk, terwijl personen zonder diploma ondervertegenwoordigd zijn. Met andere woorden, het deelnamecijfer van universitair geschoolden is hoger dan de gemiddelde deelname aan vrijwilligerswerk in de bevolking, en het deelnamecijfer van personen zonder diploma lager dan het gemiddelde deelnamecijfer. We kunnen dus ook stellen dat het aandeel van de universitair geschoolden in het vrijwilligerswerk hoger is dan het aandeel van de personen zonder diploma.

Tabel B1 : Verdeling van de vrijwilligers en de totale populatie naar geslacht, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Geslacht	Man	43,7%	48,1%	49,7%	49,0%	53,8%	48,2%	50,6%	48,7%
	Vrouw	56,3%	51,9%	50,3%	51,0%	46,2%	51,8%	49,4%	51,3%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B2 : Verdeling van de vrijwilligers en de totale populatie naar leeftijd, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Leeftijd	15-29	29,5%	25,4%	20,1%	20,8%	26,0%	22,6%	22,4%	21,8%
	30-39	22,6%	21,1%	15,0%	15,0%	16,8%	14,9%	16,1%	15,6%
	40-49	21,2%	17,5%	20,2%	16,6%	18,8%	16,9%	19,9%	16,8%
	50-59	10,0%	14,0%	19,8%	17,3%	14,8%	16,9%	17,8%	16,9%
	60+	16,6%	22,1%	24,6%	30,3%	23,5%	28,6%	23,8%	29,0%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B3 : Verdeling van de vrijwilligers en de totale populatie naar opleiding, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Opleiding (hoogst behaalde diploma)	Geen diploma	1,5%	9,7%	1,5%	5,6%	1,1%	4,0%	1,4%	5,5%
	Lager onderwijs	2,8%	10,5%	4,1%	9,4%	3,0%	13,5%	3,7%	10,8%
	Lager secundair onderwijs	16,6%	23,9%	13,2%	18,9%	18,2%	23,0%	14,9%	20,7%
	Hoger secundair onderwijs en postsecundair onderwijs	14,7%	22,5%	34,6%	37,2%	28,9%	32,2%	31,8%	34,1%
	Hoger niet-universitair onderwijs (bachelor)	24,2%	13,6%	25,9%	17,8%	27,7%	16,9%	26,4%	17,1%
	Universitair onderwijs (master)	40,2%	19,8%	20,6%	11,1%	21,2%	10,5%	21,9%	11,8%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B4 : Verdeling van de vrijwilligers en de totale populatie naar sociaal-economische situatie, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Sociaal-economische situatie	Heeft een betrekking	53,4%	43,7%	57,5%	50,8%	54,8%	42,8%	56,5%	47,5%
	Student	13,0%	11,9%	10,0%	9,4%	14,1%	11,8%	11,4%	10,4%
	Huisvrouw/huisman	3,8%	8,6%	4,5%	4,5%	1,5%	5,6%	3,6%	5,3%
	Arbeidsongeschikt	,7%	5,3%	2,7%	4,3%	3,6%	6,7%	2,9%	5,1%
	Werkloos	14,4%	10,1%	3,3%	4,5%	4,0%	6,8%	4,1%	5,8%
	Gepensioneerd/vervroegd pensioen	12,7%	16,7%	21,7%	26,1%	19,8%	23,6%	20,6%	24,3%
	Andere, zonder betrekking	2,0%	3,8%	,3%	0,5%	2,2%	2,7%	,9%	1,5%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B5 : Verdeling van de tewerkgestelde vrijwilligers en de tewerkgestelde populatie naar sector van hoofdbetrekking, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Sector van betrekking	Private sector	54,8%	61,9%	52,8%	65,6%	48,5%	60,3%	51,6%	63,7%
	Openbare sector	38,4%	22,1%	29,0%	19,0%	39,5%	26,6%	32,5%	21,5%
	Zelfstandige sector	6,8%	16,0%	18,3%	15,4%	12,0%	13,1%	15,9%	14,8%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B6 : Verdeling van de vrijwilligers en de totale populatie naar feitelijke leef- en gezinssituatie, per gewest en voor België

		Brussel		Vlaanderen		Wallonië		België	
		Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie	Vrijwilligers	Totale populatie
Feitelijke burgerlijke staat	Ongehuwd	47,7%	34,9%	28,0%	27,1%	31,3%	29,4%	30,1%	28,6%
	Gehuwd of wettelijk samenwonend	43,8%	49,3%	59,5%	57,7%	53,4%	52,0%	56,8%	55,0%
	Weduwnaar/weduwe	,4%	5,5%	3,9%	6,0%	3,1%	6,5%	3,5%	6,1%
	Gescheiden	8,1%	10,3%	8,6%	9,3%	12,2%	12,1%	9,6%	10,3%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Aantal kinderen in huishouden (<18 jaar)	Geen	50,7%	50,6%	58,6%	62,6%	48,7%	57,8%	55,2%	59,8%
	1 kind	23,8%	18,3%	13,3%	14,2%	19,7%	17,9%	15,8%	15,8%
	2 kinderen	10,2%	17,6%	20,3%	15,6%	20,9%	15,1%	19,9%	15,6%
	3 of meer kinderen	15,3%	13,4%	7,8%	7,7%	10,6%	9,2%	9,1%	8,7%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel B7: Deelname aan activiteiten in organisaties naar leeftijd

	1. Leidinggevende functie	2. Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	3. Technici en vakspecialisten	4. Administratief personeel	5. Dienstverlenend personeel en verkopers	6. Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	7. Elementaire beroepen	Totaal
15-29	6,5%	10,1%	26,9%	5,0%	36,7%	6,9%	7,9%	100%
30-39	9,7%	9,2%	29,5%	10,0%	30,0%	4,4%	7,3%	100%
40-49	11,5%	11,3%	30,6%	9,6%	27,1%	5,6%	4,4%	100%
50-59	16,6%	14,1%	22,9%	9,5%	26,8%	4,3%	5,8%	100%
60 en ouder	17,2%	14,1%	18,6%	10,0%	24,4%	6,4%	9,2%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	12,6%	11,9%	25,1%	8,8%	28,8%	5,7%	7,1%	100%

	Leidinggevende functie	Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	Technici en vakspecialisten	Administratief personeel	Dienstverlenend personeel en verkopers	Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	Elementaire beroepen	Totaal
Geen diploma	7,8%	0,0%	24,0%	5,4%	53,5%	0,0%	9,3%	100%
Lager onderwijs	16,5%	7,7%	8,5%	17,0%	24,1%	4,3%	22,0%	100%
Lager secundair onderwijs	6,3%	8,2%	18,8%	8,1%	39,5%	8,2%	10,9%	100%
Hoger secundair onderwijs en postsecundair onderwijs	10,2%	8,3%	22,6%	8,0%	35,1%	6,6%	9,3%	100%
Hoger niet-universitair onderwijs (bachelor)	13,1%	14,8%	28,4%	8,9%	25,0%	5,1%	4,7%	100%
Universitair onderwijs (master)	18,7%	16,7%	31,0%	8,9%	18,2%	4,0%	2,4%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	12,6%	11,9%	25,1%	8,8%	28,8%	5,7%	7,1%	100%

Tabel B9: Deelname aan activiteiten in organisaties naar sociaal-economische situatie

	Leidinggevende functie	Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	Technici en vakspecialisten	Administratief personeel	Dienstverlenend personeel en verkopers	Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	Elementaire beroepen	Totaal
Heeft een betrekking	13,1%	12,0%	28,6%	8,8%	26,5%	5,3%	5,7%	100%
Student	3,5%	8,3%	27,4%	4,1%	43,4%	4,2%	9,1%	100%
Huisvrouw/huisman	19,1%	6,0%	17,6%	9,9%	36,1%	1,8%	9,6%	100%
Arbeidsongeschikt	1,7%	7,4%	34,8%	12,1%	25,0%	7,8%	11,2%	100%
Werkloos	6,4%	3,9%	16,9%	6,6%	52,2%	6,9%	7,2%	100%
Gepensioneerd/vervroegd pensioen	16,5%	15,3%	17,0%	10,9%	23,6%	7,4%	9,1%	100%
Andere, zonder betrekking	7,5%	29,9%	20,4%	1,7%	35,7%	4,9%	0,0%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	12,6%	11,9%	25,1%	8,8%	28,8%	5,7%	7,1%	100%

Tabel B10: Vergelijking van types van activiteiten binnen het vrijwilligerswerk met types van activiteiten uitgeoefend tijdens de hoofdbetrekking

		Type van activiteiten in het vrijwilligerswerk							
		Leidinggevende functie	Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	Technici en vakspecialisten	Administratief personeel	Dienstverlenend personeel en verkopers	Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	Elementaire beroepen	Totaal
Type van activiteiten van hoofdbetrekking	Leidinggevende functie	16,5%	13,3%	34,1%	7,8%	18,8%	6,0%	3,5%	100 %
	Intellectuele, wetenschappelijke en artistieke beroepen	14,7%	14,3%	32,4%	8,1%	22,9%	4,0%	3,7%	100%
	Technici en vakspecialisten	16,0%	10,3%	31,2%	6,9%	23,9%	6,3%	5,4%	100 %
	Administratief personeel	12,6%	13,4%	26,3%	13,9%	29,4%	2,7%	1,6%	100%
	Dienstverlenend personeel en verkopers	4,3%	9,8%	24,7%	7,9%	38,7%	4,9%	9,7%	100 %
	Semi-geschoolde en geschoolde arbeiders	13,2%	9,7%	18,0%	9,7%	33,6%	8,4%	7,2%	100%
	Elementaire beroepen	11,2%	2,6%	12,4%	12,3%	30,5%	8,8%	22,2%	100%
	Onbepaald ²	14,3%	8,7%	8,7%	0,0%	33,5%	12,7%	22,1%	100%
	Totale vrijwilligerspopulatie	13,2%	12,0%	28,5%	8,6%	26,7%	5,2%	5,7%	100%

Tabel B11: Sectoren van vrijwilligersactiviteiten naar leeftijd

	Cultuur, socio-culturele verenigingen	Jeugd	Sport	Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	Gezondheidszorg	Maatschappelijke dienstverlening	Religie	Rechten en belangen	Onbepaald/andere	Totaal
15-29	13,3%	32,3%	14,7%	7,6%	1,2%	19,7%	0,9%	6,7%	3,5%	100%
30-39	13,8%	5,2%	20,1%	26,4%	5,2%	13,3%	3,0%	10,1%	2,8%	100%
40-49	18,4%	3,7%	29,2%	15,5%	0,9%	14,4%	5,8%	8,8%	3,4%	100%
50-59	25,2%	2,1%	26,8%	9,5%	2,1%	13,7%	5,2%	10,3%	5,0%	100%
60 en ouder	22,6%	1,0%	10,7%	14,7%	3,0%	19,3%	11,0%	9,9%	7,8%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	18,9%	9,0%	19,4%	14,3%	2,4%	16,5%	5,6%	9,1%	4,8%	100%

Tabel B12: Sectoren van vrijwilligersactiviteiten naar opleiding

	Cultuur, socio-culturele verenigingen	Jeugd	Sport	Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	Gezondheidszorg	Maatschappelijke dienstverlening	Religie	Rechten en belangen	Onbepaald/andere	Totaal
Geen diploma	21,9%	0,0%	13,1%	29,9%	0,0%	24,9%	10,9%	0,0%	0,0%	100%
Lager onderwijs	22,3%	0,0%	32,2%	0,9%	1,4%	17,3%	5,3%	14,0%	6,5%	100%
Lager secundair onderwijs	14,8%	9,5%	17,0%	12,2%	2,6%	21,0%	6,9%	5,9%	9,9%	100%
Hoger secundair onderwijs en postsecundair onderwijs	21,7%	14,4%	18,6%	13,0%	1,6%	17,0%	2,8%	6,1%	4,8%	100%
Hoger niet-universitair onderwijs (bachelor)	20,8%	8,3%	20,1%	15,5%	2,6%	11,8%	6,1%	11,2%	3,5%	100%
Universitair onderwijs (master)	14,4%	3,8%	19,4%	17,3%	3,3%	18,7%	7,9%	12,2%	3,1%	100%
Totale vrijwilligerspopulatie	18,9%	9,0%	19,4%	14,3%	2,4%	16,5%	5,6%	9,1%	4,8%	100%

**Tabel B13: Sectoren van vrijwilligersactiviteiten
naar sociaal-economische situatie**

	Cultuur, socio-culturele verenigingen	Jeugd	Sport	Onderwijs, vormingsinstellingen en onderzoek	Gezond- heidszorg	Maatschappe- lijke dienstver- lening	Religie	Rechten en belangen	Onbepaald/ andere	Totaal
Heeft een betrekking	20,0%	6,7%	25,1%	15,5%	2,0%	12,5%	4,0%	10,1%	4,0%	100%
Student	7,3%	43,2%	11,1%	7,8%	2,0%	23,3%	1,8%	2,8%	0,8%	100%
Huisvrouw/ huisman	5,5%	0,0%	4,6%	28,7%	0,0%	15,9%	11,9%	6,2%	27,3%	100%
Arbeidsongeschikt	21,7%	0,0%	11,1%	20,6%	3,2%	24,0%	4,1%	11,3%	3,9%	100%
Werkloos	18,8%	19,1%	18,7%	6,6%	3,3%	15,5%	1,7%	15,1%	1,1%	100%
Gepensioneerd/ vervroegd pensioen	23,6%	1,3%	12,5%	12,3%	3,8%	21,1%	11,2%	8,7%	5,5%	100%
Andere, zonder betrekking	3,6%	0,0%	14,6%	12,0%	0,0%	53,2%	0,0%	8,8%	7,8%	100%
Totale vrijwilligers- populatie	18,9%	9,0%	19,4%	14,3%	2,4%	16,5%	5,6%	9,1%	4,8%	100%

**Tabel B14 : Gemiddeld aantal uren vrijwilligerswerk per jaar
naar vrijwilligerskenmerken, per gewest en voor België**

Kenmerk		Brussel	Vlaanderen	Wallonië	België
Geslacht	Man	152,8	211,4	224,9	212,7
	Vrouw	146,0	167,7	167,7	166,2
Leeftijd	15-29	120,5	258,2	195,9	226,4
	30-39	161,8	104,3	147,6	122,4
	40-49	125,1	171,3	164,0	166,4
	50-59	155,9	178,4	226,9	189,6
	60+	208,0	208,7	248,4	220,2
Opleiding	Geen diploma	36,0	218,0	70,9	173,5
	Lager onderwijs	72,5	168,9	136,8	157,0
	Lager secundair onderwijs	255,3	163,9	247,8	200,2
	Hoger secundair onderwijs en postsecundair onderwijs	149,0	203,5	237,9	211,4
	Hoger niet-universitair onderwijs (bachelor)	140,8	221,6	165,5	199,8
	Universitair onderwijs (master)	119,3	143,4	160,3	145,7
Sociaal-economische situatie	Heeft een betrekking	108,5	159,4	165,7	158,5
	Student	128,9	289,9	183,9	240,3
	Huisvrouw/huisman	64,7	243,0	128,1	218,2
	Arbeidsongeschikt	278,9	243,8	185,2	222,7
	Werkloos	212,4	149,3	202,8	177,3
	Gepensioneerd/vervroegd pensi- oën	206,9	212,2	286,7	233,2
	Andere, zonder betrekking	651,8	8,0	376,0	345,2

BIBLIOGRAFIE

Bral, L., Carton, A., Noppe, J., Pauwels, G., Pickery, J. en Verlet, D. (2011), "Sociale, maatschappelijke en politieke participatie in Vlaanderen en Europa", in Noppe, J., Vanderleyden, L. en Callens, M., *De Sociale Staat van Vlaanderen 2011*, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, pp. 257-309.

Breda, J. en Goyvaerts, K. (1996), *Vrijwilligerswerk vandaag : een eerste verkenning*, Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Internationale Arbeidsorganisatie (2011), *Manual on the Measurement of Volunteer Work*, Genève. http://www.ilo.org/stat/Publications/WCMS_162119/lang-en/index.htm

Internationale Arbeidsorganisatie (2012), *International Standard Classification of Occupations. Structure, group definitions and correspondence tables (ISCO-08)*. Genève. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_172572.pdf

Cnaan, R.A., Handy, F. and Wadsworth, M. (1996), "Defining who is a volunteer : conceptual and empirical considerations", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol. 25, n° 3, pp. 364-383

Dujardin, A., Loose, M., Gijselinckx, C. en Marée, M. (2007), *De meting van het vrijwilligerswerk in België. Kritische analyse van de statistische bronnen met betrekking tot het vrijwilligerswerk in België*, Koning Boudewijnstichting.

Dujardin, A. (2007), *La mesure du volontariat en Belgique. Analyse critique des sources statistiques sur l'importance du volontariat dans le secteur associatif belge - Annexe : répertoire des études francophones*, Centre d'Economie Sociale, ULg, Liège.

European Parliament (2011), *Volunteering and Intergenerational Solidarity*, Special Eurobarometer/wave 75.2, TNS Opinion & Social, Bruxelles.

FOD Economie (2015), *Labour Force Survey 2014/T4 - Technisch rapport*, Brussel (interne nota).

FOD Economie (2011), *NACE-BEL 2008 - Nomenclatuur van de economische activiteiten. Met verklarende begrippen*, Brussel.

GHK (2010), *Study on Volunteering in the European Union - Country Report Belgium*, Study on behalf of the European Commission.

Hambach, E. (2014), *Vlaanderen vrijwilligt. Met kennis van zaken*, Politeia, Brussel.

Instituut voor de Nationale Rekeningen (2015), *Nationale rekeningen - Eerste raming van de nationale rekeningen*, Nationale Bank van België, Brussel.

Instituut voor de Nationale Rekeningen (2012), *Nationale rekeningen - De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2009-2010*, Nationale Bank van België, Brussel.

Marée, M., Gijssels, C., Loose, M., Rijpens, J. en Francois, E. (2008), *Het verenigingsleven in België. Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse*, Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Mertens, S. et Lefebvre, M. (2004), "La difficile mesure du travail bénévole dans les institutions sans but lucratif", in Institut des Comptes Nationaux, *Le compte satellite des institutions sans but lucratif 2000 et 2001*, Banque Nationale de Belgique et Centre d'Economie Sociale de l'ULg, Bruxelles, p.1-9.

Mertens, S. et al. (1999), *De private non-profitsector in België. Resultaten voor België van een statistisch internationaal onderzoek door Johns Hopkins University*, Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Musick, M. A. and Wilson, J. (2008), *Volunteers: A Social Profile*, Indiana University Press, Bloomington.

Verenigde Naties (2009), *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities - Revision 4*, New York.

Verenigde Naties (2003), *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*, New York.

Plagnol, A. and Huppert, F. A. (2010), "Happy to help? Exploring the factors associated with variations in rates of volunteering across Europe", *Social Indicators Research*, 97(2), pp. 157-176.

Salamon, L., Anheier, H., List, R., Toepler, S., Sokolowski, W. and Associates (1999), *Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector*, The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore MD.

Koning Boudewijnstichting,
stichting van openbaar nut
Brederodestraat 21 1000 Brussel
info@kbs-frb.be
02-500 45 55
Giften op onze rekening
IBAN: BE10 0000 0000 0404
BIC: BPOTBEB1 zijn fiscaal aftrekbaar
vanaf 40 euro.

Koning Boudewijnstichting

Samen werken aan een betere samenleving

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting die actief is op zowel lokaal, regionaal, federaal, Europees als internationaal niveau. We willen de maatschappij ten goede veranderen en investeren daarom in inspirerende projecten of individuen. In 2014 gaven de Koning Boudewijnstichting en de Fondsen die ze beheert 30 miljoen euro steun aan 270 individuen en 1.712 organisaties voor projecten rond armoede, gezondheid, ontwikkeling, maatschappelijk engagement, erfgoed,...

Verder organiseert de Stichting ook studiedagen, rondetafels en tentoonstellingen, deelt ervaringen en onderzoeksresultaten via (gratis) publicaties, gaat partnerschappen aan en stimuleert filantropie 'via' en niet 'voor' de Koning Boudewijnstichting.

2.122 personen in onze stuurgroepen, begeleidingscomités, bestuurscomités en onafhankelijke jury's, stellen hun expertise ter beschikking. Hun vrijwillige inzet zorgt voor kwalitatieve keuzes, onafhankelijkheid en pluralisme.

De Stichting werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en aan alle schenkers voor hun gewaardeerde steun.

kbs-frb.be Abonneer u op onze e-news
Volg ons op Facebook | Twitter | YouTube | LinkedIn

PUB N° 3366

Het vrijwilligerswerk in België
Kerncijfers